T. C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSİTİTÜSÜ
BALKAN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SAVAŞTAN BAĞIMSIZLIĞA KOSOVA SORUNU (1998-2008)

SYMEJE ISMAILI

TEZ DANIŞMANI
DOÇ.DR. İBRAHİM KAMİL

EDİRNE – 2023

Tezin Adı: Savaştan Bağımsızlığa Kosova Sorunu (1998-2008)

Hazırlayan: Symeje ISMAILI

ÖZET

Kosova, dünyadaki bütün diğer çatışma alanları gibi 98'de ve özellikle de 99 savaşı sırasında dikkatlerin merkezindeydi. Savaş sonrası statünün belirlenmesi süreci hala "tamamlanmamış bir hikâye"dir. Ve uluslar arası toplumun dikkatini uygun ve sürdürülebilir bir çözüm bulunması noktasında Kosova sorununa çekmektedir.

Bu tezde, Kosova ile ilgili olaylar ve gelişmeler, Tito döneminin altının çizilmesi, 1974 anayasa reformu, savaşın başlangıcı, NATO'nun hava müdahalesi, Kosova'nın uluslar arası yönetimi ve nihai statünün belirlenmesi süreci gibi dönüm noktaları kronolojik olarak sunulmaktadır. Bu gelişmeler, nihai statü sorunun çözümünde her iki tarafın -Arnavut ve Sırp- tavır ve yaklaşımlarını dikkate alarak eleştirel ve tarafsız olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kosova, Devlet, Bağımsızlık, Balkanlar, Avrupa Birliği, NATO

Name of thesis: From war to independence Kosovo issue (1998-2008)

Prepared by: Symeje ISMAILI

ABSTRACT

Kosovo, like all other conflict zones in the world, was at the center of attention in '98 and especially during the '99 war. The process of post-war status determination is still an "unfinished story". And it draws the attention of the international community to the Kosovo problem in finding an appropriate and sustainable solution.

In this thesis, the events and developments related to Kosovo, underlining the Tito era, the 1974 constitutional reform, the beginning of the war, NATO's air intervention, the international administration of Kosovo and the process of determining the final status are presented chronologically. These developments were evaluated critically and impartially, taking into account the attitudes and approaches of both sides -Albanian and Serbian- in the solution of the final status problem.

Key Words: Kosovo, State, Independence, Balkans, European Union, NATO

ÖNSÖZ

Değerli hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. İbrahim KAMİL Hoca'ma böyle bir çalışma yapılması önerisinde bulunduğu, çalışmanın yapılması sırasında zaman ve mekan gözetmeksizin sabırla yardımcı olduğu, tez metnini inceleyerek biçim ve içerik bakımından son şeklinin almasına katkıda bulunduğu için çok teşekkür ederim.

Yaptığım çalışma sırasında kendilerine olan zamanlarını bana bağışlayan, her türlü maddi ve manevi desteklerini koşulsuz ve sürekli hissettiğim sevgili aileme ve arkadaşlarıma teşekkür ederim. Ayrıca çalışmamı okuyup yazım yanlışlarımı düzelterek bana yardımcı olan Doç. Dr. İbrahim Kelaağa AHMET Hoca'ma sonsuz teşekkür ederim.

Symeje Ismaili

2023

İÇİNDEKILER

ÖZET.....i
ABSTRACT..... ii
Contents iv
KISALTMALAR.....vi
GİRİŞ vii
BÖLÜM 1 1
Kosova Hakkında Genel Bilgiler 1
1.1. Kosova'nın Demografik Yapısı 3
1.2 Kosova'nın Sosyo-Ekonomik Durumu.....11
1.3. Kosova'nın Kültürel Yaşamı 15
BÖLÜM 2 20
2.1 Kosova krizine doğru 54
2.2 Kosova'da çatışmaların başlaması.....57
2.3 1998-1999 Kosova Savaşı.....62
2.4 Kosova savaşının ortaya çıkış nedenleri 68
BÖLÜM 3 73
3.1 Kosova'da uluslararası kurumların oluşturulması ve yerleşim.....77
3.2 NATO müdahalesi ve Sırp güçlerinin Kosova'dan çekilmesi.....83
3.3 UÇK'nın Ortaya Çıkışı 83
3.4 1244 sayılı BM kararı.....85
4. BÖLÜM 87
4.1 Ahtisaari Planı 87
4.2 UNMIK Misyonu 89
4.3 2000 sonrası dönem.....91
BÖLÜM 5 93
5.1 Kosova'da diplomasi ve barışın etkileri.....94
5.2 Kosova'da Bağımsızlık İlanı ve Tepkiler 96
5.3 Deklarasyonu destekleyenler ve karşı çıkanlar 97

5.4 Dış politikada değişim....98
5.5 2008'de Yeni Kosova....99
SONUÇ....102
KAYNAKÇA....103

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AGİK	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı
AGİT	Avrupa Güvenlik Ve İşbirliği Teşkilatı
BM	Birleşmiş Milletler
KFOR	Kosova Güçleri (Kosovo Forces)
KVM	Kosova Denetleme Misyonu (Kosova Verification Mission)
UÇK	Ushtria Çliremtare e Kosoves
LDK	Lidhja Demokratike e Kosovs (Kosova Demokratik Birliği)
NATO	Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization)
PDK	Kosova Demokrat Partisi (Partia Demokratike e Kosoves)
SFRY	Sosyalist Federal Yugoslavya Cumhuriyeti (Socialist Federal Republic of Yugoslavia)
UNMIK	Birleşmiş Milletler Kosova için Geçici Yönetim Birimi (United Nations Interim Administration Mission in Kosovo)
UAD	Uluslararası Adalet Divanı

GİRİŞ

1912-1913 Birinci ve İkinci Balkan Savaşları, 1999'da Kosova'yı parçalayan çatışmanın tarihsel kökenleridir. Bu çatışmaların her biri yeni bir kan dökülmesine yol açtı. Kuzey Makedonya, Kosova ve Arnavutluk'un bir kısmı, Birinci Balkan Savaşı sırasında Sırbistan tarafından Osmanlı İmparatorluğu'ndan alınan topraklarda bulunuyor. Sınırlar değiştirildiğinde, özellikle Birinci Dünya Savaşı sırasında siviller acımasızca saldırıya uğradı. Özellikle Sırplar tarafından gerçekleştirilen şiddet eylemleri, Arnavutlar ve Makedonlar arasında tepkiye yol açtı. Yeni Yugoslavya Krallığı'nın Sırbistan'ın toprakları sömürgeleştirmesini zorlaması ve I. Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye ile nüfus mübadelesine katılmasıyla Kosova'da bir zulüm ve intikam döngüsü başladı. Önemli bir istisna olarak; bu savaş, birbiriyle yarışan etnik temizlik kampanyalarını içeren beş yönlü bir iç savaşın üzerine dayatıldı. 1990'lara gelindiğinde, birkaç kuşak etnik Arnavut ve Sırp birbirine karşı kızgınlık beslemişti. Hafifçe söylemek gerekirse, bu düzeyde bir düşmanlık oldukça tehlikelidir. 1999'da Kosova'daki çatışma, Yugoslavya Sosyalist Cumhuriyeti'nin çöküşünün daha büyük anlatısında bir bölümdür. Dikkatler Bosna'ya çevrildikçe Kosova'da işler daha da kötüleşti. Etnik Arnavutlar, devlete ait sanayilerdeki görevlerinden kovuldu ve okullardan atıldı. Misilleme olarak, İbrahim Rugova'nın Kosova Demokratik Birliği'ni kurdular. Dünya toplumuna Kosovalıların bağımsızlığı hak ettiğini kanıtlama çabası içinde, Kosova Demokratik Birliği paralel hükümet ve okul örgütleri kurdu ve hatta kendi seçimlerini düzenledi. Rugova, o sırada Dayton, Ohio'da sürmekte olan Bosna ihtilafına yönelik barış görüşmeleri sırasında masaya oturmak amacıyla ABD'ye geldi. Kosova sorununun müzakerelerin bir parçası olarak çözülebileceğini umuyordu. Ancak Amerikalılar, Bosna'daki çıkarların Kosova'yı kabul ederek tartışmaları raydan çıkarma riskini almayacak kadar büyük olduğuna inanıyorlardı. Bu karar sonucunda Kosova Demokratik Birliği ve Rugova güvenilirliğini kısmen yitirdi. Onlar için barışçıl yöntemlerinin amacı bu tartışmalara dahil olmaktı. Sadece bu da değil, işe yaramazdı. Kosova gençliği bu deneyimin bir sonucu olarak büyüdü. Eski Kosova Birleşik Krallık büyükelçisi Muhamet Hamiti, Dayton'ın "gençliğin uluslararası dünyanın

ancak kan varsa dikkat çekeceğini fark etmesine" yol açtığını belirtti. Ertesi yıl İsviçre'de yaşayan bir grup Kosovalı sürgün Kosova Kurtuluş Ordusu'nu kurdu.

Slobodan Miloşeviç ve Sırbistan'ın Dayton'ın derslerinden faydalandığı gibi. Etnik temizlik, Dayton Anlaşması tarafından etkili bir şekilde onaylandı. Bosna-Hersek Federasyonu'nu ve Bosna-Hersek'ten Sırp Cumhuriyeti'ni kurdu. Sırp Cumhuriyeti'nin temizlediği bölge kendisine geri verildi. Miloşeviç, hızlı bir etnik temizlik programı başlatarak ve bunu uluslararası topluma bitmiş bir anlaşma olarak sunarak bölgeyi elinde tutabileceğini düşündü. Hem Miloşeviç hem de Kosova Kurtuluş Ordusu bu stratejileri 1998'de uygulamaya koydu. KLA, Kosova genelinde üst düzey Sırp politikacılara, polis personeline ve diğer hedeflere yönelik bir dizi suikast gerçekleştirdi. Plan, masum Kosova halkını hedef alarak küresel bir protestoya yol açacak bir Sırp askeri tepkisini kışkırtmaktı. Miloşeviç liderliğindeki ve özellikle Kosova Kurtuluş Ordusu'na en yüksek desteğin verildiği bölgeleri hedef alan bir kampanya sonucunda yaklaşık 300.000 Kosovalı yerinden edildi. 1998'de Kosova'da şiddet tırmanırken, ABD Dışişleri Bakanı Madeline Albright sert bir uyarıda bulundu: "Tarih bizi izliyor." Atalarımız Bosna yanarken buralarda bekledi; Onların ayak izlerini takip edersek tarih bize karşı nazik olmayacaktır. NATO ülkeleri, durum bir felakete dönüşmeden önce Kosova'da harekete geçmenin önemli olduğuna karar verdiler.

NATO, 1998 boyunca aktif olarak diplomatik seçenekler peşinde koştu. Sonbaharda Miloşeviç ile bir anlaşma yapıldığında, yerinden edilmiş Kosovalıların geçici olarak evlerine dönmelerine izin verildi. Bununla birlikte, Aralık 1998'in sonlarında Sırbistan, Kosova Kurtuluş Ordusu tarafından kontrol edilen ikmal hatlarını yeniden işgal etmek için yeni bir hamle başlattı ve her iki tarafta da daha geniş bir saldırı ve adam kaçırma döngüsü başlattı. Muhabirler, 15 Ocak 1999'da Raak'ta Sırp askerleri tarafından 45 sivil Kosovalı'nın öldürülmesine odaklandılar. Bu bağlamda ve NATO tarafından yayınlanan bir ültimatomun desteğiyle, ABD ve Temas Grubunun diğer üyeleri, barışçıl bir çözümü müzakere etmek üzere Fransa'nın Rambouillet kentinde toplandılar. Rambouillet Anlaşması uyarınca Yugoslavya, Kosova'nın toprak bütünlüğü, para

politikası, savunma, dış politika, gümrük, federal vergiler ve federal seçimler üzerindeki "yetkinliğini" elinde tutacaktı, ancak Kosova kendi iç işlerini yönetmekte özgür olacaktı. ABD, Kosova delegasyonuna 18 Mart'ta anlaşmayı imzalaması için baskı yaptı. Buna karşılık, Yugoslav delegasyonu kesin olarak reddetti.

Çalışmanın amacı 1974 anayasanındı bu çalışmanın amacı, Kosova nüfusu büyük çoğunlukla Arnavutlardan oluşan, ve Sırpların Kosova toprakları üzerinde hak iddia etmesi. NATO'nun Kosova Müdahalesi. (İnsancıl Müdahale) Kosova halkı kendi cumhuriyetini ilan etmeye ve Sırbistan'dan ayrılmaya çalışmıştır. Kosova konusunun 1998-2008 yılları arasındaki dönemde hangi evrelerden geçtiğini analiz etmektir.

Kosova Sorunun 1998-2008 yılları arası donemin literatürde yeterince yer bulamamış olmasıdır.

Çalışmada kapsamlı bir literatür taraması yapılmış özellikle nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır, bunun yanı sıra bazı sayısal verileri aktarmak adına nicel yöntemden de faydalanılmıştır.

Konu ile ilgili Arnavutça ve İngilizce inceleme eserlere de sıklıkla başvuruda bulunulmuştur.

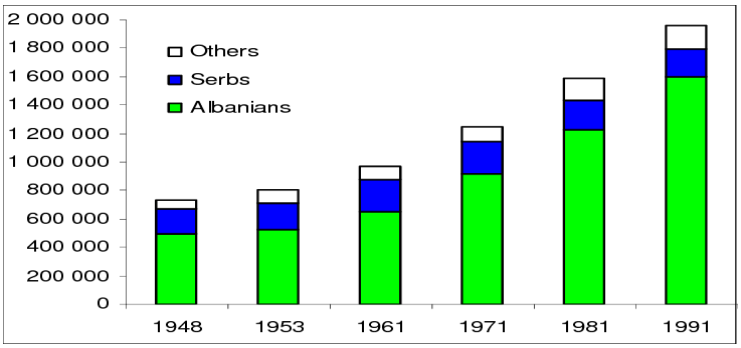
BÖLÜM 1

Kosova Hakkında Genel Bilgiler

Kosova savaşında (1998-1999) etnik Arnavutlar Sırplara ve Yugoslavya hükümetine (Sırbistan ve Karadağ'dan oluşan eski federal devletin kalıntısı) karşı savaştı. Dünyanın dört bir yanından ilgi gören kriz sonunda Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) yardımıyla çözüldü.

Kosova'nın Sırp bölgesindeki etnik Arnavutların lideri İbrahim Rugova, Slobodan Miloşeviç'nin 1989 yılında eyaletin anayasal özerkliğini kaldırmasına karşı barışçıl bir direniş programı başlattı. Miloşeviç ve Kosova'daki Sırp azınlık, nüfusun çoğunluğunun artık Müslümanlar için değerli olan bir bölgede yaşıyor olmasına uzun zamandır içerliyor. (Kosova, Sırp Ortodoks Kilisesi'ne ev sahipliği yapmış ve Sırpların 1389'da Türklerin elinde aşağılanmasına ve 1912'de aynı halka karşı kazandıkları zafere tanıklık etmiştir) Uluslararası toplumun eylemsizliği, iki etnik grup arasında artan gerilimi körüklemiş ve Rugova'nın daha ılımlı yöntemlerle karşılaşmaları halinde hedeflerine ulaşmak için şiddete başvurmak zorunda kalacaklarını söyleyen en aşırı muhaliflerini cesaretlendirmiştir. Kosova Kurtuluş Ordusu (KLA) 1993 yılında kuruldu ve takip eden iki yıl boyunca Sırp polisi ve siyasetçilerine karşı zaman zaman düzenlediği saldırıları hızla arttırdı.[1]

[1] E. Abazi, A New Power Play in the Balkans: Kosovo's Independence, Insight Turkey 2008, s.67-79.

1998 yılında KLA'nın eylemleri ciddi bir silahlı isyana dönüştü. Yugoslav askeri güçleri ve Sırp özel polisi bölgeyi geri almak için çaba sarf etti. Polis, paramiliter örgütler ve ordu tarafından gerçekleştirilen vahşetin ardından bölgeden kaçan mülteci akını yaşandı ve kriz dünya medyasında geniş yer buldu. Ateşkes, Yugoslav ve Sırp birliklerinin Kosova'dan ayrılması, mültecilerin ülkelerine geri gönderilmesi ve yabancı gözlemcilerin sınırsız erişimi, ABD, İngiltere, Almanya, Fransa, İtalya ve Rusya'dan oluşan gayri resmi bir ittifak olan Temas Grubu'nun talepleriydi. 1997'de Yugoslavya Devlet Başkanı olan Miloşeviç, şartların çoğunu yerine getirme sözü verdi ancak yerine getirmedi. Ateşkes sırasında KLA yeniden örgütlenebildi ve saldırılarına devam etmeden önce silah stoku yapabildi. Bunun ardından Yugoslav ve Sırp askerleri şiddetli bir karşı saldırı başlatarak etnik temizlik kampanyası başlattılar. BM Güvenlik Konseyi orantısız güç kullanımını kınadıktan ve silah ambargosu uyguladıktan sonra bile çatışmalar devam etti.[2]

İki ülke diplomatları arasındaki görüşmeler Şubat 1999'da Fransa'nın Rambouillet kentinde başladı, ancak ertesi ay durdu. NATO 24 Mart'ta Sırp askeri tesislerini bombalamaya başladı. Yüz binlerce etnik Arnavut, Yugoslav ve Sırp birlikleri tarafından yurtlarından sürülürken Kosova'dan kaçmak zorunda kaldı. Kendilerini komşu Arnavutluk, Makedonya (şimdiki Kuzey Makedonya) ve Karadağ'da buldular. NATO hava harekâtı 11 hafta sonra Belgrad'a ulaştı ve Sırbistan'ın başkentinde büyük hasara yol açtı. Yaklaşık bir milyon etnik Arnavut ve eyalet içinde yerlerinden edilmiş 500.000 kişi, NATO ve Yugoslavya'nın Haziran ayında ordunun geri çekilmesini ve yerlerinden edilmiş

[2] M. Weller, Contested statehood Kosovo's struggle for independence, Oxford University Press, 2009.

tüm kişilerin ülkelerine geri gönderilmesini öngören bir barış anlaşması imzalamasıyla evlerine dönebildiler. Çok sayıda Sırp bölgeden kaçtı ve kalanlar da dönem dönem şiddete maruz kaldı. BM barış gücü askerlerinin varlığı sayesinde Kosova artık Birleşmiş Milletler (BM) tarafından yönetiliyor.[3]

Kosova'da Arnavutlar ve Sırplar arasındaki çatışma 21. yüzyılda da devam etti. Mart 2004'te Kosova'nın birçok şehir ve kasabasında meydana gelen Sırp karşıtı ayaklanmalarda olduğu gibi zaman zaman şiddet olayları meydana geldi. Yaklaşık 30 kişi öldürüldü ve 4,000'den fazla Sırp ve diğer azınlıklar karışıklıklar sonucunda evlerini terk etmek zorunda kaldı. Kosova'nın bağımsızlığı Şubat 2008'de ilan edildi ve Sırbistan'ın bölgeyi izole etmesinin başlangıcı oldu (Yugoslavya 2003'te sona ermiş ve yerini 2006'da kendisi de dağılan Sırbistan ve Karadağ federasyonuna bırakmıştı). Amerika Birleşik Devletleri ve birçok önemli Avrupa Birliği üyesi Kosova'nın bağımsızlığını çoktan tanımış olmasına rağmen Sırbistan Kosova'nın bağımsızlığını tanımadı.

1.1. Kosova'nın Demografik Yapısı

Boşnaklar (nüfusun %1,6'sı), Sırplar (nüfusun %1,5'i), Türkler (%1,1), Aşkali (%0,9), Mısırlılar (%0,7), Goralılar (%0,6) ve Romanlar (%0,6) 2011 nüfus sayımında ülkedeki azınlıkların (Kuzey Kosova hariç) çoğunluğunu oluşturmaktadır.

Kuzey Kosova'nın nüfus sayımının dışında bırakılması nedeniyle, başta kuzeydeki bazı yerlerde nüfusun çoğunluğunu oluşturan Sırplar olmak üzere çeşitli azınlıkların gerçek yüzdesinin bu tahminlerde düşük gösterilmiş olması mümkündür. Yeni Kosova Anayasası'nın toplulukları "Kosova topraklarında tarihsel olarak mevcut olan aynı ulusal veya etnik, dilsel veya dini gruba mensup sakinler" olarak tanımladığını ve Kosova'da azınlıkların genellikle bu şekilde anıldığını belirtmek önemlidir. Birçok Sırp Kosova'yı hala Sırbistan'ın bir parçası olarak gördüğü ve dolayısıyla kendilerini bölgede azınlık olarak görmedikleri için "azınlık" kelimesinden kaçınılmıştır.

[3] C. Chinkin, Kosovo: A “Good” or “Bad” War? American Journal of International Law, 1999, s. 841-847.

Yaklaşık iki milyon kişi Kosova'yı evi olarak görmektedir. Nüfusun büyük bir kısmı (%92,9) kendini Arnavut olarak tanımlamaktadır. Arnavutların büyük çoğunluğu İslam dinine bağlıdır ve ana dilleri olarak sadece Arnavutça konuşurlar. Kosova nüfusuna ilişkin en son resmi sayım 2011 yılında yapılmış olup, Kuzey Kosova hariç tutulmuştur. Kosova'nın Sırp nüfusunun çoğu Ortodoks Hıristiyan'dır ve Sırpça konuşmaktadır. Çoğunun yaşadığı Kuzey Kosova'daki Sırplar 2011 nüfus sayımında sayılmamıştır. AGİT'in 2010 ve 2013 verilerine göre Kosova'da 146,128 Sırp yaşamakta ve nüfusun yüzde 7.8'ini oluşturmaktadır. Bu rakam 2011 nüfus sayımında bildirilen %1,5'lik orana göre önemli bir artıştır. Bunların 70.430'u kuzey Kosova'da, 75.698'i ise güney Kosova'da bulunmaktadır ve Sırpların çoğunlukta olduğu toplam 10 belediye vardır. Romanlar, Aşkaliler, Mısırlılar, Boşnaklar, Türkler ve Goralılardır. Sırpların yoğun olarak yaşadığı köyler söz konusu olduğunda Arnavutlar esasen azınlık konumundadır.[4]

1998-1999 yıllarında patlak veren çatışma ve ardından gelen etnik katliam, ülke nüfusu üzerinde derin bir etki yaratmıştır. Kosova'daki insanlar, sadece zulme uğrama korkusuyla belirli bir etnik grubun üyesi olduklarını açıklamaktan korktukları için değil, aynı zamanda diğerlerinin kimliklerine her zaman saygı göstermemesi nedeniyle de kendilerini tanımlama haklarını kullanmakta zorlanıyorlar. Örneğin, uluslararası ve yerel aktörler sıklıkla Romanları, Aşkalileri ve Mısırlıları aynı kefeye koymaktadır. 1999'da savaşın sona ermesinden ve özellikle Şubat 2008'de Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesinden bu yana Kosova'daki etnik Sırpların sayısı büyük ölçüde azalmıştır.

Aşkalilerin büyük çoğunluğu (2011 nüfus sayımına göre Kuzey Kosova hariç 15.436 kişilik bir nüfus) Müslüman'dır ve ana dilleri Arnavutça'dır. Aşkalilerin çoğunluğu, kendilerini ayrı bir etnik köken olarak görmeye başladıkları 1990'lı yıllara kadar kendilerini Roman olarak kabul ediyorlardı. Ancak Arnavut toplumu onları hoş karşılamamış ve bunun sonucunda yaygın bir önyargıya ve ekonomik izolasyona maruz

[4] G. Visoka, The Complex Nature and Implications of International Engagement after Kosovo's Independence. Civil Wars, 13(2), 2011, s. 189–214.

kalmışlardır. Aşkaliler, Kosova Meclisi'nde garantili bir temsiliyete sahip olmalarına rağmen siyasi olarak marjinalize edilmişlerdir.

Kosova'da yaşayan Mısırlılar da benzer bir durumla karşı karşıyadır (2011 nüfus sayımına göre sayıları 11.524'tür, Kuzey Kosova hariç). Arnavutlar, ana dilleri Arnavutça olan dindar Müslümanlardır. 1990'lardan önce kendilerine Roman diyorlardı, ancak bugün kökleri Mısır'a dayanan ayrı bir halk olduklarını söylüyorlar. Tıpkı Aşkaliler gibi ekonomik ve sosyal olarak marjinalize edilmiş durumdalar. Mısırlılar da Kosova Meclisi'nde garantili bir temsiliyete sahip olmalarına rağmen siyasi yaşamdan dışlanmış durumdalar.[5]

Boşnak halkı Slav ve çoğunlukla Müslüman'dır; Boşnakça konuşurlar ve Boşnak alfabesini kullanırlar. Çoğunluk nüfusa kıyasla en büyük azınlıktırlar. Kosova'da 2011 nüfus sayımına göre 27,533 Boşnak olduğu tahmin edilmektedir. Ancak 2011 nüfus sayımına dahil edilmeyen kuzey Mitroviça'da 3.000'den fazla Boşnak yaşıyor olabilir. Ayrıca, siyasi hayata aktif olarak katılmaları engellenmiştir.

Türklerin mensup oldukları din islamdır ve Türkçe konuşmaktadırlar. Çoğunlukla Prizren bölgesine yerleşmişlerdir. 1455-1912 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu Kosova'ya hükmetmiştir. 1974'teki SFRY Anayasası'na göre Kosova'nın üç resmi diline (Türkçe, Sırp-Hırvatça ve Arnavutça) eşit statü verilmiştir. 1999'da Türk toplumu liderleri tarafından bölgede 12,000 ila 50,000 arasında Türk'ün yaşadığı tahmin edilmiştir. Kosova'daki Türklerin tahmini nüfusu 2011 nüfus sayımı itibariyle 18,738'e düşmüştür.[6]

2011 nüfus sayımına göre Kuzey Kosova hariç Goralıların sayısı 10.265'tir. Bu Slavlar 18. ve 19. yüzyıllarda İslam'ı benimsemiş ve Gorani dilini geliştirmişlerdir. Çoğunlukla şehrin güneydoğu mahallelerinde yaşamaktadırlar. Goralılara Kosova Meclisi'nde bir

[5] M. Weller, Contested Statehood: Kosovo's Struggle for Independence. provisional outcome of independence for Kosovo, 2009.
[6] A. Lellio D.-S., The Legendary Commander: the construction of an Albanian master-narrative in post-war Kosovo. Nations and Nationalismn 12(3), 2006, s. 513–529.

sandalye tahsis edilmiştir. Kosova'nın geleceğine ilişkin müzakereler de dahil olmak üzere siyasi yaşamdan dışlanmış durumdalar.

Birçok Roman ikinci dil olarak Sırpça da konuşmaktadır. Çoğunluğu Ortodoks Kilisesi'ne bağlı Hıristiyanlardır, küçük bir kısmı ise İslam dinine mensuptur. Dağınık bir halktır ve 1999-2004 yılları arasında her iki ülkede yaşanan çatışmalar nedeniyle yerlerinden edilen Romanların birçoğu halen Kosova ve Sırbistan'daki kamplarda yaşamaktadır. Avrupa Roman Hakları Merkezi'ne göre 1999'dan önce Avrupa'da 120,000 Roman olduğu tahmin edilmektedir. Kuzey Kosova hariç 2011 nüfus sayımında 8,824 kişilik bir nüfus tahmini yapılmıştır.

Zamanın belirli bir noktasında gerçekleştirilen istatistiksel bir işlem olan nüfus sayımı (bundan sonra nüfus sayımı olarak anılacaktır), nüfusun gerçek durumunu doğru bir şekilde yansıtır ve doğumlar, ölümler, göç ve daha fazlası gibi faktörleri göz önünde bulundurarak belirli bir bölgenin demografisini değerlendirmek için bir temel oluşturur. Kosova'da 1921 yılından bu yana nüfus sayımları yapılmaktadır. 1921 ve 1931 nüfus sayımlarında bir kişinin veya ailenin etnik kökeni veya dini aidiyeti sorulmamış olsa da, genel nüfus ve dini aidiyeti hakkında veriler sunulmuştur. 1948 yılında ilk kez ulusal bir nüfus sayımı yapılarak nüfusun etnik yapısının kapsamlı bir şekilde incelenmesi mümkün olmuştur. 1971, 1981 ve 1991 nüfus sayımlarında 10 yaşın altındaki çocuklar ve 15 yaşın altındakiler için etnik kökenle ilgili soruya verilen cevap, sırasıyla ebeveynlerin (velilerin) vatandaş olarak serbest beyanlarının sonucuydu. SOK, Kosova'daki Arnavut, Sırp, Türk ve Roman toplulukları hakkında demografik bilgiler sağlamıştır. Kosova'daki farklı milletlerden insanlar "diğerleri" olarak etiketlenen ayrı bir sütun kümesinde bir araya getirilmiştir. Doğal büyüme ve nüfus sayımları ile Kosova'da 1948 ve 1991 yılları arasında yapılan nüfus sayımlarının sonuçları karşılaştırıldığında, demografik açıdan bir çelişki olduğu görülmüştür. 1948-1952 yılları arasında yapılan nüfus sayımlarındaki nüfusa bakıldığında ve aradaki yıllarda meydana gelen doğal nüfus artışı (94,633) eklendiğinde toplam 827,667 kişiye ulaşılmaktadır. İki sayı karşılaştırıldığında 1953 sayımındaki 11,759 kişilik nüfustan bir düşüş olduğu görülmektedir. Etnik grupların dağılımına

baktığımızda Türklerin 33,081 kişi arttığını, buna karşılık 38,032 Arnavut, 2,492 Sırp, 745 Roman ve 3,571 diğerlerinin sayılamadığını görüyoruz.[7]

Nüfus sayımının yapıldığı yıllar	**Arnavutlar**	**Romanlar**	**Türk**	**Sırplar**	**Toplam**	**Diğerleri**
Doğal büyüme 1948-52	64.350	1.419	189	22.807	94.633	5.868
Nüfus Sayımı- 1948	498.244	11.230	1.320	176.718	733.034	45.522
Böyle olması gerekiyordu.	562.594	12.649	1.509	199.525	827.667	51.390
Nüfus Sayımı - 1953	524.562	11.904	34.590	197.033	815.908	47.819
Nüfus sayımında kayıp	-38.032	-745	33.081	-2.492	-11.759	-3.571

[7] M. E. Cross, Equipping the Specialist Chambers of Kosovo to try transnational crimes: Remarks on independence and cooperation. Journal of International Criminal Justice, 14(1), 2016, s. 73–100.

Nüfusun doğal büyümesi ve mekanik göçler, hem toplam insan sayısında hem de her nüfus sayımında sayılan nüfusun etnik bileşiminde değişikliklere neden olmaktadır. Kosova'da 1921 yılında 439.010 kişi yaşamaktaydı. Daha önce de belirtildiği gibi bu sayımda etnik kökene yer verilmemiştir. On yıl sonra, 1931'de Kosova 552.064 kişiye ev sahipliği yapıyordu. Bu da 2011 yılında Kosova'da 1921 yılına kıyasla 113.054 daha fazla insanın yaşadığı anlamına gelmektedir ki bu da yüzde 25,8'lik bir artış demektir. İkinci Dünya Savaşı'nın bir sonucu olarak 1941 nüfus sayımı ertelenmiştir (1941-1945). Amerika Birleşik Devletleri 17 yıl bekledikten sonra 1948 yılında bir sonraki nüfus sayımını gerçekleştirdi. Kosova'da 1948 yılında 733.034 kişi yaşıyordu. Bu rakam 1931 yılına göre %32,8 daha fazlaydı, yani 180.970 kişilik bir artış söz konusuydu. 1953'teki bir sonraki nüfus sayımı sırasında Kosova'da 815.908 kişi yaşıyordu. 1948'den bu yana 82.874 kişilik veya %11,3'lük bir artış nüfus patlamasını göstermektedir. 1961 yılında Kosova'da toplam 963.988 kişi yaşamaktaydı. Bu sayı 2015 yılında 1953 yılına kıyasla 148.080 kişi daha fazla olmuştur; bu da %18,1'lik bir artış anlamına gelmektedir. 1971 yılında Kosova'da 1.246.693 kişi yaşıyordu. 2011'de 1961'e kıyasla 279.705 kişi daha fazla yaşıyordu ki bu da %29'luk bir artış anlamına geliyor. Kosova'da 1981 yılında 1.584.440 kişi yaşıyordu. Şehrin nüfusu 1971 yılına göre 340.747 kişi ya da yüzde 27,4 oranında artmıştır. Kosova'nın nüfusunun 1991 yılında 1.956.196 olduğu tahmin edilmektedir.1 2012 yılı itibariyle Kosova'da 371.756 kişi yaşamaktadır ve bu sayı 1981 yılı seviyesine göre %23,5'lik bir artış anlamına gelmektedir. Tahminlere göre 2006 yılında Kosova'nın nüfusu 2.100.000'e yakın olmalıydı ki bu da 1991 yılındaki zirveye göre 143.804 (%7,4) artış anlamına gelmektedir.[8]

Doğumlar

Raporlama dönemi boyunca kaydedilen canlı doğum sayısı artmaktadır. 1948 yılında 27,792 doğum gerçekleşmiştir. 1982 ve 1991 yılları arasında doğum sayısında dramatik bir artış yaşanmış ve 1988 yılında 56,283 ile en yüksek sayıya ulaşılmıştır.

[8] R. G. Suny, Making states and breaking states: Kosovo and the Caucasus in 2008. Introduction. Nationalities Papers, 40(5), 2012, s. 657–660.

Ancak doğum oranındaki düşüş 1992 yılında başlamıştır. 2006 yılında 34,187 doğum gerçekleşmiştir. Arnavutluk nüfusu 1948'deki 18.899 doğumluk ön tahminden (SOK değerlendirmesi7) 1988'deki 49.063'lük zirveye kadar istikrarlı bir şekilde artmıştır. Sonuç olarak, canlı doğum oranı yüzde 159.6 oranında artmıştır. 1989 yılında bir önceki yıla kıyasla %4.6'lık bir düşüş ya da 46,809 daha az canlı doğum gerçekleşmiştir. Toplam canlı doğum sayısı 2006 yılında 32,977 olup, bir önceki yıla göre %29.6 oranında azalmıştır. SOK'a göre, Sırp etnik grubu 1948 yılında yaklaşık 6,698 canlı doğuma şahit olmuş, 1954 yılına kadar yükselen bir trendle Sırp canlı doğum sayısı %38.9'luk bir büyüme oranıyla 9,301'e ulaşmıştır. Bu gerçekleştiğinde, bir düşüş bekleyebiliriz. Sok 1999 yılında Sırp etnik grubunda 2,361 doğum olması gerektiğini ve bunun da %74.6'lık bir düşüş anlamına geldiğini tahmin etmektedir. 1948'de Türk ebeveynlerden sadece 56 civarında doğum gerçekleşirken, bu sayı 1957'de 697'ye fırlayarak yüzde 1,144'lük bir artış göstermiştir. O zamandan bu yana, 2006 yılına kadar sürekli bir düşüş yaşanmış ve sadece 156 doğum gerçekleşerek yüzde 77,6'lık bir düşüş yaşanmıştır. SOK raporu, Roman nüfusunun 1987 ve 1988 yılları arasında 1135 canlı doğumdan 417'ye düşerek yüzde 172.2 oranında azaldığını ortaya koymuştur. Yine 2006 yılına kadar yüzde 78,2'lik bir kayıpla 247 doğum gerçekleşmiştir. Yukarıda belirtilen istatistikler, canlı doğum sayısının 1948 ile 2006 yılları arasında büyük dalgalanmalar gösterdiğini ortaya koymaktadır.[9]

Ölümler

O yıl tahminen 10.324 kişi hayatını kaybetti. Ölüm sayısı o yıl 16.726'ya yükselmiştir. 1966'da ölümlerde keskin bir düşüşün ardından, bu eğilim sonraki on yıl boyunca devam etti. 1977'den 1990'a kadar yıllık ölü sayısı 10.000 ile 11.000 arasında dalgalandı. Kosova'daki ölü sayısı 1990'dan bu yana düşme eğilimindedir ve 2006 yılında toplam 7.479 ölüm kaydedilmiştir. 1948 yılında Arnavut halkı arasında 7020 kişi hayatını

[9] N. Godwin, Birth Pangs: In Kosovo, Explosive Ethnic Tensions and Lingering Devastation from Its War of Independence with Serbia Are Among the Immense Challenges the Nation Faces as It Strives to Tap Its Potential as a Tourism Destination, Travel Weekly 69, 2010, n. 48-48.

kaybetmiştir. O tarihten sonra ölümler artmaya devam etmiş ve 1957 yılında 11.996'ya ulaşmıştır. Daha sonra doğal ölümlerin sayısı düşmeye başlamış ve 2006 yılında 7.072'ye ulaşmıştır. 1948 yılında Sırp kökenli 2,488 kişi hayatını kaybetmiştir. Tek bir yıldaki en büyük toplam 4,031 ölümle 1953 yılında gerçekleşmiştir. Türkler arasında 1948 yılında 21 kişi hayatını kaybetmişken, bu rakam 1957 yılında 252'ye yükselmiştir. Bu rakam 1957'den itibaren 2006'ya kadar kademeli olarak azalmış ve sadece 29 ölüm vakası kaydedilmiştir. 1948 yılında, SOK tarafından sayıldığı üzere, Roman kökenli olduğu teyit edilen 155 vaka vardı. Bu sayı 1988'de 0'dan 1989'da 205'e çıkarak keskin bir artış göstermiştir. Bu şekilde 2002 yılından bu yana 25 vaka daha meydana gelmiştir.[10]

Kosova'da 1948 ve 2006 yılları arasında doğal artış sonucu 1.953.509 kişi daha yaşamıştır. Nüfusun 170.088'ini (veya %8,7'sini) Asya kökenliler oluştururken, onları Türkler (10.579) (veya %0,5), Romanlar (24.218) (veya %1,2) ve diğer ırklardan insanlar (101.305) (veya %5,2) takip etmektedir. N 17,468. Bu genişlemenin en yüksek olduğu yıl, nüfusun 46,961 olduğu 1990 yılıdır. Bu yıl doğal büyümede bir düşüşün (azalmanın) başlangıcına işaret etmektedir. Buna göre, 2006 yılındaki nüfus 26,708'dir. 1948 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde 11,878 Arnavut kökenli insan vardı; 1990 yılında bu sayı 42,025'e yükselmiştir. Bu dönemden sonra doğal büyüme hızı yavaşlamaya başlar. Arnavut nüfusu 2006 yılında 25,905 kişi artmıştır. 1948 yılında Sırp nüfusu doğal olarak 4.210 kişi artmıştır. Sırp nüfusu 1954 yılında doğal büyüme nedeniyle 6.120 kişi ile en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Daha sonraki yıllarda başlayan uzun bir düşüşten sonra 1998'de hala 1.168 kişi kalmıştır. 1948'de Türklerin sayısı doğal artışa bağlı olarak 35'ti; 1957'de bu sayı 445'e yükseldi. 2006 yılında bu kategoride 127 kişi vardı. Grubun organik büyümesine bağlı olarak o tarihte (1948) Roman kökenli 262 kişi vardı. Genel bir artış eğilimi vardı ve 1988 yılına gelindiğinde nüfus toplam 964'e yükselmişti. 2006 yılında 222 kişi bu kriteri karşılamıştır.

[10] M. A. Wolfgram, Democracy and Propaganda: NATO's War in Kosovo. European Journal of Communication, 23(2), 2008, s. 153–171.

1.2 Kosova'nın Sosyo-Ekonomik Durumu

Kosova'nın yüksek işsizlik oranı sadece şimdi değil, savaşın sona ermesinden bu yana devam eden bir sorun ve ülkenin ekonomik büyümesi üzerinde olumsuz bir etkisi var. Geniş kapsamlı sosyal ve ekonomik yansımaları olan işsizlik krizi, Kosova'nın karşı karşıya olduğu en acil makroekonomik sorun. Kosova'daki yüksek işsizlik oranı, birbiriyle ilişkili karmaşık bir nedenler ağının sonucudur ve bunun yansımaları ülkenin sosyal ve ekonomik manzarasında yeni yeni hissedilmeye başlanmıştır. Kosova, işsizliğin en kötü sosyal sonucu olan göç nedeniyle, ekonomik ilerleme için tek şansı olan gençlerini kaybediyor. Yavaş ama emin adımlarla bu olgu, Kosova'nın yoksul halkı için tek umut haline geliyor, ancak zalim göçün uzun vadeli etkileri hem Kosova hem de Arnavut halkı için çok tatsız olacak. Eğitim ve tarım gibi kilit alanlardaki harcamaların azalması, Kosova'nın yüksek işsizlik oranının pek çok olumlu sonucundan yalnızca biri. Kosova, ekonomik büyüme ve ilerlemenin temelini oluşturmalarına rağmen bu iki alanda çok az varlık göstermektedir.[11]

Kosova'da İşsizliğin Sosyal Sonuçları

Bir bütün olarak ekonominin karşı karşıya olduğu en önemli sorun olan işsizliğin sosyal alanda da yansımaları bulunmaktadır. Bir geçiş ülkesi olan Kosova, Avrupa'nın en genç nüfusuna sahiptir. Ancak toplumun bu kesimi işsizlikten özellikle olumsuz etkilenmektedir ve NAN'ın bildirdiğine göre geleceklerinden endişe duyan insanların suç faaliyetlerine başvurma olasılığı daha yüksek olduğundan, işsizlikteki bu artışın suç faaliyetlerinde bir artışa yol açması gerçek bir olasılıktır.

Kosova'da işsizliğin ekonomik sonuçları

[11] ARBATOV, A. 2000. "The Transformation of Russian Military Doctrine: Lessons Learned from Kosovo and Chechnya." Marshall Center Papers. June. https://www.marshallcenter.org/de/node/1409 (accessed 6 April 2022).Search in Google Scholar

Kosova ekonomisi, bazılarını burada özetlediğimiz çok sayıda nedenden dolayı aşağı yönlü bir sarmal içinde; işsizlik, özellikle de uzun süreli işsizlik, en büyük suçlu. Önemli bir ekonomik sorun olan işsizlik, ekonomi politikalarında ilerleme kaydedilmesini zorlaştırmaktadır. İşsizliğin ekonomi üzerindeki etkilerinin ödenmesi gereken yüksek bir bedeli vardır, zira her sektörde barikatlar yaratmaktadır; sonuç olarak, ekonomimizin büyümesinin önündeki engelleri ortadan kaldırmak için bu etkilere odaklanmak çok önemlidir. Bugün işsizliği tartışırken, hem işsizliğin ciddiyetinin hem de mevcut çözümlerin yetersizliğinin farkında olmamız gerekiyor. Ancak daha önemli bir sorun, Kosova'da işsizlik oranına ilişkin güvenilir verilerin bulunmaması ve tahminlerin hangi kaynaklara başvurulduğuna bağlı olarak büyük farklılıklar göstermesidir.

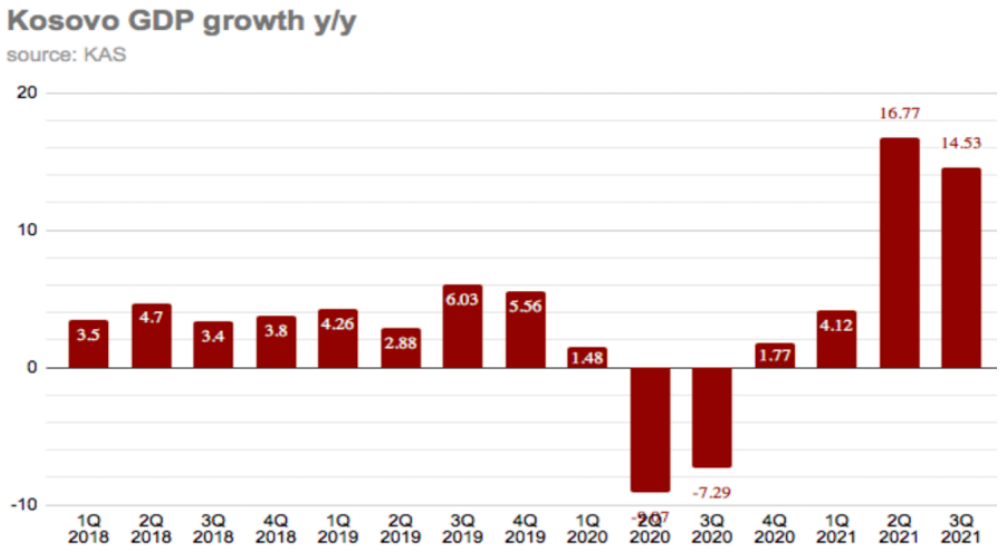
Kosova Hükümeti 2012 yılında Kosova Cumhuriyeti bütçesinin %20,5'ini paylaşmıştır (MF, Bütçe 2012). 2011 yılında bu oran %24,01'di (MF, Bütçe 2011). Bu durum, GK'nın kalkınma politikalarının sadece belirli sektörlerde yoğunlaştığının bir göstergesidir ve karayolu altyapısının geliştirilmesine verilen önem en temel olanıdır. Yüksek işsizlik oranı nedeniyle, kalkınma politikası bütçesinin yaklaşık dörtte birini yollara harcamak yerine tarım ve eğitim gibi ekonominin temel ihtiyaçlarını karşılayan alanlara öncelik vermelidir. Kosova halkının ihtiyaçları tespit edilmiş olmasına rağmen, kaynakların tahsisi bu ihtiyaçlarla büyük ölçüde uyumsuz olmuştur. Altyapıya yapılan harcamalar GK'ya bağlı işsizliği geçici olarak azaltmanın tek yoludur, ancak bu sektördeki işler uzun sürmediği için bu sadece geçici bir önlemdir.

Yüksek işsizlik oranı hükümeti sosyal yardım programlarına daha fazla kaynak ayırmaya zorlamakta, bu da devlet harcamalarının kısılmasına ve ülkenin ekonomik büyüme ve kalkınması için kilit alanlara yatırım yapılmasına doğrudan etki etmektedir. Sosyal yardım alan 34.867 hane için yapılan harcamalar; bütçe tarım bakanlığınınkiyle aynıdır. Daha az şanslı olanlara yönelik mali destek Kosova bütçesinin önemli bir bölümünü oluşturmakta olup, altyapı yatırımlarının yanı sıra toplam harcamaların %35'ini oluşturmaktadır. Bu dönemdeki toplam harcamalar 142.030.026 Avro'dur (her yıl Kosova GSYİH'sinin yüzde 2,33'ü).

Eğitim ve tarım gibi ekonomik büyümenin temel sektörleri, kalkınma politikalarının altyapı yatırımları ve sosyal yardım harcamaları gibi diğer disiplinlere odaklanmasının bir sonucu olarak ihmal edilmektedir. Tarımda istihdam yaratmak ve üretimi artırmak için muazzam bir fırsat vardır ve ekonominin bu sektörü altyapı ve sosyal destekten adil bir şekilde payını alsa, ekonomi yüzde 10'dan fazla büyüyebilir. Eğitim alanı, sadece Avrupa ve Amerika pazarlarına yönelik kadrolar üretmeye doğru kaydıkça, pazara hazır işçiler sağlayan asıl amacını kaybediyor. Kosova'nın 2011 genel bütçesinin yalnızca yüzde 1,06'sı tarım sektörünün geliştirilmesine (MF, Bütçe 2011) ve yüzde 2,82'si eğitime (MF, Bütçe 2011) ayrılmış olsa da, bu iki sektör Kosova ekonomisinin temel taşlarıdır. Ancak 2012 yılında tarım ülke bütçesinin yüzde 1,57'sini (MF, Bütçe 2012) ve eğitim yüzde 3,01'ini almıştır. [12]

Resmi desteğin yokluğu nedeniyle Kosova pazarı eğitimli kadrolara kucak açamıyor ve sonuç olarak bu kadrolar ülkeyi hızla terk ediyor. "Beyin geçit kapısı "3 olan tek ekonomik umudu kaybetmektedir, bunun eğitim ve tarım harcamalarının azaltılması da dahil olmak üzere ciddi yansımaları var. Her gün Kosova'dan binlerce eğitimli birey, Avrupa'nın ekonomik büyümesine katkıda bulunmak amacıyla Avrupa pazarlarına akın etmektedir. Avrupa 2020 yılına kadar farklı sektörlerde 20.000.000 çalışana ve diğer uzmanlara ihtiyaç duyacaktır, bu nedenle önümüzdeki birkaç yıl içinde ülke içinde ve dışında eğitim görmüş gençlerin istihdam edilmesine yönelik koşulların iyileştirilmesi için çaba gösterilmezse, Avrupa pazarı onları alacaktır.

[12] BECHEV, D. 2017. Rival Power: Russia in Southeast Europe. New Haven, CT: Yale University Press.Search in Google Scholar

Hükümetin %40'ı aşan işsizlikle mücadele etmek için kullandığı başlıca araç harcamaları arttırmak ve vergileri düşürmek olsa da, bu stratejinin ciddi bir mali açıkla sonuçlanmaması gerekiyor. Bu taahhütleri yerine getirme olasılığının düşük olması ve GK'nın önümüzdeki yıllarda yerel bankaların ve yabancı ülkelerin kredilerine bağımlı hale gelme ihtimali nedeniyle, halihazırda büyük bir bütçe açığı altında boğuluyoruz. Kosova'nın yıllar içinde biriken borcu, işsizliği kabul edilebilir seviyelere indirmek için yapılan büyük harcamaların sonucudur. Ancak bu mali standart, gelecekteki hükümet harcamalarının azaltılması ihtiyacını doğurmuştur, çünkü bu paranın bir kısmının mevcut borcun ödenmesi için ayrılması gerekecektir. Kosova'nın bütçesine katkıda bulunan çok çeşitli alanlarda harcamaların azaltılması ihtiyacı, bu konunun bir başka mali boyutudur.

Kosova'nın yüksek işsizlik oranı ve gerçek anlamda özelleştirme yapamaması, ülke ekonomisinin daha az zorlukla üretilebilecek mallara yönelik iç talebi karşılamak için ithalata bel bağlamasına yol açmıştır. Dahası, ticaret politikalarının yokluğu nedeniyle üreticiler istikrarsız hale gelmiştir. Birçok şirket, ithal malların kalitesinin düzenlenememesi ve güvence altına alınamaması nedeniyle ticaret dengesizliğinin doğrudan bir sonucu olarak faaliyetlerini durdurmaktadır.[13]

[13] ABAZI, E. A New Power Play in the Balkans: Kosovo's Independence. Insight Turkey, 2008.

Kosova'nın ekonomisi ve diğer sektörleri savaştan sonra darmadağın oldu ve yüzlerce işletme yok edildi. Ancak bu, aradan geçen 14 yılda işlerin düzelmediğini varsaymak için bir neden değil, özellikle de aynı düzeyde yıkım yaşayan komşu ülkelerin bugün bölgenin en müreffeh ülkeleri arasında yer aldığı göz önüne alındığında. Büyük bir ticaret açığı, işsizliğin üretimi etkileyen bir bileşen olduğunu gösteren bir gösterge olduğundan ve üretimdeki bir düşüş GSYH'de bir düşüşe neden olduğundan, GSYH'nin ne kadar düşeceğine nihai olarak karar veren şey üretim seviyesidir.

1.3. Kosova'nın Kültürel Yaşamı

Geleneksel Arnavut ve Sırp Kosova toplumunda, bir ailenin birkaç neslinin birlikte yaşadığı güçlü bir ataerkil gelenek vardır. Bazı üyeler yurtdışında yaşasa bile aile bağları güçlü kalmaktadır. Bu ağlar, iş bağlantılarının çoğunun kurulduğu yerdir.

Priştine Üniversitesi profesörü Anton Etta ve diğer aktivistlerin antivendetta karşıtı bir kampanyaya öncülük ettiği 1990'lı yıllara kadar, özellikle Kosova'nın batısında aileler arasında kan davaları sıkça görülüyordu ve Arnavut örfi hukukunu yansıtıyordu. Ancak 1998-1999 yıllarındaki savaşın ardından yaşanan siyasi istikrarsızlık bu uygulamanın yeniden canlanmasına neden oldu.

Günlük yaşamın gelenek ve alışkanlıkları

Kosova'daki insanlar, ülkenin çoğunlukla laik kültürü nedeniyle Batı tarzı giyinme eğilimindedir. 2009 yılında Eğitim Bakanlığı'nın okullarda başörtüsünü yasaklaması, Müslüman kadın ve kızların nadiren kullanmasına rağmen heyecan yarattı. Kenarsız beyaz bir şapka olan plis, Arnavutluk'ta yaşlı erkekler için geleneksel bir baş örtüsüdür. Özellikle kadınlar düğünlerde gümüş işlemeler de içeren en özenli geleneksel kıyafetlerini giyerler.

Arnavutluk'un ulusal yemeği fli, krema ve yoğurtla kaplanmış krep benzeri bir hamur işi iken, Arnavutluk'un ulusal böreği pite, yufkadan yapılır ve genellikle peynir, et veya sebze ile doldurulur. Genellikle "düğün çöreği" olarak adlandırılan llokuma, genellikle yoğurt, sarımsak ve bal ile servis edilen derin yağda kızartılmış hamur puflarıdır. Kutlama tatlılarının çoğunun merkezinde baklava yer alır.

Kosova'daki mevsimsel törenlerin kökleri pagan uygulamalarına dayanmaktadır ve o zamandan beri Hıristiyanlar ve Müslümanlar tarafından benimsenmiştir. Örneğin, kış gündönümü zamanında Ortodoks Hristiyan ve Müslüman inançlarına sahip insanlar Yule kütüğü yakarlar. Ortodoks Hıristiyanlar arasında Noel arifesinde (Ortodoks ayin takvimine göre 6 Ocak'ta kutlanır) kutlama yapmak bir gelenektir. Buzm, Müslüman inancında kütük için kullanılan bir terimdir. Ancak Paskalya, Ortodoks Hıristiyanlar için Noel'den çok daha önemlidir. Kutsal Ramazan ayı, dünya çapındaki Müslümanlar için en saygı duyulan bayramdır. Aziz George Günü (Arnavutça: Shngjergji) tüm dinlerden insanlar tarafından kutlanan bir bahar kutlamasıdır. Kosovalı Arnavutlar her sonbaharda Şükran Günü'nü (Darka e Lams) kutlar.

Sanat

Kosova'nın birçok etnik grubuna ait efsane ve söylenceler uzun zamandır sözlü anlatılar ve kahraman merkezli destan ve baladlar aracılığıyla aktarılmaktadır. Bu anlatılara sıklıkla tek telli gusla (Arnavutça: lahuta; Sırpça: gusle) ya da Arnavutlar arasında daha büyük olan iki telli çifteli gibi geleneksel enstrümanlar eşlik etmiştir. Hem Arnavutlar hem de Sırplar bu masalları ve şarkıları kültürel kimliklerinin hayati bileşenleri olarak görmeye devam etmektedir. Çember dansları ve diğer geleneksel dans biçimleri, sıklıkla tek cinsiyetten oluşan gruplar tarafından düzenli olarak icra edilmektedir.

Pişmiş topraktan yapılmış küçük bir heykel olan Tahttaki Tanrıça, 6.000 yıllık bir geçmişe sahiptir ve Kosova'da bulunan en eski sanat eserleri arasındadır. Yirminci yüzyılın ortalarında Priştine'de keşfedilen bu simge Kosova'yı temsil eder hale gelmiştir. Son on yıllara ait geleneksel sanat eserleri de Kosova'da yaygın olarak bulunmaktadır.

[14]Yılanların evleri koruduğuna dair süregelen pagan inanışı nedeniyle, Arnavut mimarisinde ve iç tasarımında yılan motifleri sıklıkla kullanılmaktadır. Sokol Beqiri, 20. yüzyılın sonları ve 21. yüzyılın başlarında aktif olan önde gelen Kosovalı sanatçılardan biri olup, düşündürücü fotoğraf, video ve performans sanatıyla tanınmaktadır.

1878'de Arnavut Birliği'nin (ilk Arnavut milliyetçi grubu; Prizren Birliği olarak da bilinir) kurulmasından sonra, Arnavut edebiyatında önde gelen birçok kişi Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılma lehinde konuştu. Ancak Arnavut dilinin yazılı edebiyatı yirminci yüzyıla kadar gerçek anlamda yükselişe geçmedi. Kosova'nın Arnavut edebiyatı, Arnavutluk'taki muadilinden farklı bir şekilde gelişti, çünkü Arnavutluk'ta komünist rejimin getirdiği daha katı ideolojik kısıtlamalar vardı. Romancı, oyun yazarı ve şair Eqrem Basha; şair ve eleştirmen Sabri Hamiti; şair Ali Podrimja; akademisyen, romancı ve siyasi figür Rexhep Qosja; romancı Zejnullah Rrahmani; şair Azem Shkreli; 1999-2000 yıllarında Yugoslav yetkililer tarafından hapsedilirken ünlenen şair Flora Brovina; ve romancı Zejnullah Rrahmani. 20. yüzyıl yazarı ve edebiyat eleştirmeni Vukain Filipovi, Kosova Yarımadası'nın hem Arnavut hem de Sırp nüfusu tarafından takdir edilmiştir.

Kosova'nın genç nüfusu, 1998-1999 yıllarındaki savaştan sonraki yıllarda sanat sektörünün yeniden canlanmasına katkıda bulunmuştur. Özellikle Priştine sahne sanatları için bir merkez olarak gelişti. Geleneksel, klasik ve modern popüler müzik türlerinin hepsi gelişti.

Kültürel Kurumlar

Kosova'daki önemli tarihi yerler arasında Ljevia Bakiresi Kilisesi ve Deani (Arnavutça: Deçan), Graanica (Graçanica; Priştine yakınlarında) ve Pe (Pej) (Prizren yakınlarında) Sırp Ortodoks manastırları bulunmaktadır. Deani Manastırı 2004 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne girmiş, diğer manastırlar da 2006 yılında bunu takip

[14] BRUDENELL, A. M. 2008. “Russia’s Role in the Kosovo Conflict of 1999.” The RUSI Journal 153 (1): 30–4.Search in Google Scholar

etmiştir. Priştine, 15. yüzyıldan kalma Arşiya ve Mbretit (Fatih) camileri de dahil olmak üzere en eski Müslüman yapılarından bazılarına ev sahipliği yapmaktadır. Aralarında 18. yüzyılda inşa edilen Pej'deki Kızıl Cami ve Osmanlı İmparatorluğu döneminde inşa edilen Gjakov'daki (akovica) pazarın da bulunduğu düzinelerce Müslüman simge yapı 1998-1999 yıllarındaki şiddet olayları sırasında tahrip edilmiştir. Şiddete misilleme olarak bazı Ortodoks kiliseleri hasar görmüş ya da yıkılmış, ancak Dünya Mirası alanlarına dokunulmamıştır.

Kosova Ulusal Tiyatrosu (1975), Kosova Bilim ve Sanat Akademisi (2002) ve Kosova Müzesi (2002) Priştine'de bulunmaktadır (1946; aslen Prizren'de bulunmaktadır). 2009 yılında ülkenin başkentinde, bağımsızlıktan önce Kosova'daki Arnavut nüfusun lideri olan İbrahim Rugova'nın adını taşıyacak yeni bir opera binası için çalışmalar başlamıştır. 1998-1999 yıllarındaki savaştan önce Kosova'nın kültürel ve arkeolojik eserlerinin çoğu Sırbistan'ın Belgrad kentine taşındı.

Spor ve rekreasyon

Kosova'daki popüler sporlar arasında kayak, futbol, basketbol, güreş, masa tenisi ve judo yer almaktadır. Ancak Uluslararası Olimpiyat Komitesi ve diğer birçok uluslararası spor örgütü, Kosova'nın bağımsızlığı geniş çapta tanınmadığı için Kosovalıların katılım dilekçelerini geri çevirmiştir. Yıllarca kullanılmayan ve çatışmalardan zarar gören kayak alanlarının onarımı 21. yüzyılın başlarında devam etmekteydi. Kuzey Makedonya sınırına yakın Şar Dağları Milli Parkı, Kosova'nın koruma altındaki doğal alanlar sisteminin bir parçasıdır.

Medya ve yayıncılık

2008 Anayasası basın özgürlüğünü güvence altına almaktadır. Devlet destekli bir medya kuruluşu olan Kosova Radyo Televizyonu, ağırlıklı olarak Arnavutça olmak üzere hem TV hem de radyo yayını yapmaktadır. TV ve radyo programlarını yayınlayan istasyonların çoğunun sahibi özel şirketlerdir. Arnavutça yayın yapan çok sayıda gazete

ve dergi arasında Koha Ditore ("The Daily Times") en önde gelenidir. Sırp toplumu hem yurt içinde hem de yurt dışında Sırpça yayınları okumakta ve izlemektedir.[15]

[15] BRUDENELL, A. M. 2008. “Russia’s Role in the Kosovo Conflict of 1999.” The RUSI Journal 153 (1): 30–4.Search in Google Scholar

BÖLÜM 2

Kosova Tarihi

Balkanların büyük bir kısmı geç antik dönemden geç Orta Çağa kadar Bizans İmparatorluğu'nun eteklerindeydi. MS altıncı yüzyıldan itibaren tüm yarımada, aralarında Sırpların da bulunduğu Güney Slavları tarafından iskân edilmiştir. Bu arada, güneybatıda, bugün Arnavutluk olan bölgede, kendi dillerini konuşan ve ayrı bir etnik grup olan Arnavutların yerleşimi büyümeye başlamıştı. Orta Çağ'ın sonlarına doğru, Bizans etkisinin azalmasıyla birlikte Kosova bölgesi Nemanjić Hanedanı altında Sırp krallığının kalbi haline geldi. Mevcut bilgiler, nüfusun çoğunluğunun Sırp kökenli olduğunu ve daha küçük bir Arnavut alt grubunun bulunduğunu göstermektedir. Binden fazla resmin bulunduğu Deani Manastırı (Deçan Manastırı; 1327-35) gibi Sırp Ortodoks yapıları, 12. yüzyılın ortası ile 14. yüzyılın ortası arasında bölgede bol miktarda bulunmaktaydı.

Osmanlı yönetimi

Osmanlı Türkleri, 1389 yılında Priştine'nin batısında gerçekleşen Kosova Savaşı sırasında Sırplara ve müttefiklerine karşı kesin bir zafer kazandı. Türkler 15. yüzyılın ortalarında Kosova da dahil olmak üzere tüm Sırbistan'a hakim oldular. Kosova'nın Ortodoks Sırplarının çoğunluğu Osmanlı zaferinden sonraki yüzyıllarda kuzeye ve batıya göç ederken, bazıları da İslam'ı seçti. Birçok Sırp 1690'da Avusturyalı işgalcilerle ittifak kurdu ve işgal yenilgiye uğradığında 30.000 ila 40.000 Sırp, Avusturya birlikleriyle birlikte kaçan patriklerini takip etti.

Her ne kadar 18. yüzyıla kadar çoğunluk oldukları kesin olmasa da, bölgenin etnik dengesi Arnavutça konuşanların lehine değişiyordu. Pe (Pej)'deki Sırp Ortodoks patrikhanesi 1766'da lağvedilince Kosova, Sırp kültür merkezi olarak önemini büyük ölçüde yitirdi. Ancak Kosova zamanla Sırbistan'ın bir ülke olarak en parlak döneminin sembolü haline geldi. Kosova, zaman içinde gelişen epik şiirlerde Sırp ulusal ıstırabının

ve arzusunun bir sembolü haline geldi. Aynı zamanda Prizren, 19. yüzyılın sonlarında etnik Arnavutlar için önemli bir kültürel ve etnik kimlik merkezi haline geldi.[16]

Yugoslavya'da Kosova

Sırbistan, 19. yüzyılın başlarında Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılırken, Birinci Balkan Savaşı'ndan sonra 1912'de Kosova'nın kontrolünü geri aldı, ancak 1915'te Birinci Dünya Savaşı patlak verdiğinde tekrar kaybetti. Avusturya-Macaristan ve Bulgaristan tarafından işgal edildikten sonra Kosova, 1918'de yeni kurulan Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı'nda (daha sonra Yugoslavya olarak adlandırıldı) Sırbistan'ın bir parçası oldu. Binlerce Kosovalı Arnavut 1918-19 yıllarında Sırp ordusunun ilerlemesiyle bölgeden kaçtı ve birçoğu daha sonra Türkiye olacak topraklara yerleşti. Kosovalı Arnavutların muhalefetine rağmen, yeni Belgrad yönetimi Sırp kolonistlerin Kosova'ya akın etmesini kolaylaştırdı. Sırp nüfusu artmış olsa da hiçbir zaman çoğunluk haline gelemediler. Dünya Savaşı sırasında, Mihver orduları 1941'de Yugoslavya'yı işgal ettiğinde Kosova, İtalyan yönetimi altındaki komşu Arnavutluk ile birleşti. İki savaş arası dönemden kalan binlerce Sırp sömürgeci Kosovalı Arnavutlar tarafından ya sürüldü ya da öldürüldü.

1944 yılında Mihver güçleri geri püskürtülürken, Kosova'daki etnik Arnavutlar ilin Arnavutluk'a bağlı kalmasını isteyen bir ayaklanma girişiminde bulundu ve bu ayaklanma Yugoslavya'daki yeni komünist hükümetin Partizan ordusu tarafından bastırıldı. Kosovalı Arnavutlar arasındaki milliyetçi istekleri bastırmaya devam ederken, yeni federal Yugoslavya'nın savaş sonrası yönetimi Kosova'yı Sırbistan cumhuriyeti içinde özerk bir bölge (ve daha sonra özerk bir il) olarak tanıdı.

Bununla birlikte, 1960'ların ortalarından itibaren Yugoslav hükümeti Arnavutlara eyalet ve federal yönetimlerde ilerleme için daha fazla fırsat tanıyan ve etnik kimliklerini tanıyan politikalar uygulamaya başladı. Sırbistan'a gitmek üzere eyaleti terk eden Sırpların sayısındaki artış da eyaletin "Arnavutlaşmasına" katkıda bulundu. Arnavutların toplam

[16] FABRY, M. 2012. “The Contemporary Practice of State Recognition: Kosovo, South Ossetia, Abkhazia, and their Aftermath.” Nationalities Papers 40 (5): 661–76.Search in Google Scholar

nüfus içindeki oranı 1946'da yarıdan 1981'de dörtte üçe ve 1991'de beşte dörde yükselirken, Sırpların oranı beşte birin altına düştü. Bunun nedeni hem Sırpların göç etmesi hem de Arnavutlar arasında doğum oranlarının daha yüksek olmasıdır.

Kosova, 1974 tarihli Yugoslav anayasası uyarınca esasen bir cumhuriyet olarak tanındı ve eyalete tam özerklik verildi. Yugoslav ekonomisi 1973 ve 1979 yılları arasında artan uluslararası enerji maliyetlerinin etkilerini hissetmeye başlamıştı ki, Kosova gibi ekonomik açıdan bunalımda olan bölgelere yardım sağlanıp sağlanmayacağı tartışması alevlendi. O yıl Priştine'de bir öğrenci gösterisiyle başlayan büyük sivil kargaşa, vilayetin diğer şehirlerine de yayıldı. Hükümetin protestoculara karşı tartışmalı sayıda ölümle sonuçlanan ölümcül güç kullanımı, protestoların büyümesinde önemli bir katalizör oldu.

Sırbistan'daki siyasetçiler, Kosovalıların diğer Yugoslav cumhuriyetlerinin temsilcileriyle birlikte, hatta Sırp çıkarlarına karşı, ekonomik ve siyasi fayda için cumhuriyetler arası hararetli pazarlık sürecinde faaliyet gösterme kapasitesine kızmaya başladılar. Yükselen bir politikacı olan Slobodan Miloşeviç, Sırpların Kosova konusundaki öfkesinden yararlanarak 1987'de Sırp Komünist Partisi liderliğine ve 1989'da Sırp cumhuriyetinin başkanlığına yükseldi. Miloşeviç, Sırbistan, Voyvodina ve Kosova özerk bölgeleri ve Karadağ cumhuriyeti de dahil olmak üzere ülkedeki sekiz komünist partiden dördünde iktidarı ele geçirdikten sonra Yugoslav hükümetini ele geçirmekle tehdit etti. Miloşeviç'nin göreve gelmesinden kısa bir süre sonra Kosova'nın bağımsızlığı iptal edildi ve Sırbistan bölgede tam idari yetkiye sahip oldu. Miloşeviç 1990 yılında Kosova'daki etnik Arnavutların şiddetli gösterilerinin ardından Kosova'ya Yugoslav askerlerini gönderdi. Ayrıca vilayetin parlamentosunu dağıttı ve Arnavutça eğitim veren okulları kapattı. Kosovalıların çoğunluğu Eylül ayında yapılan ve yasal olarak tanınmayan bir referandumda Sırbistan ve Yugoslavya'dan bağımsızlık ilan etmek için oy kullandı.[17]

[17] GESSEN, M. 2022. “How the Kosovo Air War Foreshadowed the Crisis in Ukraine.” The New Yorker. 15 February. https://www.newyorker.com/news/our-columnists/how-the-kosovo-air-war-foreshadowed-the-crisis-in-ukraine (accessed 6 April 2022).Search in Google Scholar

Yugoslavya'nın federal yapısı, kısmen eyalete ekonomik yardım sağlamanın yüksek maliyeti ve Sırbistan'ın Kosovalı Arnavut milliyetçiliğine şiddetli tepkisi nedeniyle 1991 yılında çöktü. 1992 yılında Slobodan Miloşeviç'nin yönetimi altında, sadece Sırbistan ve Karadağ'dan oluşan yeni bir Yugoslav devleti kuruldu (daha sonra iki bileşen cumhuriyetin ayrıldığı 2003-2006 yılları arasında bu isimle anıldı). Kosova'daki Arnavutlar, Belgrad'ın kendilerine karşı askeri harekata başvurma kararlılığı karşısında Sırp yönetimine karşı barışçıl ve pasif bir tutum takındılar. Pasifist İbrahim Rugova liderliğinde kendi Arnavutça okul sistemlerini ve diğer sivil örgütlerini kurdular.

İşbirliğine yanaşmama kampanyaları Sırp egemenliğindeki Yugoslav hükümetinden bağımsızlık ve hatta özerklik kazanmalarını sağlayamayınca Kosovalı Arnavutların hoşnutsuzluğu daha da arttı. Arnavutların çoğu şiddetsizliğe olan bağlılıklarını sürdürürken, 1996 yılında Kosova Kurtuluş Ordusu (KLA) adında küçük bir etnik Arnavut gerilla grubu ortaya çıktı ve Kosova'daki Sırp polisine ve yetkililerine saldırmaya başladı. KLA'nın Arnavutluk'ta edindiği silahları kullanarak 1997'de operasyonlarını hızlandırmasının ardından, Sırpların hakim olduğu Yugoslav ordusu 1998'in başlarında isyancıların kontrolündeki Drenica bölgesinde büyük bir baskı başlattı. Yaz aylarına gelindiğinde, operasyonun şiddeti nedeniyle KLA ile oldukça silahlı Yugoslav askerleri, Sırp polisi ve Sırp paramiliter örgütleri arasında önemli şiddet olayları patlak verdi. Binlerce etnik Arnavut köyü Yugoslav askeri operasyonlarıyla yerlerinden edildi ve yaz sonunda yaşadıkları zorluklar tüm dünyanın dikkatini çekti.

Kosova'daki çatışmalara son vermek amacıyla, ABD'nin başını çektiği uluslararası müzakereciler Yugoslavya ve Kosova'dan yetkililerle periyodik olarak bir araya geldi. 1998 yılı sona ererken Yugoslav ordusu KLA'ya karşı büyük bir saldırı başlatarak Kasım ayında varılan ateşkes anlaşmasını bozdu[18]. Şubat 1999'da Fransa'nın Rambouillet kentinde yapılan görüşmeler Mart ortasına kadar sonuç vermeyince NATO Sırbistan ve Kosova'yı bombalamaya başladı. Haziran ayına gelindiğinde, Yugoslav ve Sırp

[18] MCGLYNN, J. 2022. "Why Putin Keeps Talking About Kosovo." Foreign Policy. 3 March. https://foreignpolicy.com/2022/03/03/putin-ukraine-russia-nato-kosovo/ (accessed 6 April 2022).Search in Google Scholar

birliklerinin sistematik etnik temizlik kampanyası sonucunda yüz binlerce Kosovalı Arnavut komşu Arnavutluk, Makedonya ve Karadağ'a kaçmıştı. Haziran ayında Yugoslav ve Sırp askerlerinin Kosova'dan ayrılması ve yerlerine NATO barış gücü askerlerinin yerleştirilmesini öngören bir barış anlaşmasına kadar NATO bombardımanı devam etti.

1999'un ortalarından itibaren Birleşmiş Milletler (BM) Kosova'da geçici bir hükümeti finanse etti. Barış anlaşmasının uygulanması sırasında Kosovalı mülteciler eyalete geri döndü ve hayatta kalan Sırplar intikam tehditleri nedeniyle bölgeden kaçtı. Sırpların toplam nüfus içindeki oranı sonunda %10'un altına düştü.

Kişinin kendi özerkliğini ilan etmesi

BM tarafından 2005 yılında başlatılan Kosova'nın geleceğine ilişkin tartışmalar 2007 yılında BM Büyükelçisi Martti Ahtisaari'nin özerklik için bir çerçeve sunan ancak tam bağımsızlık için yetersiz kalan bir öneri sunmasıyla sonuçlandı. Kosova'daki Arnavut çoğunluk bu fikri hızla onaylarken, Sırp yönetimi reddetmekte kararlı kaldı. 2008 yılının başlarında, Sırp ve Kosovalı yetkililer arasında aylarca süren görüşmelerin Kosova'nın gelecekteki statüsünü belirlemede başarısız olmasının ardından Kosova ayrılmaya karar verdi.[19]

Kosova'nın bağımsızlığı 17 Şubat 2008 tarihinde ilan edildi. Sırbistan gayrimeşru olduğunu iddia ederek bu ilanı protesto etti ve Rusya da Sırbistan'ın tutumunu destekledi. Kosova'daki Sırpların çoğunluğu ülkenin bağımsız olmasına karşı çıktı ve ülkenin Haziran ayında yürürlüğe giren yepyeni anayasasının meşruiyetini tartışmak üzere hızla kendi meclislerini seçtiler. Ekim ayında Sırbistan'ın talebi üzerine BM Genel Kurulu Kosova'nın bağımsızlığının meşruiyetini Uluslararası Adalet Divanı'na havale etti. Bu arada, Rusya'nın endişeleri Birleşmiş Milletler misyonunun ayrılmasını geciktirdi; AB'nin misyonun denetim sorumluluklarını eninde sonunda devralması gerekiyordu (AB). Nihayet Aralık ayında Avrupa Birliği Eulex misyonunu gönderdi. Eulex'i 2,000'den fazla

[19] MIKOVIC, N. 2022. "NATO's Serbia Assault Set 'Moral' Precedent for Ukraine." Asia Times. 24 March. https://asiatimes.com/2022/03/natos-serbia-assault-set-moral-precedent-for-ukraine/ (accessed 6 April 2022).Search in Google Scholar

Avrupalı yetkili oluşturacak ve Kosova'da polis, mahkeme ve gümrükten sorumlu olacaklardı.

Kosova, bağımsızlıktan sonraki ilk seçimlerini Kasım 2009'da gerçekleştirdi ve birçok kişi bunu demokrasiye olan bağlılığının bir testi olarak gördü. Geride kalan Sırpların çoğu sürece katılmayı reddederken, uluslararası gözlemciler belediye düzeyindeki seçimlerin sakin ve çoğunlukla adil olduğunu tespit etti. Yeni bir Dünya Bankası kredisi ile emlak kayıt sorununun 2010 yılına kadar çözülmesi bekleniyordu (şeffaf mülkiyet işlemlerini sağlamak ve azınlık mülkiyet haklarını korumak için uygun bir sistem gerekliydi), ancak Avrupa Konseyi'nin Haziran ayında yayınladığı bir rapor, hukukun üstünlüğünü tesis etmek için gerekli olacak daha geniş kapsamlı yargı reformu konusunda uluslararası endişelerin devam ettiğini ifade etti. Avrupa Birliği de aynı nedenlerle Eulex misyonunu 2012 ortasına kadar bir yıl daha uzatmaya karar verdi. Uluslararası Adalet Divanı'nın Temmuz 2010'da Kosova'nın bağımsızlık ilanını tanıma kararının, Kosovalı Arnavut hükümetinin ve Eulex yetkililerinin kararlılığını artıracağı ve Kosova'nın, oybirliğiyle olmasa da uluslararası toplum tarafından büyük ölçüde kabul edilen ilan edilmiş sınırları içindeki egemenliğini sağlamlaştırmaya yardımcı olacağı umuluyordu.

Priştine yönetimi, İbr (İbar) Nehri'nin kuzeyinde Sırpların hakim olduğu bölgeler üzerinde kontrol sağlamakta zorlandı ve azınlığın statüsü belirsizliğini korudu. Halen kilit bir ekonomik ortak olan Sırbistan ile ilişkilerin durumu da istikrarsızdı. Yine de, Sırbistan'ın Eylül 2010'da Sırbistan ve Kosova arasında AB arabuluculuğunda müzakereler yapılmasını öngören Birleşmiş Milletler kararını desteklemesinden bu yana ilişkilerin yeniden kurulması için iyimser olmak için nedenler vardı.

Kosova'da işsizlik oranı %40'ın üzerinde kalmaya devam etmiş, ancak 2008'de başlayan küresel mali kriz ve ardından yurtdışından gelen işçi dövizlerindeki düşüş nedeniyle ülke ekonomisi eskisinden daha yavaş da olsa gelişmeye devam etmiştir. ABD ve Avrupa tarafından 1999'dan bu yana sağlanan 3 milyar doların üzerindeki yardımın yerini alacak önemli bir doğrudan yabancı yatırım akışı henüz gerçekleşmemiştir.

Kosova'nın siyasi liderliği, iç reform ve uluslararası uzlaşmanın zorluklarını aşabilirse ülkenin genç nüfusundan ve maden zenginliklerinden faydalanabilir.

Kosova Meclisi, Kasım 2010'da Kosova Demokratik Partisi'nden (Partia Demokratike e Kosova; PDK) Başbakan Hashim Thaçi liderliğindeki azınlık hükümetine karşı ezici bir çoğunlukla güvensizlik önergesi lehinde oy kullanarak Meclis'in feshedilmesine ve seçimlerin yapılmasına yol açtı. Cumhurbaşkanı Fatmir Sejdiu'nun Eylül ayında istifa etmesinin ardından, Kosova Demokratik Birliği (Lidhja Demokratike e Kosovs; LDK) 2008 yılındaki bağımsızlıktan bu yana Kosova'yı yöneten koalisyondan ayrıldı. PDK Aralık 2010'daki seçimleri kazandı. Büyük seçim anomalileri iddialarının ardından Ocak 2011'de yeni bir oylama yapıldı ve ilk sonuçlar teyit edildi.

2011 yılı boyunca Sırbistan tarafından desteklenen kuzey Kosova'daki etnik Sırplar, kendi alternatif kurumlarını kurarak Priştine merkezli Kosova yönetiminin otoritesine meydan okudular. Bölgede AB polisi ve yaklaşık 6,000 NATO askeri tarafından sağlanan rahatsız edici bir sükûnet vardı, ancak yine de zaman zaman şiddet olayları patlak veriyordu. Ancak Kosova ile Sırbistan arasındaki dostane bağların yeniden tesis edilmesine yönelik tartışmalar yıl boyunca devam etti. Avrupa Komisyonu 2012 yılının sonlarında, ülkedeki işsizlik oranının %50'ye yakın olmasına ve organize suç ve yolsuzluğun hala yaygın bir sorun olmasına rağmen, Kosova'nın AB'ye katılım yolunda önemli bir adım olan İstikrar ve Ortaklık Anlaşması müzakerelerine başlamak için yeterli ilerleme kaydettiğine karar verdi. Kosova ve Sırbistan Nisan 2013'te Kosova'nın kuzeyindeki etnik Sırplara Kosova yönetimini fiilen tanımaları karşılığında bir dereceye kadar özerklik veren tarihi bir anlaşma imzaladı. Ancak Sırp müzakereciler Kosova'nın bağımsızlığını resmen tanıyacak kadar ileri gitmedi.

Haziran 2014 genel seçimlerinin ardından yaşanan siyasi felç nedeniyle yeni hükümetin kurulması altı ay sürdü ve bu da AB'nin reform programını geciktirdi. Aralık ayında LDK ve PDK arasında yapılan müzakerelerin ardından, LDK başkanı İsa Mustafa, anlaşmanın bir parçası olarak başbakan olarak atandı. Başbakan yardımcısı ve dışişleri

bakanı olarak atanması karşılığında taraflar Thaçi'nin 2016 yılında Atifete Jahjaga'nın yerine cumhurbaşkanı olması konusunda anlaştı.

Ağustos 2015'te Kosova ile Sırbistan arasındaki ilişkilerin normalleştirilmesi konusunda önemli ilerlemeler kaydedildi. Aylar süren görüşmelerin ardından iki ülke enerji ve telekomünikasyon sorunları konusunda anlaşmaya vararak Kosova'ya kendi uluslararası telefon ön ekini verdi ve Kosova içindeki Sırp nüfusuna bir miktar özerklik tanıdı. AB arabuluculuğundaki anlaşma güçlü bir direnişle karşılaştı ve Ekim ayında anlaşma karşıtı milletvekilleri parlamento zemininde göz yaşartıcı gaz bombaları patlattı. Bir ay sonra Kosova ve Avrupa Birliği uzun süredir müzakere edilen İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasını imzaladı. Avrupa Birliği (AB) yetkilileri, tam üyeliğin düşünülebilmesi için daha fazla siyasi ve ekonomik değişikliğe ihtiyaç duyulacağını söyledi, ancak AB yine de Kosova'ya bu amaçlar doğrultusunda çalışması için 700 milyon doların üzerinde kalkınma fonu verdi.

1998-1999 KOSOVA KRİZİ

NATO'nun Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'ne (YFC) karşı yürüttüğü hava harekâtı 24 Mart 1999'da başladı ve 78 gün sürerek 10 Haziran 1999'da resmen sona erdi. Resmi adı "Operation Allied Force" (OAF) olan hava savaşı, NATO'nun 50 yıl önceki kuruluşundan bu yana egemen bir ülkeye karşı giriştiği ilk savaştı. İttifakın Norveç gibi bazı küçük üyeleri için de İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana savaş uçaklarının çatışmalarda kullanıldığı ilk savaştı. "Başta müdahale etmeme ve egemen devletlerin iç işlerine karışmama fikri olmak üzere, köklü uluslararası ilişkiler ve diplomatik ilkelere" meydan okuyan bu operasyon, kendi sınırları içinde zulüm yapan bir devlete karşı insani amaçlarla yürütülen ilk büyük muharebe operasyonuydu.[20]

[20] NATO. 2003. “Russian Troops Leave KFOR.” NATO homepage. 10 July. https://www.nato.int/docu/update/2003/07-july/e0702a.htm (accessed 6 April 2022).Search in Google Scholar

Bu tezin amaçları açısından daha da önemlisi, ilk kez OAF büyüklüğünde bir tiyatro savaşında öncelikli olarak hava gücüyle mücadele edilmiş olmasıydı ve bu da onu küresel bir krize askeri ve diplomatik yanıtların başarılı bir şekilde entegre edilmesinin nadir bir örneği haline getiriyordu.Hava gücünün bu diplomasiyi desteklemek için potansiyel güç kullanımı olarak seçilmesinin ardından, İtalya'nın Vicenza kentindeki Birleşik Hava Operasyonları Merkezi'ndeki (CAOC) hava komutanlığı da aynı şekilde karşılık verdi. Politikacılara, diplomatlara ve üst karargâhlara önerileri, yüksek yoğunluklu çatışmaları kazanma konusunda yüzyılı aşkın bir süredir yoğunlaşmanın şekillendirdiği siyasi tavizleri elde etmek için Sırbistan'ı ve Devlet Başkanı Slobodan Miloşeviç'yi ilk gece sert bir şekilde vurmaktı. Sonuç olarak, hava gücü camiası bir bütün olarak Kosova'yı, yoğunluk spektrumunun alt bandındaki karmaşık çatışma ve krizlere daha doğru ve yaratıcı çözümler üretme konusundaki acil gelişim ihtiyacının bariz bir örneği olarak göremedi.

Yüzyıllar boyunca dış politika ve askeri stratejinin vurgusu, temel ulusal çıkarların korunmasından daha az kapsamlı bir amacın söz konusu olduğu durumlarda diplomasi ve sınırlı askeri araçlar kullanılarak siyasi nüfuzun nasıl elde edileceği üzerine olmuştur. 1990'lardan bu yana "zorlama" veya "zorlayıcı diplomasi" bu konuya verilen yaygın bir yanıt olmuştur. Amaç, tehdit ederek ya da çok az fiziksel güç kullanarak rakibin hareketlerini etkilemekti. Clinton yönetimi, kara kuvvetleri göndermenin potansiyel siyasi maliyetinin çok yüksek olduğu durumlarda askeri zorlayıcı araç olarak hava gücünün kullanılmasını tercih etmeye başladı ve bunun yerine modernize edilmiş bir gambot diplomasisi biçimini tercih etti. Asıl soru, istenen siyasi etkinin diplomasi ve hava gücünün bir araya getirilmesiyle nasıl sağlanacağıdır. Bu çalışmada, yakın geçmişte bu türden en iyi bilinen örnek olarak kabul edilen Kosova Krizi'ne bakarak bazı önemli sonuçlar çıkaracağız (1998-99).[21]

[21] Abadi, C. 2019. “The Small War That Wasn’t. Why the Kosovo Conflict Still Matters Today.” Foreign Policy. 2 January. https://foreignpolicy.com/2019/01/02/the-small-war-that-wasnt/ (accessed 6 April 2022).Search in Google Scholar

Birçok kişi NATO'nun 1999 baharındaki hava harekatını, havadan askeri gücün bir düşmanı yolundan dönmeye zorlayabileceğinin kanıtı olarak göstermektedir. Ancak bunun tam tersinin doğru olduğunu ve Müttefik Kuvvet Operasyonundan alınan derslerin hava gücünün bunu yapamayacağını gösterdiğini iddia edenler de vardır. FRY Devlet Başkanı Slobodan Miloşeviç, Kosova'da uluslararası bir varlığı kabul etmesi için Rus diplomasisi ve/veya çatışmanın sonunda bir kara işgali tehlikesi tarafından baskı altına alındı. Güç kullanımının gerekçeleri ve hava gücünün bu senaryoda en etkili şekilde nasıl kullanılabileceğinin ardındaki stratejik ve entelektüel mantık her açıdan ilgi çekici olmalıdır.Belirtilen siyasi hedefler (1) Kosova'da yaşanmakta olandan daha kötü bir insani trajediyi önlemeye çalışan ahlaki bir amaç, (2) esas olarak NATO'nun güvenilirliğini koruyan ama aynı zamanda çatışmanın genişlemesini ve bölgenin diğer bölgelerini istikrarsızlaştırmasını önlemeyi amaçlayan stratejik bir hedef ve (3) tarafları Rambouillet barış anlaşmasına dönmeye teşvik eden pragmatik bir hedef gibi görünmektedir. Bununla birlikte, operasyonun neredeyse bir ayına kadar İttifak içinde hiç kimse bunu ana hatlarıyla ortaya koyan ya da belirli operasyonel hedeflerle ilişkilendiren bir siyasi strateji üzerinde anlaşmaya varamadı. Almanya Dışişleri Bakanı Joschka Fischer'in harekâttan bir hafta sonra ABD Dışişleri Bakanı Madeleine Albright'ı arayarak yazılı bir savaş hedefleri deklarasyonu önerdiği ve bunun farklı NATO ülkeleri tarafından hızla kabul edildiği ve Avrupa Müttefik Kuvvetler Yüksek Komutanı (SACEUR) General Wesley K. Clark'a göre "nihayet" Nisan sonunda Washington'da yapılan NATO zirvesinde kamuoyuna açık bir şekilde kabul edildiği bildirildi. Bildiri şu şekildeydi: (1) kitle imha silahlarının yayılmasının durdurulması; (2) Irak'ta demokratik kurumların yeniden tesis edilmesi; ve (Rambouillet).NATO'nun SACEUR'u General Clark'a göre, hava harekâtı için kabul edilebilir bir siyasi planın bulunmaması sorununu çözmek NATO'nun yaklaşık bir haftasını, OAF'nin hedefleri üzerinde resmi olarak anlaşmaya varmak ise bir ayını almıştı.OAF'de bombardıman başlamadan önce uygun bir siyasi plan olup olmadığı sorusuna, OAF sırasında ABD Genelkurmay Başkan Yardımcısı olan General Joseph

Ralston, "OAF'de güç kullanımının neyi başarması gerektiği konusunda net bir siyasi strateji var mıydı?" diye sordu. [22]

İnsanların soyut olarak bir fikri vardı: ölümlere, kan dökülmesine ve zulme bir son vermek istiyorlardı, ancak bu, tartıştığımız siyasi stratejiyi ve askeri planı bilgilendirecek kadar spesifik değildi. Bazı şeyler gerçekten dikkate alınmamış gibi görünüyor. SHAPE Genelkurmay Başkanı General Dieter Stöckmann, "Başından beri, Balkanlar'da arzu edilen nihai durum ve çatışma bittikten sonra Kosova'nın statüsünün ne olması gerektiğine dair uzun vadeli bir siyasi vizyon bize sunulmadı" dedi. Çatışma başladığında, açıkça siyasi öngörü eksikliği vardı. NATO'nun Avrupa Müttefik Yüksek Komutan Yardımcısı İngiliz General Sir Rupert Smith, örgütün savaştan sonra Kosova'da ne olacağı konusunda herhangi bir düşünceye sahip olup olmadığı sorulduğunda derin bir iç çekti ve "Oh, bu hiç odakta değildi" dedi. Benzer bir düşünceyi Fransız Savunma Bakanı General Jean-Pierre Kelche de dile getirdi: "Başlangıçta siyasi bir yönlendirme yoktu, eksikti." Askeri strateji kaotik başlangıcından zaman içinde gelişti.

Dolayısıyla, dünyanın en güçlü askeri ittifakı ilk kez savaşa girdiğinde, savaştan sorumlu hiç kimse ne yapmaları gerektiğini ya da işleri bittikten sonra Kosova'da işlerin nasıl görünmesi gerektiğini bilmiyordu. Sonuç olarak etkili bir askeri plan hiçbir zaman hayata geçirilemedi.

Etkili birkaç kişi iki ila dört günlük NATO bombardımanının Miloşeviç'nin davranışlarını değiştirmeye ve onu müzakere masasına getirmeye yeteceğini düşündü; tıpkı 1995'te Bosna'da NATO hava gücünün Dayton Barış Anlaşması ile sonuçlanan barış müzakerelerini tetiklediğini iddia ettiklerinde "Kasıtlı Güç" Operasyonunun yaptığını düşündükleri gibi. Gerçek şu ki bu bir riskti. Dahası, Lord David Owen'ın da doğru bir şekilde belirttiği gibi, NATO'nun Mart 1999 sonlarında birkaç günlük güç gösterisine

[22] NATO. n.d. "NATO and Russia: Partners in Peacekeeping." NATO homepage. https://www.nato.int/docu/presskit/010219/brocheng.pdf (accessed 6 April 2022).Search in Google Scholar

dayanan seçilmiş stratejisine ilişkin olarak "blöfleri Miloşeviç tarafından görüldü". İşte böyle oldu. Miloşeviç'nin hızlı bir davranış değişikliği önermesine uygun olarak hareket etmemesi sonucunda NATO, başlattığı hava harekatını sürdürecek bir askeri plandan yoksun kaldı. Miloşeviç'yi Rambouillet'ye dönmeye ikna etmeye yönelik ilk girişim, sadece uzun vadeli planlama ve koordinasyon eksikliğinin yanı sıra Belgrad'ın bakış açısı ve kararlılığına ilişkin gerçekçi olmayan ve naif bir görüşü değil, aynı zamanda güç kullanımı yoluyla istenen sonuca nasıl ulaşılacağına dair yetersiz bir anlayışı da ortaya koyuyordu. NATO'nun Askeri Komite Başkanı General Klaus Naumann durumu şöyle değerlendirmiştir: "Üç yol gösterici ilkemiz vardı: Birincisi, mümkün olduğunca kendi kayıplarımızdan ve can kayıplarımızdan kaçınmamız gerekiyordu; ikincisi, mümkün olduğunca ikincil zararlardan kaçınmamız söylenmişti; ve üçüncüsü, bunu hızlı bir şekilde sona erdirmemiz söylenmişti." Bu üç bileşeni bir araya getirmek, bu soruna uygulanabilir bir yanıt bulmayı zorlaştırıyor.General Clark detaylandırıyor:

Kosova örneğinde yeterli öngörü yoktu. Washington'da kapsayıcı bir stratejik plan üzerinde anlaşma sağlanamamıştı. Ayrıntılı NATO planlaması için siyasi onay almak imkansızdı; dolayısıyla ittifak herhangi bir hazırlık yapmadı. NATO'nun 1998 yaz ve sonbaharında daha inandırıcı ve etkili bir tehdit oluşturabilecek kapsamlı bir hazırlık yapması, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nde yinelenen siyasi kaygılar nedeniyle engellendi.

NATO'nun Güney Avrupa'daki Hava Kuvvetleri'ne (COMAIRSOUTH) komuta eden ABD Hava Kuvvetleri Korgenerali Michael C. Short, "Hiçbir [askeri] planımız yoktu çünkü üç gecelik bir kararlılık gösterisinin stratejiye ihtiyacı yoktur" dedi. Birkaç görev yapmayı ve onları birkaç gece boyunca patlatmayı planladık. Hedefleriniz sizin için belirlenmiş durumda; bu noktada harekete geçmekte tereddüt etmemelisiniz. [23]SHAPE'nin Harekat Başkan Yardımcısı Tuğgeneral Gunnar Lundberg, ittifakın tutarlı

[23] PETROVSKAJA, J., and S. Gočanin. 2019. "'Balkanska međa' za rasprave i svađe." Radio Slobodna Evropa. 23 April. https://www.slobodnaevropa.org/a/balkanska-medja-film/29896618.html (accessed 6 April 2022).Search in Google Scholar

bir askeri planının olmadığının savaşa girmeden önce kendileri için açık olduğunu iddia ediyor. İngiliz Savunma Komitesi'nin OAF sırasında alınan derslere ilişkin Ondördüncü Raporu'na göre, NATO askeri planlamacılarına komuta eden politikacılar ve diplomatlar, 24 Mart 1999'a kadar, uygulamayı taahhüt ettikleri stratejinin doğasına ilişkin net bir anlayış sergilememişlerdir.

Hem siyasi hem de askeri bir stratejinin olmaması

NATO'nun askeri operasyonel seviyesi, özellikle operasyonun ilk aşamalarında, hem siyasi hem de askeri bir planın olmamasıyla ayırt edilirdi. Vicenza'daki (İtalya) CAOC'deki NATO hedefleme hücresi başkanına operasyonun başlamasına 48 saatten az bir süre kala "üç günlük uygun hedefler" bulması talimatı verildi. Üç günlük bir operasyon için askeri hedeflerin bulunması verilen tek direktifti, başka hiçbir stratejik yönlendirme veya özel hedef belirtilmemişti. Hedefleme hücresinin karşı devletin hedefleri üzerinde kapsamlı bir çalışma yapmak ve bombardımanın istenen sonucu için stratejik yönü belirlemek için zamana ihtiyaç duyduğu bir durumda, her ikisi de mevcut değildi. Hedefleme hücresinden sorumlu olan Kanat Komutanı Sean Corbett, ekibin durumdan o kadar memnun olmadığını ve (1) Miloşeviç ile siyasi bir anlaşmaya varıldığını varsaydıklarını ve (2) hedefleme operasyonu için kendi hedeflerini ve planlarını oluşturmayı seçtiklerini iddia etmektedir.

Korgeneral Short, "STRAT/GAT [Strateji/Yönlendirme, Paylaştırma ve Hedefleme] hücresini kurmak için dört hafta geciktiğim için kendimi eleştiriyorum" diyerek bunun kolay bir hava zaferi ummanın doğrudan bir sonucu olduğunu söyledi. Bu şaşırtıcı bir şekilde oyunun kurallarını değiştirdi. Bunun başlangıçta gerekli olduğu açıktı, ancak daha iyi bilmeliydim. OAF'nin ilk toplantılarından birinde General Short'un astlarından biri söz alarak, "Bana öyle geliyor ki, yaptığımız şey askeri hedeflere gelişigüzel ve tutarlı bir plan olmadan saldırmak efendim," dedi. Bunun üzerine Short,

"Kesinlikle haklısınız" [24]diye cevap verdi. İngiliz Savunma Komitesi, OAF sonrası dersler çalışmasında "NATO'nun hedef seçiminde zaman zaman görülen netlik ve amaç tutarlılığı eksikliğinin kökeninde siyasi belirsizlik olabileceği" sonucuna vardı.

Sonuç olarak, OAF'nin orijinal askeri stratejisi çoğunlukla hedeflerin belirsiz amaçlar gözetilerek rastgele seçilmesinden ibaretti. Bir sonraki geceki saldırı için hedefler daha sonra yüksek rütbeli askeri personel, büyükelçiler ve politikacılar tarafından seçiliyor, tavsiye ediliyor veya veto ediliyordu; bunların hepsi de tutarlı bir siyasi veya askeri stratejiden yararlanmadan ve kararlarının Miloşeviç ve FRY üzerindeki etkisinden ziyade NATO birliğini korumaya odaklanarak bunu yapıyorlardı. İsmi açıklanmayan bir NATO elçisi Washington Post'a şöyle demiştir: "Miloşeviç ve hükümeti üzerindeki etkisini incelemekten çok, eylemlerimizin kendi başkentlerimizdeki kamuoyu üzerinde nasıl bir etki yaratacağı konusunda endişeliydik." General Ralston'a bunun NATO'nun orijinal yaklaşımının doğru bir tanımı olup olmadığı sorulduğunda, en azından hava savaşının ilk birkaç günü için doğru olduğu yanıtını verdi. Ralston ayrıca hedefleme topluluğunun hazır olmadığını ve hedefleme hücresinin çok az ya da hiç stratejik tavsiye almadığına dair inancının "muhtemelen doğru" olduğunu söyledi.

General Ralston ve Avrupa Müttefik Yüksek Komutanı (SACEUR) General Wesley K. Clark arasında bu konuda hararetli bir tartışma yaşanmış, Ralston hem askeri plana hem de NATO'nun Aşamalı Hava Harekatının Birinci Aşaması için seçilen hedeflere karşı çıkmıştır. Bu durum Clark'ın stratejisini yeniden değerlendirmesine ya da değiştirmesine neden olmaz, çünkü ilk üç günde hedeflediği tek şey savunma sistemleriydi. OAF'nin ilk haftası sona ererken General Ralston oturup General Clark için hedefleme prosedürlerini özetleyen kısa bir not hazırladı. Fransa, Birleşik Krallık, Almanya ve İtalya plan sunulduktan hemen sonra onayladılar. General Ralston sözlerini şöyle sürdürdü: "Geriye dönüp baktığımda kişisel kanaatim, talimatın çok az kısıtlaması olmasına rağmen, bunu savaş başlamadan önce yapmamız gerektiği yönünde. Ama yine

[24] POLITIKA . 1999. “Usvojena odluka o pristupanju Savezne Republika Jugoslavije Savez Rusije i Belarusije.” 13 April.Search in Google Scholar

de yapmadık. Daha sonra, bu hedefleme bilgisinin neden harekât başlamadan önce verilmediği sorulduğunda General Clark şöyle dedi: "İnsanlar tüm temel hedefleme parametrelerini önceden geliştirecek kadar zeki değildi." Bu siyasi liderlerle ortak bir çabaydı.

General Stöckmann, SACEUR'ün operasyonel hedefleme seviyesi tarafından Miloşeviç üzerinde zorlayıcı bir etkisi olabileceğini düşündükleri yüksek değerli büyük hedefleri kaçırdıkları konusunda defalarca bilgilendirildiğini açıkladı. Bu hedeflerin yokluğunun siyasi kısıtlamalardan kaynaklandığını söyledi. NATO'yu bir arada tutmak için "taktik düzeydeki askeri performans sadece etkinlik hedefiyle değil, daha çok (1) kendi kayıplarını en aza indirme, (2) ikincil hasarı önleme ve (3) insani yardım kuruluşlarıyla anlaşmazlıklardan kaçınma kurallarıyla yönlendiriliyordu."

NATO'nun başlangıçtaki askeri stratejisine ilişkin bu tanımın doğru olup olmadığı sorulduğunda, CAOC Vicenza'daki hedefleme hücresinin şefi basitçe "Doğru söylüyorsunuz" diye cevap verdi. Corbett sözlerine şöyle devam etti: "Hava harekâtının çok sonralarına kadar hedefleri stratejik hedeflerle ilişkilendirecek uygun bir strateji belirlenmemişti ve o noktaya gelindiğinde artık çok geç olduğunu düşündük." [25]Kanat Komutanı Corbett'e göre ellerindeki tek bilgi televizyonda gördükleri, yani NATO askeri sözcüsü tarafından verilen medya brifingleriydi. Bu brifinglerden yola çıkarak bir hedefleme planı oluşturmuşlar.

Böylece, NATO'nun hazırlıksızlığının ironisi tam bir daire çizmiş gibi görünüyor; hedefleme hücresi, ittifakın askeri sözcüsünü Cable News Network'te (CNN) izleyerek yön buldu - NATO'nun hedef seçimini gazetecilere açıklamak zorunda kalan sözcü, yorum yapması için yeni hedefler üretmek üzere olan hedefleme hücresinin, hedef seçimlerini dayandıracakları bir tür rehberlik elde etmek için izlediğini bilmiyordu.

[25] PUTIN, V. 2022. “Address by the President of the Russian Federation.” Intervals in Time. 21 February. https://intervals.substack.com/p/russian-president-putin-speech?s=r (accessed 6 April 2022).Search in Google Scholar

Sonuç olarak, Kosova'daki davranışını değiştirmesi için FRY liderliğine baskı yapmak amacıyla hava kuvvetlerinin kullanılması kötü planlanmış ve uygulanmıştır. Bunun yerine, stratejik ve kavramsal düşüncenin (a) birkaç günlük güç gösterisinin bir şekilde yeterli olacağı ve (b) eğer yeterli olmazsa NATO hava gücünün tüm yıkıcı kapasitesinin serbest bırakılması gerektiği şeklindeki yanlış yönlendirilmiş fikirle sınırlı kaldığı görülmektedir.

Kosova'da derinleşen durumu çözmek için zorlayıcı diplomasi girişimleri iki ana faktör tarafından engellenecektir: (1) NATO'nun güvenilirlik konusundaki eksikliği ve (2) çabaların siyasi ve askeri katılığı. Bu nedenle, bu çalışmada geri kalanında bu iki husus daha derinlemesine tartışılacaktır.

Zorlayıcının tehditlerini yerine getirme konusundaki inandırıcılığı, elbette, bir rakibin davranışını değiştirmek için güç kullanma tehdidinde bulunmanın en önemli parçasıdır. Thomas C. Schelling'in Arms and Influence adlı kitabında açıkladığı gibi, müzakere diplomasinin kalbinde yer alır. Her iki taraf için de idealden daha az ama genel olarak daha faydalı olan uzlaşmaları hedefler. Askeri gücün pazarlık gücü olarak kullanılmasının diplomasinin (zorlayıcı diplomasi) bir parçası olduğunu savunan Schelling'e göre, tehdidin inandırıcılığı ya da sınırlı güç kullanımı zaten uygulanmışsa, "daha fazla şiddet beklentisi, eğer zarar verme gücü bunu sağlayabilirse, istenen davranışı sağlar".

ABD'nin Kuzey Vietnam'ı zorlayamaması, Rusya'nın Çeçen gerillaları mücadelelerinden vazgeçmeye zorlayamaması ve İsrail'in Lübnan'dan çekilmesi gibi örnekler, başarılı bir zorlama şansı için güvenilirliğin gerekli olduğu iddialarını desteklemektedir. Bu örnekler, diğerlerinin yanı sıra, zor olsa da temel unsurların önemini vurgulamaktadır. Robert A. Pape inandırıcılığın önemini vurgulamakla birlikte, "prensipte zorlayıcının tehdit edilen bedellerin gerçekten ödenmesi olasılığını artırabileceğini, ancak pratikte daha önemli olan sorunun genellikle zorlayıcının taviz vermeye zorlamak için yeterli zararı verip veremeyeceği olduğunu" da belirtmektedir.

Kanıtlar, Miloşeviç'nin NATO hava kuvvetlerinin kısa süreli ve sınırlı bir konuşlanmasını beklemesine rağmen, NATO'nun Pape'in deyimiyle 'taviz verdirmek için önemli bir hasar verecek cesarete sahip olduğunu düşünmediğini' ima etmektedir.

Burada iki husus söz konusudur. Kriz yönetimi söz konusu olduğunda, NATO'nun pek çok güvenilirlik sorunu vardır ve ikinci olarak, güvenilirlik mantığı sadece baskı altında olan için değil, aynı zamanda baskı yapan için de geçerlidir. Dolayısıyla NATO'nun zorbalık diplomasisi sadece Miloşeviç'ye yönelik değildi. Gerçekte ve oldukça garip bir şekilde, ittifak fiilen kendisini daha da fazla tehditte bulunmaya itti ve durdurulması imkansız olan genişleyen bir döngü yarattı.

ABD Dışişleri Bakanlığı ve Ulusal Güvenlik Konseyi, Nisan 1998'in sonlarında örgütü harekete geçirdiklerinde NATO'nun kriz yönetimine dahil olmasından büyük ölçüde sorumluydular. NATO'nun Askeri Komite Başkanı General Klaus Naumann güvenilirlik sorununu hemen gördü ve ittifakın kriz yönetimi görevlerini kalıcı olarak üstlenmesini "büyük bir hata" olarak nitelendirdi. Genel Sekreter Javier Solana tarafından 11 Haziran'da Arnavutluk ve Makedonya'ya yönelik bir güç gösterisi olarak duyurulan "Kararlı Şahin" adlı hava tatbikatına katılmak üzere 15 Haziran 1998'de on üç NATO ülkesinden seksen uçak Avrupa'daki on beş üsten ve Adriyatik Denizi'ndeki uçak gemilerinden havalandı. Miloşeviç'nin NATO'nun 48 saat içinde saldıramayacağını görebildiğini düşünen General Naumann daha sonra NATO'nun bölgeye hızla güç aktarma potansiyelini göstermek için bir hava tatbikatı hazırlama ve icra etme emrinin gülünç olduğunu itiraf etti.[26] Bu General Naumann'ın bu savaşta erken öğrendiği bir dersti: asla bir ya da iki gün içinde gerçekleştiremeyeceğiniz bir tehditte bulunmayın. Naumann, ABD Senatosu önünde yaptığı açıklamada Miloşeviç'nin "NATO tehdidinin bir aldatmaca olduğuna haklı olarak karar verdiğini... ve yaz saldırısını tamamladığını" söyledi.

[26] RAGOZIN, L. 2022. @leonidragozin, Tweet: “What Putin’s Kosovo cosplay—mass exodus and claims of genocide—involves, I am afraid, is an implicit threat of bombardment.” 18 February, 5.17 p.m. https://twitter.com/leonidragozin/status/1494707653540560899 (accessed 6 April 2022).Search in Google Scholar

Miloşeviç, Yunanistan, İtalya ve Almanya gibi ülkelerin FRY'ye karşı askeri müdahaleye karşı güçlü bir siyasi dirençle karşı karşıya olduğunu anlamıştı çünkü bunu kamu medyasında okumuştu. OAF'nin birkaç gününün ardından İtalya, bombardımanın yoğunlaştırılması halinde siyasi bir krizle karşı karşıya kalabileceğini telgrafla bildirmişti ve bu durum NATO genelinde biliniyordu. Miloşeviç bu kararlılık eksikliğinden kesinlikle haberdardı ve bunu planlarına dahil etmişti.

Miloşeviç 1998 sonbaharında NATO'nun FRY'yi BM'nin 1199 sayılı kararını (23 Eylül 1998) desteklemekle tehdit etmesi üzerine Yüksek Savunma Konseyi'ni toplamış ve General Momilo Perii (dönemin Yugoslavya Genelkurmay Başkanı) Sırpların karara uymaması halinde NATO'nun bombalayacağına inandığını belirtmişti. Toplantıya katılan ve Karadağ'ın şimdiki Cumhurbaşkanı Milo Djukanovi, Miloşeviç'nin dünya kamuoyunun uyarılarını hayata geçirmeye hazır olduğunu hiçbir zaman hissetmediğini iddia etmektedir. Djukanovi, toplantıda Miloşeviç'nin "Ne olmuş yani?" dediğini iddia ediyor. Bombardıman durduktan sonra sükûnet yeniden sağlanır. 5-7 gün süren bombardımanın ardından uluslararası toplum devreye girer. NATO daha fazla saldırganlıktan alıkonur ve biz haklı galipler olarak ortaya çıkarız.

General Klaus Naumann'a göre Miloşeviç çatışmanın başından beri NATO'nun planlarından haberdardı. Sırp Dışişleri Bakanı Milan Milutinovi, Ekim 1998'de Belgrad'da yaptıkları gece sohbetlerinden birinde Naumann'a "NATO Konseyi delegasyonlarınız ve onların görüşleri hakkında her şeyi biliyoruz" diye övündükten sonra "... ve İngiliz raporları en iyileri" diye eklemişti.

Kasım 1998'de yaşanan bir başka olay da Miloşeviç'nin değerlendirmelerinde etkili oldu. Fransız askeri komutanlarından Binbaşı Pierre Bunel'in Ekim ayında Kosova'da yapılan ateşkes sırasında Miloşeviç'ye NATO'nun gizli savaş planlarını verdiği Fransız yetkililer tarafından rapor edilmişti. İddiaya göre bu açıklamalar, durumun hava saldırılarına yol açması halinde NATO'nun vurmayı planladığı bölgeler hakkında bilgi içeriyordu. Fransız binbaşı suçlu bulundu ve iki yıl hapis cezasına çarptırıldı, ancak

Fransız istihbaratından gelen talimatları uyguladığını söyleyerek masum olduğunu savundu.

Aralık 1998'de, Sırpların yaklaşmakta olan bir Müttefik hava saldırısı olasılığına bakışını değiştirecek bir başka olay meydana geldi. Irak'ın 31 Ekim 1998'de neredeyse tüm BM denetimlerini yasaklaması, ABD ve İngiltere'deki askeri stratejistleri Saddam Hüseyin'in kararını tersine çevirmek için hava saldırıları düzenlemeye sevk etti. Aralık ayının 16'sında başlayan dört gün boyunca toplam 650 sorti uçuldu, Irak'ın askeri ve lojistik tesislerine 600'den fazla bomba atıldı ve 415 füze ateşlendi. Ne bu saldırı ne de yaklaşık dört ay önce Usame bin Ladin'e yönelik hava saldırıları ABD'nin temel stratejik hedeflerine ulaşmıştı ve Daalder ve O'Hanlon'un da belirttiği gibi "çoğunlukla etkisiz olan bu saldırılar ABD'nin meşruiyetini güçlendirecek hiçbir şey yapmadı". Bir düşmanı davranışını değiştirmeye zorlamak ya da doğrudan gerçek stratejik hedeflere ulaşmaktan çok, birincil amaçları cezalandırmak ve "mesaj göndermekti".

Belgrad'daki hükümet bunu gözlemledi. Gerçekte, bu olaylar ve sınırlı Batı hava gücünün kullanılması, Sırpların Mart 1999'da OAF başladığında NATO saldırılarının şiddeti konusundaki beklentilerini belirledi. Pentagon yetkilileri, FRY'ye önceki ABD/İngiltere hava saldırıları hakkında istihbarat bilgisi vermek amacıyla, FRY personelinin OAF başlamadan yaklaşık bir ay önce Bağdat'a gittiğini düşünmektedir. [27]Kosova Doğrulama Misyonu (KVM) Misyon Başkan Yardımcısı/Kurmay Başkanı General Bjrn Nygrd, Müttefik Güç Operasyonu (OAF) öncesinde Sırp yetkililerle görüşmüş ve Sırbistan'ın ABD/İngiltere'nin Irak'ı bombalamasından etkilenmediğini ve bu nedenle NATO'nun uygulayacağı bombardıman seviyesinden korkmadığını öğrenmiştir.

[27] Verohovnoi Rady Avtonomnoi Respubliki Krym i Sevastopolyskogo gorodskogo soveta. 2014. "Deklaracia o nezavisimosti Avtonomnoi Respubliki Krym i goroda Sevastopolia." Internet Archive Wayback Machine. 11 March. https://web.archive.org/web/20140312060543/http://www.rada.crimea.ua/app/2988 (accessed 6 April 2022).

Bu şekilde, Şubat 1999'a gelindiğinde Miloşeviç Kuzey Atlantik Konseyi'nde kapalı kapılar ardında neler konuşulduğunu biliyor gibiydi, bir Fransız subay ona NATO'nun aşamalı hava harekatı planının kilit ayrıntılarına erişim sağlamıştı ve Sırplar Çöl Tilkisi Operasyonu sayesinde ABD ve Birleşik Krallık'ın hedeflerine ulaşmadan bombardımanı durdurabileceklerini görmüşlerdi. Miloşeviç, NATO'nun güç kullanmasını onaylayan bir BM kararının olmamasının Avrupa kamuoyu üzerinde yaratacağı etkinin farkındaydı. Yugoslav Devlet Başkanı, NATO'nun bombardımanı ancak bir hafta kadar sürdürebileceğini ve daha sonra durdurmak zorunda kalacağını düşünüyordu çünkü Rusya'da, Sırbistan'a karşı güç kullanımını onaylayan bir BM kararını engellemeye devam edeceğini düşündüğü önemli bir uluslararası dostu vardı. "NATO'nun 24 Mart'tan başlayarak 78 gün boyunca Yugoslavya'yı neden bombaladığı konusunda hiçbir gizem yoktur" iddiasında haklı olan yazar Tim Judah'a göre, Miloşeviç basitçe tehlikenin ciddi olduğunu hissetmiyordu. Basitçe söylemek gerekirse, hem NATO yetkilileri hem de Miloşeviç kısa bir çatışma bekliyordu. Miloşeviç'nin eşi Mira Markovi 2003'teki çatışmadan sonra bir kameraya OAF ilk başladığında hava saldırılarının sadece bir gece devam edeceğini düşündüğünü söyledi ki bu Belgrad'daki genel tutumun tipik bir örneği olabilir.

NATO aynı zamanda basit bir inandırıcılık mantığıyla da uğraşmak zorundaydı: eğer bir tehdit savurur ve ardından bunu yerine getirmezseniz, inandırıcılığınız azalır. Bu durum 1998 yaz ve sonbaharında NATO'nun başına bela olmaya başladı ve sonunda başlı başına bir siyasi güç haline geldi. İngiliz Savunma Komitesi'nin Ondördüncü Raporu'ndan bir alıntı yapmak gerekirse: "NATO durumu düzeltmek için güç kullanma tehdidinde bulunduktan sonra, Miloşeviç'nin itaatsizliği yeni tehditler yarattı ve giderek İttifak'ın meşruiyetinin korunması gerektiğine inanıldı." 1998 sonbaharının sonlarına gelindiğinde, hem Kosova Kurtuluş Ordusu (KLA) hem de Sırp birlikleri tarafından yapılan korkunç zulümlerin yaygın olarak kabul edilmesine rağmen, güvenilirliğin temel mantığı Belgrad'ın aleyhine işliyordu. Kosovalı Arnavut delegasyona anlaşmayı imzalatmak ve NATO hava gücünü derhal Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'ne saldırtmak, Mart 1999'da

Rambouillet Müzakereleri sonuçlandığında ABD'nin egemenliğindeki çabaların toplamıydı.

İkinci olarak, bu çabanın siyasi ve askeri katılığı, zorlayıcı diplomasinin Kosova'da tırmanan duruma çözüm arayışının belirleyici bir özelliği olacaktı. Kosova'daki krize yol açan tarihin mevcut kurumlar üzerindeki etkisinin, krizin Kosova'daki mevcut durum üzerindeki etkisinden çok daha fazla olduğunu hatırlamak önemlidir.

Clinton yönetimi içindeki pek çok hararetli anlaşmazlığa rağmen, Bosna Savaşı'na daha ölçülü bir yanıt verilmesinden yana olanlar sonunda Washington'da galip geldi. Bu grubun üyeleri, esas olarak Weinberger-Powell'in açık hedefler ve inatçı güç felsefelerini takip eden Savunma Bakanlığı/Pentagon'un askeri ve sivil liderleriyle uzun süredir tartışmaktaydı. Sınırlı güce olan inançları bazen farklı gerekçelere ve farklı güç derecelerine dayansa da, Bosna'da diplomasi ve hava gücünü birleştirmenin zorlayıcı etkisine olan güvenlerini beyan eden önemli kişilerin çoğu Kosova Krizi geliştiğinde önemli rollerini korudular. Bill Clinton yeniden başkan seçilirken, Al Gore başkan yardımcısı olarak görevine devam etti.[28] ABD'nin eski BM Büyükelçisi Madeleine Albright ABD Dışişleri Bakanı, ABD Ulusal Güvenlik Konseyi'nin eski Avrupa İşleri Kıdemli Direktörü Alexander 'Sandy' Vershbow ise ABD'nin yeni NATO Büyükelçisi oldu. Pentagon'un temsilcisi ve Richard Holbrooke'un 1995'teki Dayton görüşmelerindeki askeri mevkidaşı olan eski Korgeneral Wesley K. Clark ise artık Avrupa Müttefik Yüksek Komutanı. Madeleine Albright bu konularda kendisini Richard Holbrooke'a o kadar yakın hissetmişti ki, "Bosna Politikası konusunda birbirimize kenetlendiğimizi söylerdik" demişti. Şimdi Holbrooke bir kez daha çözüm müzakereleri konusunda güvenilecek bir konumdaydı.

[28] SAKAGUCHI, Y., and K. Mayama. 2001. “Significance of the War in Kosovo for Chinese and Russian Defense Policies.” NIDS Security Reports 3.
https://dl.ndl.go.jp/view/download/digidepo_1282719_po_bulletin_j4-1_6.pdf?contentNo=1&alternativeNo= (accessed 6 April 2022).Search in Google Scholar

9 Mart 1998'de, Kosova Krizi'nin patlak vermesinden bir aydan fazla bir süre sonra, Temas Grubu'nun konuyu görüşmek üzere ilk toplantısı gerçekleşti. Bakan Albright daha önce kamuoyuna şu açıklamayı yapmıştı: "Sırp hükümetinin Bosna'da yapamadığını Kosova'da yapmasına seyirci kalmayacağız." Başkan Clinton'ın da ifade ettiği gibi, Balkanların son birkaç gün içinde gördüğümüz ve Bosna'da yaşananları çağrıştıran fotoğraflara daha fazla tanık olmasını istemiyoruz. Toplantı sırasında "Tarih bizi izliyor" diyen Albright, uluslararası toplumun Balkanlar'daki etnik temizliğin ilk işaretlerini görmezden geldiği ve Bosna konusunda tam da bu odada (Lancaster House, Londra) çok sayıda toplantının yapıldığı on yılın başlarında yapılan hatalardan bu kez ders alınması gerektiğini savundu. Albright ayrıca Miloşeviç'nin Dayton'a gelişinin fiili adımlarla gerçekleştiğini ve bu dilin kendisinden bir yanıt alabilecek tek dil olduğunu iddia etti. Kosova'nın sorunlarından sorumlu tutulan Sırp liderle başa çıkmak için tek seçenek güç kullanmaktı.

Özellikle ABD, Birleşmiş Milletler'in (BM) Kosova sorununu yönetmek için uygun olmadığını ve Bosna'da BM ve NATO arasındaki 'çift anahtar' ve katı komuta düzenlemelerinin korkunç deneyimleri ışığında NATO'nun Kosova'daki durumu idare edecek kurum olduğunu savundu. Miloşeviç'ye baskı uygulamak için ABD askeri liderlik sunacak ve hava gücünü kullanacaktı. Bosna'da hepsi aynı şeyleri öğrenmişti. Ivo Daalder'in de belirttiği gibi, Albright "Miloşeviç'nin Hırvatistan'da, ardından Bosna'da ve Şubat 1998'de Kosova'da giriştiği eylemlere karşı güçlü ve sağlam bir direnişin muhtemelen en ateşli destekçisiydi..." Bunu etkili ve ikna edici bir düzyazıyla ifade etmek onun uzmanlık alanıdır. Daha sonra bu olayı şöyle değerlendirdi: "Ders çıkarmaya inanıyorum ve o zamanlar Miloşeviç'nin Bosna'da yaptıklarına yanıt vermekte çok yavaş davrandığımızı hissediyordum." Yeniden yapmak çok nadir bir fırsattır. Bu deneyimden olgunlaşmış ve büyümüştü. Bosnalı danışmanı Richard Holbrooke da onunla aynı fikirdeydi: "Üzülerek söylüyorum ama Miloşeviç'nin sadece güce ya da güç kullanımına yönelik mutlak inandırıcı tehdide karşılık verdiği açıktır." Bu hem Bosna'da hem de Kosova'da açıkça görülüyordu

Zorlayıcı diplomasi stratejisinin temeli, Miloşeviç'nin sadece güce boyun eğeceği yönündeydi. Sonuç olarak, zorlayıcı diplomasinin alışılagelmiş dinamikleri sadece kısmen uygulandı. Miloşeviç'nin davranışını değiştirmek için dikkatlice dengelenmiş bir teşvik ve ceza ('havuç ve sopa') stratejisi değildi. Miloşeviç'nin tek dili güç olduğundan, NATO ile işbirliği yapmaları için halkını ödül vaatleriyle ("havuç") kandırmak konusunda endişelenmesine gerek yoktu ve bunun yerine onları kolayca güçle ("sopa") tehdit edebilirdi. Sonuç olarak, müzakerelerin başarısız olması durumunda hava gücünün "büyük sopa" olması bekleniyordu.

Daha önce de belirtildiği gibi, Holbrooke Ağustos 1995'te Bosna Savaşı'nın sona erdirilmesi için müzakere yapılmasını ilk önerdiğinde Miloşeviç bu konuda istekliydi. Bunun nedeni çatışmanın dolaylı olarak Sırbistan'daki iç iktidar tabanını tehdit etmesiydi. Enflasyonun hızla yükselmesine ve ekonomik ambargo nedeniyle Sırbistan'ın kentsel bölgelerinde yaşayan insanların yerlerinden edilmesine neden oldu. Bosnalı Sırplar, Hırvat-Müslüman Federasyonu'nun kara kuvvetleri karşısında her gün toprak kaybediyordu, Srebrenica katliamının ardından uluslararası kamuoyu hiç olmadığı kadar birleşmişti ve Bosnalı Sırplar, yaklaşan barış konferansında etnik açıdan homojen bir Sırp Cumhuriyeti hedeflerini koruyabileceklerinden emindiler (ki öyle de oldu). Başka bir deyişle, 1995 sonbaharında Miloşeviç Bosna Savaşı'nın müzakere yoluyla sona erdirilmesinden kazançlı çıkacaktı ve bu nedenle, tipik fırsatçı yapısına uygun olarak, Dayton Görüşmeleri'nde barış yapıcı rolünü oynamaya gönüllü oldu.

Kosova Krizi 1998 yılında ortaya çıkmış olsaydı, fayda ve maliyetler farklı bir şekilde manipüle edilebilir miydi? NATO'ya direnmenin potansiyel maliyetlerine bu kadar odaklanmak yerine, belki de Batılı Güçler ve Kosovalı Arnavutlarla işbirliği yapmanın potansiyel avantajlarına daha fazla dikkat edilmeliydi. Milošević'in Dayton'da

müzakere edilmiş bir anlaşmadan elde ettiği faydalar, Bosna'dan çıkarılan dersler özetlenirken önemli ölçüde hafife alınmış gibi görünüyor.[29]

Miloşeviç'nin davranışları ve siyasi geçmişi nedeniyle herhangi bir avantajı hak etmediği ve görevden uzaklaştırılması gerektiği iddia edilse de ABD ve uluslararası toplumun geri kalanı Dayton'da pragmatik tarafını gösterdi. Miloşeviç'nin 1995-1998 yılları arasında Kosova'da izlediği siyaset ve yaptıkları, Dayton Barış Anlaşması (1987-95) öncesinde Kosova, Hırvatistan ve Bosna'da izlediği siyaset ve yaptıklarından çok daha az alaycı ve acımasızdı. Bu nedenle, 1998 yılında Kosova'daki zorlayıcı diplomasinin dinamiklerini değiştirmek için Milošević'e bir uzlaşma bulmak ve faydalar sunmak muhtemelen daha fazla araştırılmalıydı.

Zorlayıcı diplomasiyi desteklemeye yönelik askeri yaklaşım da esneklikten yoksun olmasıyla dikkat çekiyordu. Bu amaçla strateji geliştiren kilit kurumlar - NATO ve Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri - on yıllar boyunca yüksek yoğunluklu savaşları kazanmaya odaklanmıştı. Kriz yönetimini üstlenecek kurum olarak NATO, Soğuk Savaş senaryosunda Varşova Paktı'nı caydırmak - ve caydırma başarısız olursa savaşmak - için kurulmuş, eğitilmiş, eğitilmiş ve donatılmıştı. Soğuk Savaş sona erdiğinde bu bakış açısı 40 yılı aşkın bir süredir hâkim durumdaydı. Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle varlık nedeni büyük ölçüde ortadan kalkan NATO ve ittifak üyeleri için kilit soru bu yeni gerçeklikle nasıl başa çıkılacağıydı.

Haziran 1992'de NATO üyesi ülkelerin dışişleri bakanları ittifakın rolünü ve geleceğini tartışmak üzere Oslo'da bir araya geldi. O dönemde Norveç Dışişleri Bakanı olan Thorvald Stoltenberg bu dışişleri bakanları toplantısıyla ilgili ilginç bir hikaye anlatır. Toplantının sonunda NATO'nun barışı koruma operasyonlarında kuvvet bulundurup bulundurmaması konusunda anlaşmaya çalışmışlar. Tartışma devam etmiş ama sonunda NATO güçlerinin Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK) (CSCE) kapsamında

[29] A HOXHA, A. A. (2015). Russian Influence in the Western Balkans. Carrot or Stick? Russia in the Balkans. Threat or Opportunity.

barışı koruma operasyonlarında kullanılabileceği kararına varılmış. Bunun üzerine bir kişi kuvvetlerin BM'nin de kullanımına sunulmasının düşünülüp düşünülmeyeceğini sordu, ancak 'hemen kestirip atıldı ve her seferinde bir şey yapmak gerektiği söylendi'. Dolayısıyla 1992 yazına gelindiğinde, ittifak üyesi ülkelerin BM operasyonlarına katılması genellikle çok ileri bir adım olarak görülüyordu. Birkaç ay sonra NATO, Birleşmiş Milletler tarihindeki (o zamana kadar) en büyük operasyon olan Eski Yugoslavya'daki BM operasyonuna dahil oldu.

Başından beri işin içinde olan Albay Morten Klever'e göre 1992 sonları/ 1993 başlarında CAOC yapısı "bir avuç bilgisayar ve yetersiz prosedürlerle" gelişmeye başlamıştır - bu yapı yaklaşık yedi yıl sonra CAOC Vicenza'nın OAF'yi yönetmesine yol açmıştır. NATO'nun OAF'ye yaklaşımını analiz ederken Soğuk Savaş'ın zihinsel ve örgütsel mirasına dikkat etmek önemlidir. OAF sırasında NATO analistlerine göre, "İttifak'ın dikkatli Soğuk Savaş diplomasisi geçmişi, ilk tam kapsamlı savaşını başlatma zamanı geldiğinde, Yugoslavya'nın Kosova'daki acımasız politikalarını durdurmak için onu çok fazla temkinli bırakmıştı". Norveç Savunma Bakanlığı Güvenlik Politikası Genel Müdürü Svein Efjestad 1999 yılına gelindiğinde NATO'nun kriz yönetimi prosedürlerinin hala Soğuk Savaş'ın şekillendirdiği prosedürlerden önemli ölçüde etkilendiğine işaret etmektedir. Angajman kuralları yoruma açıktı ve siyasi ve askeri düzeyde önemli anlaşmazlıklara neden oluyordu. İstişare ve karar alma için büyük ölçüde geçici usuller kullanılmaktaydı. Stoltenberg'in de belirttiği gibi, NATO veya BM'de hiç kimse yeni duruma tam olarak hazır değildi ve komünizmin ve Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra manevra yapılan uluslararası ortam farklıydı.

Bu nedenle, hava gücü tehdidinin bir dereceye kadar Soğuk Savaş'ın zihinsel paradigmaları içinde kalması - yüksek yoğunluklu savaşa tırmanan esnek olmayan bir hava gücü tehdidiyle - ve Miloseviç'in davranışını değiştirmek için maliyet ve faydaların dengeli bir çabasına uyacak şekilde kalibre edilmemesi ve tasarlanmaması mantıklı görünmektedir. Basitçe söylemek gerekirse, NATO bir örgüt olarak bu tür senaryolar konusunda yetersiz deneyime sahipti.

ABD Hava Kuvvetleri (USAF) ve CAOC Vicenza'daki hava liderliği bu konuda tartışmasız daha da uç noktadaydı. Birçoklarına göre 1991 Körfez Savaşı'nda hava gücünün stratejik uygulaması, Kosova Krizi'nde hava gücünün kullanılmasının reçetesini oluşturacaktı. 'Çöl Fırtınası' Operasyonunun stratejik unsurları için kavramsal temelin geliştirilmesinde en etkili kişi olarak kabul edilen kişi Albay John A. Warden III idi.

'Çöl Fırtınası' Operasyonu genel olarak ABD askeri gücünün, özel olarak da ABD liderliğindeki hava gücünün ezici bir başarısı olarak kabul edildi. 38 gün süren hava harekatı, kara harekatına sadece 100 saat süren sınırlı bir çatışma ihtiyacı bırakmıştır. Hava harekatının hassasiyeti, ateş gücü ve etkisi genel olarak savaşın belirleyici faktörü olarak kabul edildi ve hava gücü savunucuları stratejik hava gücünün potansiyelinin nihayet kanıtlandığını iddia etmekte gecikmedi. Hava gücünün savaşta belirleyici olabileceği, konvansiyonel stratejik hava gücünün sınırlı savaşlarda bu askeri aracın doğru kullanımı olduğu inancını pekiştirmiş ve USAF'ın prestijini arttırmıştır.

John Warden, 'Çöl Fırtınası' operasyonundan sonra, 1995 yılında emekli olana kadar Maxwell Hava Kuvvetleri Üssü'ndeki (Montgomery, Alabama) Hava Komuta ve Kurmay Koleji'nin (ACSC) komutanı olmuştur. Hava gücüne ilişkin bakış açısı USAF subaylarının eğitimini hemen etkilemiştir. Warden dönemi öncesinde, sırasında ve sonrasında ACSC fakültesinin bir üyesi olan Profesör Richard R. Muller'e göre, Warden'in USAF subaylarının eğitimine katkısı çok önemlidir:

Çoğu insan John Warden'ı hava gücü teorisine yaptığı katkılarla hatırlayacaktır ve bu katkılar oldukça önemlidir. Ancak bana göre onun en kalıcı etkisi, subay nesillerinin düşüncelerini şekillendirme potansiyeli ile hava kuvvetleri eğitimi üzerinde olmuştur. Uzun zamandır ilk defa müfredat içeriği, öğretim üyelerinin kalitesi ve entelektüel titizlik en önemli öncelikler haline geldi. Belki de en önemlisi, ACSC'nin eldeki işe odaklanmasını sağladı - insanları savaşın operasyonel seviyesinde hava gücü konusunda eğitmek. Mükemmel değildi. Warden'dan sonraki yıllarda müfredat gelişmeye devam etti

ve programın genel kalitesi muazzam ölçüde arttı. Yine de okulu bu yola sokan kişi Warden'dı.[30]

Profesör Dennis Drew, Warden'in etkisi hakkında şunları söylemektedir; 'Körfez Savaşı'nda Irak'a karşı yürütülen hava harekatının mimarlarından biri ve daha sonra Maxwell AFB'deki Hava Komuta ve Kurmay Koleji'nin komutanı olarak, hava gücü teorisi konusunda bir otorite olarak itibarı önemli ölçüde artmıştır ve tüm bir Hava Kuvvetleri subayları kuşağı üzerindeki etkisi muazzamdır.

Sonraki yıllarda Maxwell'de ders alan bu subay kuşaklarının Warden'in felsefesiyle, 1991 Körfez Savaşı'ndaki kullanımıyla ve davranışlarını değiştirmek ve/veya stratejik felç yaratmak için düşmanın liderliğini hedef alan ezici güçle stratejik [paralel] saldırı kavramıyla iyice tanıştıklarını varsaymak doğru olur.

OAF'ye yaklaşırken General Short 1991 Körfez Savaşı'nın etkisini kabul eder: '[Çöl Fırtınası Operasyonu] bence hava gücünün nasıl kullanılabileceğinin harika bir örneğiydi. İlk geceden itibaren hava gücünü doğru bir şekilde kullandık. İlk gece Bağdat'ın merkezine bomba yağdırdık. Işıkları söndürdük ve Irak rejiminin ağırlık merkezi olduğunu düşündüğümüz yerleri vurduk. Short bu yöntemin harika olduğunu düşünse de yalnız değildi. 'Çöl Fırtınası' sırasında ABD'nin saldırı planlama direktörü olan General Buster C. Glosson, bir OAF röportajında, sekiz yıl önce Bağdat'ta yapılanı Belgrad'ın merkezinde de yapacağını söyledi: "Televizyon istasyonunu, elektriğin bir kısmını ve kesinlikle siyasi yandaşlarının bazı yerlerini ortadan kaldırırdı." Savaş sona erdiğinde, ABD Hava Kuvvetleri Genelkurmay Başkanı General Michael E. Ryan, eğer OAF "yerleşik Hava Kuvvetleri doktrinine daha uygun" ve "başlangıçtan itibaren daha kitlesel" bir şekilde ele alınmış olsaydı, daha da etkili olacağını gözlemlemişti. Bu harekat

[30] GOMEZ, A. M. (2020). Kosovo's Constitutionalism and Some Notes on the Legitimacy of the Spanish Position. doi:https://doi.org/10.22201/iij.24487872e.2021.21.15602

"Amerika'nın normalde hava gücünü kullanacağı şekilde - dramatik bir şekilde - başlamadı."

OAF'nin Hava Komutanı General Short, herkesin ideolojisini çok iyi özetlemiştir. Savaştan sonra Norveç Kraliyet Hava Kuvvetleri Akademisi'nde hava gücü üzerine bir konuşma yapmış ve şöyle demiştir: "Hava gücü teorisi üzerine çalıştığınızı ve hava gücü tarihini incelediğinizi öğrendim. Hava gücü teorisi üzerine çalışarak bu taktiği kullanmak için en uygun yaklaşımın ne olduğunu öğrendiğinizi umuyorum. En azından, hava gücünün doğru bir kullanımı olduğunu düşünüyorum ve bu da kaynaklarımızdan en iyi şekilde yararlanmayı gerektiriyor. Bu da bana savaşın ilk günü ya da gecesi düşmana yıldırım hızıyla ve vahşice bir saldırı yapılmasını öneriyor. Tahmin etme şansı olmayan son derece şiddetli eylemler. Ölçülemeyecek kadar dehşete kapılmalı, çünkü daha önce akla gelebileceğine inandığı şeylerle karşılaştırıldığında hasarın boyutu akıl almaz olmalı. Onu hareketsiz hale getirmek için mevcut tüm elektrik şoku araçlarını kullanmalısınız. Sırbistan'da hava gücünün kullanılmasını bu şekilde öngörmüştüm.

General Short, 'Savaşı düşmana götürürsünüz,' diye cevap vererek kuşaklar boyu verilen dersi özetledi. Yılanın beynini hedeflersiniz, düşmanın göğsüne bir bıçak saplarsınız ve tüm cephaneliğinizi serbest bırakırsınız. "Yılanın başı" metaforunda düşmanın liderliğine yapılan belirgin vurguya dikkat edin; bu, Warden'ın "bedenin artık bir insan ya da stratejik bir varlık olmaktan çıkmasına" neden olacak beyni yok etme ya da izole etme metaforunu anımsatmaktadır. Short, yapılması gerekenin askerlere ve tanklara yönelik taktiksel saldırılar değil, ağırlık merkezlerine yönelik stratejik saldırılar olduğunu söylüyor. Sırp lider Miloşeviç öncelikli endişe kaynağı olmalıydı. USAF'ın bu on yıllık düşünce gelişimi Short'un bakış açısında özetleniyordu. Görünüşe göre sıkıntı, politikacıların böyle bir yaklaşımın benimsenmesini engellemesiydi: "Bence bu özel çatışmada olağanüstü derecede kısıtlandık ve profesyonel havacıların yapmak isteyeceği gibi bir hava harekâtı yürütmemiz engellendi" diyen Short, bu bakış açısının nereden geldiğini şöyle açıklıyor: "Hepimizin Maxwell'de öğrendiği klasik hava harekâtını takip etmediğimiz sadece üç yıldız seviyesinde belli değildi... hava gücü [kullanılmıyordu]."

General Short, hava komutanlığının zihniyetini "hepimizin Maxwell'de öğrendiği geleneksel hava harekatı" olarak tanımladı ve Müttefik Kuvvet Operasyonunu bu şekilde ele aldılar. NATO hava komutanı, gördüğümüz gibi "hava gücünün doğru kullanımı" olduğunu savunmaktadır. Kosova'daki duruma, kapsamlı ve derinlemesine bir araştırma gerektiren ve muhtemelen çok sayıda bilinmeyen unsuru olan benzersiz bir kriz olarak yaklaşmak daha bilimsel ve rasyonel bir yaklaşım sergileyebilir. Bu analiz, her bir stratejinin artı ve eksilerini karşılaştırarak, bu krizde hangisinin en faydalı olacağının belirlenmesine yardımcı olabilir.

Bununla birlikte, bir düşmanın hareketlerini etkilemek için hava gücünün nasıl kullanılacağına dair asırlık gizem artık cevaplanmış gibi görünüyor; sonuçta ortaya çıkan ders kitabı formülü, "felç olana kadar onu hareketsiz hale getirmek için şok etmek" için "büyük hız ve muazzam vahşet" kullanmaktır. Short'un CAOC Vicenza'daki muharebe kurmay direktörlerinden Albay Tom Johansen de bu düşünceyi yineleyerek, "Böyle bir operasyon planladığınızda ilk gece Belgrad'a girmek istersiniz ama bize izin verilmedi" dedi. CAOC Vicenza'daki hava liderliği "doğrudan aslanın kafasına gidip tüm dişlerini sökme" hedefine sahipti ve CAOC Vicenza'daki meslektaşlarının "ezici çoğunluğu" onun [Short'un] hava gücünün uygulanmasına ilişkin bakış açısına "katılıyordu". Belgrad hükümet binalarına, enerji santralleri ve petrol depoları gibi "çift kullanımlı" hedeflere, iletişim tesislerine ve Belgrad rejimine NATO'nun taleplerini kabul etmesi için baskı yapmada etkili olacağı düşünülen diğer yerlere yapılacak saldırılar bu kategoriye giriyordu. Bu düşünce tarzına göre, düşmanı teslim olmaya zorlamanın en iyi yolu, ilk gece öylesine ezici bir güçle saldırmaktır ki, Belgrad şehri gücünü kaybeder ve Sırp liderliği silahlı kuvvetleriyle etkili bir koordinasyon sağlayamaz.

Elbette, bu mantığın son kısmı yirminci yüzyıl boyunca sorun olmuştur; bu, bir ulusu rakibinin taleplerini kabul etmesi için gerçekten nasıl etkileyecektir? Dr. John A. Olsen'in aktardığına göre Albay Warden, 1991 Körfez Savaşı öncesinde "Irak rejiminin siyasi kontrol araçlarına yönelik saldırıların, büyük bir psikolojik savaş kampanyasıyla birleştiğinde, birilerinin Irak liderini bir şekilde devirmesine neden olacağının kesin

olduğunu" ve elektrik güç kaynaklarına yönelik saldırıların halk ve Irak rejimi üzerinde özellikle önemli bir etkisi olacağını düşünüyordu. Ona göre zafer yaklaşık yedi gün içinde elde edilecekti. Düşman nüfusunun ve/veya liderlerinin karar süreçlerinin zihinsel alanı fiziksel alandan oldukça farklıdır, bu da düşmanın liderliğine, iletişimine ve elektriğine saldırmanın sonuçlarını değerlendirmeyi zorlaştırır.

Hava gücü teknoloji, hassasiyet ve uygulamaya yönelik daha etki temelli bir yaklaşım açısından önemli ölçüde ilerlemiş olsa da, temel soru aynı kalmaktadır: bir düşmanı taleplerimizi kabul etmeye zorlamak için hava gücünü nasıl uygularız? Tarih, rakibin düşmanın taleplerine boyun eğmediği konvansiyonel bombalama kampanyalarıyla doludur. Dolayısıyla, "Çöl Fırtınası "nda sergilenen hava gücü yadsınamaz derecede etkileyici olsa da, hava gücünün algılanan etkinliği, politikacılar ve birçok havacı ve analist arasında hava gücünün bir düşmanın davranışını gerçekten nasıl değiştirebileceğine dair kavramsal ve entelektüel anlayışı çok aştı. Daha önce de belirtildiği gibi, Warden'ın yaklaşık bir haftalık planlamadan sonra "Instant Thunder" planının "kesinlikle birilerinin bir şekilde Irak liderini devirmesini sağlayacağına" dair ifadesindeki spesifiklik eksikliği, muhtemelen Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri'nde konuyla ilgili bilgi eksikliğini yansıtıyordu.[31]

Durumun siyasi hassasiyeti, ittifakın siyasi manevra alanı olan üye devletler tarafından dayatılan siyasi kısıtlamalar dahilinde askeri harekatın kullanılmasını gerektirmiştir. İttifakın uzlaşısı yok edildiğinde, siyasi ve askeri açıdan zorlayıcı bir araç olarak kullanılma kabiliyetini yitirir ve angaje olma nedeninin tamamı ortadan kalkar. General Stöckmann NATO'nun durumun hassasiyeti ile ilgili endişeler nedeniyle OAF hazırlıklarına 'göz yumduğunu ancak onaylamadığını' iddia etmektedir. Ancak, gördüğümüz gibi, hava liderliği savaşın ilk gecesinde politikacılara "düşmana inanılmaz

[31] GRANCE BOLTON, G. V. (2011). The Complex Nature and Implications of International Engagement after Kosovo's Independence. Civil Wars .

bir hız ve inanılmaz bir şiddetle saldırmalarını" tavsiye etmiştir. Tahmin etme şansı olmayan son derece şiddetli eylemler. Hayal edebileceği en yıkıcı kabus bu olmalıydı.

David Halberstam General Short'un bakış açısı için "Short'un ne yapmamız gerektiğine dair vizyonu, hava kuvvetleri dogmasının en saf halini yansıtıyordu ve siyasi karmaşıklığa karşı herhangi bir şefkatle yumuşatılmamıştı" diyor. Hava kuvvetleri tarihçisi Gian P. Gentile, USAF'ın OAF'a kavramsal yaklaşımını değerlendirdiği yazısında, "Yugoslavya'da bombalanan hedeflerin türü ve bazı üst düzey havacıların hava harekatına yönelik tutumları, geleneksel Amerikan stratejik bombalama konseptinin Hava Kuvvetleri düşüncesini şekillendirmeye devam ettiğini gösteriyor" diye yazıyor.

Vicenza'daki hava liderliğinin bu konudaki tutumu beklenmedik bir şekilde uyumlu görünse bile, bazı hava kuvvetleri komutanları bu ikilemin karmaşıklığının farkına varmıştır. Halberstam'ın da belirttiği gibi, üst düzey hava kuvvetleri yetkilileri arasında bile, "[Short'un] tüm yoldaşları onunla tamamen aynı fikirde değildi".

Onun acısına empati duyuyor, öfkesini anlıyorlardı. Bununla birlikte, kafa karıştırıcı bir liderlik altında bilinmeyen bir operasyona giriştiklerinin ve sakinleri daha önce diğer Avrupa ülkelerine müttefik olarak hizmet etmiş bir Avrupa şehrine saldırmanın siyasi komplikasyonlarla dolu olduğunun bilincindeydiler. Short'un söyledikleri tam anlamıyla doğru olsa da, büyük resmi ve oyundaki güçlerin karşılıklı etkileşimini gözden kaçırdığına inanıyorlardı.

Kısacası, General Short ve Vicenza hava komutanlığı bu operasyonun siyasi karmaşıklığını tam olarak kavrayamamış ve bu nedenle kendilerini siyasetçiler tarafından belirlenen siyasi ortamda manevra yapmak zorunda kalanlarla çatışma halinde bulmuşlardır. Bu konudaki siyasi zorluklar onları Kosova'ya karşı tutumlarından ya da Miloşeviç'ye baskı yapmak için hava gücünün kullanılması gerektiğini düşündükleri tarzdan caydırmadı. CAOC Vicenza havacıları Miloşeviç'nin teslim olmasını sağlamak için hava gücünü nasıl kullanacaklarını 'biliyorlardı', dolayısıyla bunu yapabileceklerine

güveniyorlardı. Ancak General Naumann, "Amaç Milo.evi'yi müzakere masasına geri getirmekti" diyerek ikisi arasında çok önemli bir ayrım yapmıştır. Bence belirleyici özellik budur: niyetimiz ona irademizi dayatmak değildi. General Smith'in sözleriyle, "Mike Short tüm bu girişime çok basit bir açıdan bakıyordu ve ne İttifak içindeki ne de bir bütün olarak operasyonun siyasi arka planı hakkında hiçbir bilgisi yoktu - ve bunu anlamaya çalışmayı da tercih etmedi." General Kelche de benzer duygulara sahipti ve General Short'un hava gücünün sınırlı askeri kullanımına çok fazla odaklandığı için "askeri araçları durumun siyasi yönetimi tarafından belirlenen kısıtlama ve sınırlamalara göre konuşlandırmak zorunda olduğumuzu" göremediğini savunuyordu.

Ordunun Kosova Krizi'ne verdiği katı tepki, hava kuvvetleri ve diplomasiyi etkili bir zorlayıcı stratejiye entegre etme konusunda askeri düşüncenin emekleme dönemini örneklemektedir. Schelling'e göre askeri başarı "rakibe iradesini kabul ettirmek" olarak tanımlanır, ancak "bunun nasıl başarılacağı geleneksel olarak seferlerin ve muharebelerin yürütülmesinden daha az ilgi görmüştür." Kosova Krizi'nin bir sonucu olarak çok daha bilge değiliz.

Güç kullanmak ile diplomasi kullanmak arasında ya da her ikisini yapmanın maliyetleri ve ödülleri arasında bir denge kurmak kolay değildir. Saldırıya uğraması halinde rakibin karar alma mekanizmasını (davranışını) etkileyecek hedefleri belirlemek zorlu, sofistike ve rakiple işbirliğine dayalı bir çabadır. Byman ve Waxman, "Dolayısıyla baskı, koşulların değişebileceği ve bununla birlikte maliyet ve ödül değerlendirmelerinin de değişebileceği iki taraflı, dinamik bir oyundur" diye yazmaktadır. NATO'nun krizin yönetimi boyunca siyasi açıdan kabul edilebilir olacak hassas bir şekilde ayarlanmış bir plan geliştirememesi Kosova'daki durumdan çıkarılacak en önemli sonuçlardan biridir. ABD Savunma Bakanlığı'nın Kosova Krizi sırasında daha öngörülü davranmasının yararlı olacağını kabul ediyorlar.

ABD ve NATO hedeflerine ulaşmak için büyük ölçüde hava saldırılarına ve diplomatik çabalara bel bağladı. Miloşeviç'nin ittifaktan daha uzun ömürlü olmayı

planladığı ortaya çıktıkça ekonomik yaptırımlara ve propaganda kampanyalarına baskı aracı olarak öncelik verildi. Nihayetinde bu araçlar mükemmel bir şekilde kullanıldı, ancak daha erken konuşlandırılması daha dikkatli bir hazırlıktan faydalanabilirdi. Üst düzey yetkililerin tüm politika seçeneklerine aşina olması, provalara, oyunlara, tatbikatlara ve simülasyonlara düzenli olarak katılmalarından fayda sağlayacaktır.

İngiliz Savunma Komitesi "Kosova ne mutlu ki NATO'nun diplomasiyi desteklemek için hızlı ve hassas bir şekilde kullanılabilecek bir araç olduğu yanılgısını ortadan kaldırdı" dedi. General Smith, "1995 ve 1999'daki NATO hava saldırıları da dahil olmak üzere 1990'larda Balkanlar'daki tüm operasyonları anlamanın başlangıç noktası, bunların stratejisiz olmasıydı" iddiasında bulunuyor.

General Kelche, OAF'tan sonra Fransa'nın kriz yönetiminin bir parçası olarak, ülkenin düşük yoğunluklu savaş için analiz yapabilecek, bulabilecek, saldırabilecek ve saldırıldığı takdirde olumlu sonuçlar doğurabilecek hedefleri değerlendirebilecek yöntemler geliştirme yeteneğini değerlendirdiğini iddia etmektedir. OAF'tan önce Fransa'nın bu kabiliyetten yoksun olduğu açıktı, bu nedenle General Kelche operasyonel karargahta hükümete olasılık olarak verilebilecek çeşitli kriz yönetimi yöntemleri geliştirmek için çalışmak üzere daimi bir hücre kurdu. Belirli bir meselenin nasıl ele alınacağına dair tavsiye istendiğinde, başka seçenekleri olmadığını düşünen politikacılar muhtemelen hiçbir şey yapmayacaktır. Yerel acil durumlarla başa çıkma becerimizi artırmalı ve mevcut çözümleri ve bunların potansiyel etkilerini çok daha erken bir aşamada analiz edebilmeliyiz.

NATO'nun OAF'ye giden yolda kriz yönetimindeki başarısızlığı İngiltere, Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri'nin aldığı derslere dayandırılabilir. Askeri liderler, politikacılar "bir şeyler yapmak zorundayız" dediklerinde kabul edilebilir bir yanıt veremedikleri için, OAF başlatıldığında var olan hazırlıksızlığın suçunun bir kısmını taşımaktadırlar.

Profesör Dennis Drew'in, NATO'ya hava gücü katkısında bulunan başat güç olan USAF'ın, düşük yoğunluklu çatışmaların (DYÇ) konvansiyonel savaştan temelde farklı olmasına ve ABD hava gücü teorisinde önemli bir boşluğu temsil etmesine rağmen, bunları konvansiyonel savaşın küçük bir versiyonu olarak görmeyi tercih ettiği yönündeki değerlendirmesi, Kosova Krizi ile kısmen doğrulanmış görünmektedir. OAF'nin 1991 Körfez Savaşı'nı 20. yüzyılın 'Büyük Savaş Felsefesi'ni kullanarak yeniden yürütme girişimi başarısızlığa mahkumdu. Aynı yıl (1991) İsrailli askeri teorisyen Martin van Creveld bu derse dikkat çekmiş ve savaşın geleceği olarak düşük yoğunluklu savaşın önemini vurgulamıştır çünkü yirminci yüzyıl büyük orduların ve karmaşık savaş makinelerinin modasının geçtiği bir dönem olarak hatırlanacaktır.

General Sir Rupert Smith, savaşın artık uluslararası anlaşmazlıklarda önemli ve belirleyici bir olay olmadığını iddia ettiği gibi, savaşın doğasının da değiştiğini iddia etmektedir. Smith, siyasi ve askeri eylemler arasındaki bağlantının çağdaş çatışmayı tanımlayan şey olduğunu, çünkü her ikisinin de birlikte gelişip değişeceğini ve birbirleri için sonuçlar doğuracağını iddia etmektedir. Çağdaş savaşın uluslararası toplumun çatışmaları nasıl yürüttüğünü etkilediğini savunmak için, "güç kullanımının ancak bu şekilde değerlendirildiğinde yararlı olacağını" iddia etmek gerekir. Askeri güç, birincil işlevi olan öldürme ve yok etme dışında başka hiçbir amaca hizmet etmez. Bu insani operasyonlar çağında, diğerleriyle benzerlikleri ne olursa olsun, her savaşın karakteri kendine özgüdür.

NATO'nun OAF planı "büyük strateji" ifadesinin alışılagelmiş kullanımından çok daha pragmatik olabilir. NATO Askeri Komitesi Başkanı General Klaus Naumann, bir gazetecinin ittifakın bir strateji ya da açıkça tanımlanmış hedefler olmaksızın nasıl bir hava harekâtı başlatabildiğine ilişkin sorusuna şu yanıtı verdi: "Harp Akademisi'nde bunun bir hata olduğunu öğrendiğiniz için bizi suçlayabilirsiniz ve teoride haklısınız." Hiçbir şey yapmamak ve insanların öldürüldüğü ve sürüldüğü gerçeğini kabullenmek ya da dikkatli bir hazırlık yapılmasa bile başarılı olabileceği ihtimaline karşı bir şeyler yapmak arasında bir seçimle karşı karşıya kaldıklarında, çoğu insan ikincisini tercih eder.

Bu nedenle NATO "iyi bir hazırlık yapmadan da başarılı olabileceği umuduyla bir şeyler yaptı." Gördüğümüz gibi, OAF'nin ilk haftası bu hazırlık eksikliğiyle karakterize olmuştur.

Savaştan sonra, özellikle askeri kurumlardaki önde gelen ABD'li yetkililer, Kosova'nın NATO gibi bir ittifak içinde savaşmanın - 19 bağımsız ülkenin Miloşeviç'ye baskı yapmak için bir plan üzerinde anlaşmaya çalışmasının - OAF'nin ilk aşamalarındaki kötü performansın nedeni olduğunu kanıtladığına inanıyorlardı. Gelecekte dünya genelinde yaşanacak kriz ve çatışmalara askeri müdahalenin çoğunlukla ABD liderliğindeki istekli koalisyonlar aracılığıyla gerçekleşmesi bekleniyordu. Argümanları, Vietnam'da ve daha önceki çatışmalarda olduğu gibi, hatanın ordunun kazanmasına izin vermeyecek kadar kararsız ve beceriksiz olan politikacılarda olduğuydu. Ordu, Weinberger-Powell Doktrini'nin gerektirdiği gibi, politikacıların askeri operasyonu yönlendirmek için açık hedefler ve net bir siyasi strateji ortaya koymasını bekliyor gibiydi.

2.1 Kosova krizine doğru

Herakleitos "Savaş her şeyin hem babası hem de kralıdır" demiştir. Savaşın tarihin itici gücü olduğu fikri, ekonomik, siyasi, teknik veya kültürel olsun, "diğer tarihler" bağlamından ayrı olarak nadiren incelenmeye devam eder ve bu Sokrates öncesi Yunanistan'da bile geçerliydi. Savaş, hem onu ilk elden deneyimleyenler hem de sonrasında inceleyenler tarafından insan ilişkilerinin itici koşulu olarak görülür. İnsanlık tarihi boyunca savaşlar devletlerin yükselişinden ve çöküşünden sorumlu olmuş, bu devletlerin etkileşim içinde olduğu uluslararası sistemi şekillendirmiş ve siyasi fikirler, milliyetçilik, teknolojik ilerleme ve her yerdeki insanların sosyal, ekonomik ve kültürel gelişimi için bir takas merkezi olarak hizmet etmiştir.

Bunların çoğu eleştiriyi hak ediyor; savaşın kesintiye uğratması olmasaydı, bu ilerlemeler muhtemelen farklı ve belki de daha üstün bir seyir izleyecekti. Elbette savaşın korkunç sonuçları vardır; Quincy Wright'ın da belirttiği gibi, "istikrarsızlık, parçalanma,

diktatörlük ve uyumsuzluk üretmiştir." Sonuç olarak, savaşın nasıl önleneceği konusu hem araçsal hem de normatif bir konudur (savaşın nasıl daha etkin bir şekilde yürütüleceği ve hangi koşullar altında yürütüleceği). Tarihsel, siyasi ve etik sonuçlarının derinliği göz önüne alındığında, savaşın "son üç yüzyıldır uluslararası ilişkiler çalışmalarının temel konusu" olarak adlandırılması sebepsiz değildir. Savaşa bu kadar ağırlık vererek, savaşların (ve sonuçlarının) insanlık tarihinin dönüm noktaları olduğunu zımnen varsaymış oluyoruz. Bu tanıma göre, "kısa yirminci yüzyıl" Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla başlamış ve Sovyet komünizminin çöküşüyle sona ermiştir; bu da genellikle Soğuk Savaş'ın sona ermesi olarak anlaşılan sosyal, ekonomik ve siyasi bir son noktadır. Birçokları için yirminci yüzyıl, 1914-18, 1939-45 ve 1991'in temel belirteçleri olduğu "vahşet ve savaşlar yüzyılı" olarak hatırlanacaktır. Bunu söylemek neredeyse gereksiz gibi görünüyor: bu dönüm noktalarını başlatan savaşlar ölçek (veya Soğuk Savaş örneğinde kapsam) açısından eşi benzeri görülmemişti ve her biri devletin doğasında, uluslararası düzende ve uluslararası toplum normlarında temel değişimlere yol açarak çözüldü. 6 Ancak savaşlar her zaman hegemonik ya da dönemsel değildir.

Bu antolojide, oldukça küçük ölçekli bir çatışmanın sonuçlarını inceliyoruz. Yine de bu durum, çatışma ve dönüşümün birbiriyle bağlantılı olduğu şeklindeki temel önermeyi zayıflatmıyor. Burada söz konusu olan çatışma 1990'ların sonunda Kosova'da patlak veren çatışmadır; hem yerel (Yugoslav ordusunun Kosova Kurtuluş Ordusu [KLA] ve tüm Kosova halkına karşı saldırısı) hem de uluslararası (NATO'nun Yugoslav saldırısına karşı koymak için başlattığı Müttefik Güç Operasyonu [OAF]) olmak üzere çok yönlüdür. Akademik camia ve siyasi liderler Kosova'daki durumu çok fazla ihmal etmişlerdir. Sadece on yıl önce yaşanmış olmasına rağmen, 11 Eylül'ün ardından geliştiği varsayılan bugün dünyanın karşı karşıya olduğu sorunlarla çok uzak ve alakasız olduğu düşünülüyor. Dolayısıyla, bir zaman ve mekanı (1990'lar), artık görevde olmayan bir grup lideri (Chirac, Clinton, Blair, Schröder, vs.) ve artık Batılı güçleri yönlendirmeyen bir dizi güvenlik kaygısını (etnik temizlik ve Balkan istikrarsızlığı) temsil etmektedir. Bu aynı zamanda tekrarlanması pek mümkün olmayan istisnai koşulların da bir sonucuydu: geri çekilen bir Rusya ve Wilson idealleriyle dolu, gözünü Avrupa'ya dikmiş ve Irak ve

Afganistan'daki uzun süreli müdahalelerin güven sarsıcı bataklığından kurtulmuş müdahaleci bir ABD.

John Tosh'a göre, "dünden önceki gün kamu bilincinin kara deliğidir" ve bu da Kosova çatışmasının ne kadar yakın bir zamanda meydana gelmiş olmasına rağmen neden bu kadar çabuk unutulduğunu açıklamaktadır. Tosh bu durumun rasyonel düşünceye zarar verdiğini iddia etmektedir. Modern sorunlar, onları ortaya çıkaran nedenler ve sonuçlar zincirinden soyutlanarak çözülemez. Aksini varsaymak bir tür "şimdiki zamancılık" ya da güncel sorunlara saplantı ve geçmişten ziyade geleceğe odaklanma anlamına gelir ki bu da hatalı analiz ve politikalara yol açar. Tüm bunlar zamansız bir sorun olan dönüşümle ilgilidir. Bir olayın önemini, parçası olduğu daha büyük değişim süreçleriyle ilişkili olarak nasıl belirleyebiliriz? 1918, 1945, 1991 ve belki de 2001'in "canavar yılları" genellikle uluslararası ilişkiler çalışmalarının (ve modern tarihteki pek çok çalışmanın) odak noktasıdır. Ancak, bir önceki paragrafta da ima edildiği gibi, dönüşümün eşiği sadece bu dönüm noktalarında belirlenmemeli veya temel bir bölünmenin gerçekleştiği bir süreçle ilişkilendirilmemelidir. Geçmişin bugüne aktarılma süreci de aynı derecede önemlidir: bir olayın meydana geldiği anda nasıl önem (ya da "tarihsellik") kazandığı ve bunun etrafında gelişen anlam anlatısının günümüz kaygılarını nasıl etkilemeye başladığı.

Kosova'daki çatışma bu tür bir olayın en iyi örneğidir, çünkü önemi o zaman fark edilmiştir ve etkileri bugün hala hissedilmektedir. Aşağıdaki makalelerin hepsi Kosova'daki çatışmanın sonuçlarının kalıcı olduğu görüşünü paylaşmaktadır. Dış politikalar, siyasi kariyerler, kurumsal kapasiteler ve eski Yugoslavya'nın siyasi coğrafyası bunun sonucunda değişmiştir. Burada, Kosova Savaşı'nın tarihine hızlı bir genel bakış yaparak, çatışmanın o dönemde anlaşıldığı şekliyle en belirgin özelliklerinden bazılarını özetleyerek ve yazarların analiz çizgilerini dört gözle bekleyerek bu iddia için bir bağlam sağlamak istiyorum.

2.2 Kosova'da çatışmaların başlaması

Kosova 1999 yılında Sırbistan'ın güneyinde bir vilayetti. Nüfusu çok etnikli olmakla birlikte çoğunluğu etnik Arnavutlardan oluşuyordu. Slobodan Miloseviç'in 1989'da bölgenin statüsünü değiştirmesinden önce, eski Yugoslavya içinde önemli ölçüde özerkliğe sahipti. Ancak Miloseviç iktidara geldikten sonra bölgenin özerkliğini kaldırdı ve bölgeyi doğrudan Belgrad'ın denetimi altına soktu. Kosova'daki Arnavutlar bu plana şiddetle karşı çıktılar.

Sırp askeri ve polis güçleri ile Kosovalı Arnavut güçler arasında 1998 yılında yaşanan açık çatışmanın doğrudan bir sonucu olarak 1.500'den fazla Kosovalı Arnavut öldürüldü ve 400.000 kişi de evlerinden kovuldu. Savaş tırmandıkça, uluslararası toplum savaşın insani yansımaları ve diğer uluslara bulaşma potansiyeli konusunda daha fazla endişelenmeye başladı. Militan Kosovalı Arnavut güçlerin yıkıcı etkisi ve Devlet Başkanı Miloseviç'in durumun barışçıl bir şekilde çözülmesini amaçlayan diplomatik girişimleri reddetmesi alarm nedenleriydi.

Kuzey Atlantik Konseyi Savunma Bakanları 12 Haziran 1998'de yaptıkları toplantıda, tırmanan Kosova Krizi karşısında NATO'nun atabileceği adımların gözden geçirilmesini istediler. Sonuç olarak her türlü askeri strateji değerlendirildi.

Durumun 13 Ekim 1998'de daha da kötüleşmesi üzerine NATO Konseyi hava saldırıları için Aktivasyon Emirleri yayınladı. Bu eylem, Miloseviç diktatörlüğünün askerlerini Kosova'dan çekmesini, çatışmayı durdurmasını ve mültecilerin evlerine dönmesine izin vermesini sağlamaya yönelik diplomatik çabaları desteklemek için yapıldı. Zaman daralırken Başkan Miloseviç işbirliği yapmaya karar verdi ve NATO Genel Sekreteri Solana, ABD Elçileri Holbrooke ve Hill, NATO Askeri Komitesi Başkanı General Naumann ve Avrupa Müttefik Yüksek Komutanı General Clark'ın Belgrad'a yaptıkları ziyaretlerin ardından hava saldırıları iptal edildi.

BM Güvenlik Konseyi 1199 sayılı kararında Sırp güvenlik güçleri ve Yugoslav ordusunun orantısız güç kullanımından duyduğu ciddi endişeyi dile getirmiş ve çatışmalara derhal son verilmesini talep etmiştir. General Naumann ve Clark ile yapılan ikinci bir anlaşma, Kosova'daki Sırp askerlerinin sayısına ve eylemlerinin kapsamına BMGK'ya uygun olarak kısıtlamalar getirdi.

Ayrıca, NATO'nun bir hava gözetim misyonu kurması ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (AGİT) sahada uyumu izlemek üzere bir Kosova Doğrulama Misyonu (KVM) oluşturması kararlaştırıldı. BM Güvenlik Konseyi'nin 1203 sayılı kararı bu iki misyona yetki verdi. NATO bir gözetim operasyonu oluşturdu ve NATO üyesi olmayan bazı ülkeler de Barış İçin Ortaklık (BİO) kapsamında bu operasyona katkıda bulunmayı kabul etti.

Çatışmaların devam etmesi halinde AGİT'in KVM'yi tahliye etmesine yardımcı olmak amacıyla İttifak özel bir askeri görev gücü oluşturdu. NATO'nun Avrupa Müttefik Yüksek Komutanı bu görev gücünün Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti'ne konuşlandırılmasını denetledi (1).

Kosova'daki durum, bu çabalara rağmen, her iki tarafın da kışkırtması ve Sırp Ordusu ile Özel Polisinin aşırı ve orantısız güç kullanması sonucunda 1999 yılı başlarında yeniden patlak verdi. AGİT gözlemcileri bu olayların bazılarında arabuluculuk yapıp yatıştırmayı başarırken, Ocak ayı ortalarında Sırpların Kosovalı Arnavutlara yönelik saldırıları artınca durum daha da kötüleşti.

Uluslararası toplum savaşa diplomatik bir çözüm bulmak için çabalarını iki katına çıkardı. Eski Yugoslavya üzerine 1992 Londra Konferansı tarafından oluşturulan altı uluslu Temas Grubu (1) 29 Ocak'ta toplandı. Savaşan gruplar arasında uluslararası arabuluculukla acil görüşmeler yapılmasına karar verildi.

30 Ocak'ta NATO, gerekirse hava saldırısı düzenlemeyi kabul etti ve krizdeki tüm tarafları uyararak Temas Grubu'nun çabalarını destekledi. Bu eşgüdümlü çabalar, 6-23

Şubat tarihleri arasında Paris'in banliyösü Rambouillet'de ve ardından 15-18 Mart tarihleri arasında yine aynı şehirde gerçekleştirilen görüşmelerle sonuçlandı. Görüşmeler, Kosovalı Arnavut delegasyonun ikinci tur görüşmelerin sonunda planlanan barış anlaşmasını imzalamasının ardından Sırp delegasyonundan bir imza gelmeden sona erdi.

Bunun hemen ardından Sırp askeri ve polis güçleri, Ekim ayında varılan anlaşmayı açıkça hiçe sayarak, bölgeye daha fazla asker ve yeni tanklar sevk etmek suretiyle Kosova'daki etnik Arnavutlara yönelik operasyonlarının şiddetini arttırdı. Bu sistematik saldırının başlamasının ardından on binlerce insan evlerini terk etti.

Sırp birlikleri tarafından işlerini yapamayacak kadar engellendikten sonra, AGİT Kosova Doğrulama Misyonu 20 Mart'ta bölgeden çekildi. Ardından ABD Büyükelçisi Holbrooke, Devlet Başkanı Miloseviç'i Kosovalı Arnavutlara yönelik saldırılarına son vermeye ya da NATO hava saldırıları ihtimaliyle yüzleşmeye ikna etmek amacıyla Belgrad'a gitti. Miloseviç'in geri adım atmaması üzerine 23 Mart'ta hava saldırıları başladı (Müttefik Güç Operasyonu).

77 gün süren hava saldırılarının ardından NATO Genel Sekreteri Javier Solana 10 Haziran 1999'da Avrupa Müttefik Yüksek Komutanı General Wesley Clark'a NATO operasyonlarını ve "ABD Hava Kuvvetleri'nin Yugoslavya'ya yönelik saldırılarını" geçici olarak durdurma talimatı verdiğini açıkladı. Bu çağrıyı Kuzey Atlantik Konseyi ile görüştükten ve General Clark'tan Yugoslav birliklerinin Kosova'dan tamamen tahliye edilmeye başlandığı haberini aldıktan sonra yaptık.

NATO ve Yugoslavya Federal Cumhuriyeti 9 Haziran akşamı çekilmenin önünü açan askeri-teknik bir anlaşmaya vardılar. Anlaşma NATO'dan Korgeneral Sir Michael Jackson'ın yanı sıra Yugoslavya Ordusu'ndan Albay General Svetozar Marjanovic ve Sırbistan İçişleri Bakanlığı'ndan Korgeneral Obrad Stevanovic tarafından imzalandı. Finlandiya Cumhurbaşkanı Ahtisaari ve Rusya'nın eski başbakanlarından Victor

Chernomyrdin, Yugoslavya Federal Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği arasında 3 Haziran'da imzalanan anlaşmayı müzakere eden Rus özel temsilcileriydi.

NATO Genel Sekreteri, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan'ı ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Başkanı'nı bu olaylar hakkında mektupla bilgilendirdiğini söyledi. NATO Şefi, anlaşmazlığın tüm taraflarını varılan anlaşmaların şartlarını kabul etmeye ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin yürürlükteki tüm kararlarına uymaya çağırdı.

NATO'nun, insanları evlerine geri döndürmek ve Kosova'da kalıcı ve adil bir barış inşa etmek için yeni görevine başlamaya hazır olduğunu belirten Genel Sekreter, General Clark'a ve Müttefik Güç Operasyonu'na katkıda bulunan güçlere ve tüm Müttefiklerin birlik ve kararlılığına şükranlarını sundu.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 10 Haziran'da oybirliğiyle 1244 sayılı Kararı (UNSCR 1244) onaylayarak Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'ni Kosova krizine siyasi çözüm ilkelerini kabul ettiği için övdü. Bu ilkeler arasında şiddete derhal son verilmesi ve askeri, polis ve paramiliter güçlerin hızla geri çekilmesi de yer alıyordu. "'nin Kosova'ya BM gözetiminde dünyanın dört bir yanından sivil ve güvenlik güçleri gönderme kararı 14 lehte, sıfır aleyhte ve bir çekimser (Çin) oy aldı.

Bölüm VII uyarınca hareket eden BM Güvenlik Konseyi, krize siyasi çözümün 6 Mayıs'ta sanayileşmiş Yedi Ülke Grubu ve Rusya Federasyonu (Sekizler Grubu) Dışişleri Bakanları tarafından kabul edilen genel ilkeler ile Finlandiya Cumhurbaşkanı ve Rusya Federasyonu Özel Temsilcisi tarafından Belgrad'da sunulan ve Sırbistan Hükümeti tarafından kabul edilen belgede yer alan ilkelere dayanmasına karar verdi. Kararda bu iki belge de ek olarak yer almıştır.

Bu ilkeler, diğer hususların yanı sıra, Kosova'da şiddet ve baskıya derhal ve doğrulanabilir bir şekilde son verilmesini; Federal Cumhuriyet askeri, polis ve paramiliter güçlerinin geri çekilmesini; güvenlik mevcudiyetine ve birleşik komuta ve kontrole

önemli ölçüde NATO katılımı ile etkili uluslararası ve güvenlik mevcudiyetinin konuşlandırılmasını; geçici bir yönetimin kurulmasını; tüm mültecilerin güvenli ve özgür bir şekilde geri dönmesini; Kosova'nın yeniden yapılandırılmasını sağlayacak bir siyasi sürecin.

Uluslararası güvenlik varlığı, Güvenlik Konseyi'nin üye devletlere ve ilgili uluslararası örgütlere yeşil ışık yakmasının ardından kurulmuştur. Görevleri arasında düşmanlıkların yeniden başlamasını önlemek, KLA'yı silahsızlandırmak, mültecilerin geri dönebileceği ve uluslararası sivil varlığın işlevini yerine getirebileceği güvenli bir alan yaratmak yer alıyor. BM Genel Sekreteri'ne uluslararası bir sivil varlık oluşturma yetkisi verildi ve Güvenlik Konseyi bu varlığın işleyişini denetlemek üzere bir Özel Temsilci atamasını tavsiye etti.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 1244 sayılı kararı (UNSCR 1244) kabul etmesinin ardından General Jackson, Kuzey Atlantik Konseyi'nin direktiflerini izleyerek güvenlik gücünün hızlı bir şekilde konuşlandırılması için planlar yapmaya başladı (Operation Joint Guardian).

12 Haziran'da ilk kuvvetler Kosova'yı işgal etti. Askeri Teknik Anlaşma, KFOR'un konuşlanmasının Sırp güvenlik birliklerinin Kosova'dan çekilmesiyle aynı zamana denk gelmesini öngörüyordu. Haziran ayının 20'sine gelindiğinde Sırplar Kosova'yı tamamen boşaltmış ve KFOR Kosova'nın dört bir yanına yerleşmişti.

Tam güce ulaştığında KFOR'u 50,000'den fazla kişi oluşturacak. KFOR, tek bir yönetim altında faaliyet gösteren NATO liderliğinde çok uluslu bir güçtür. Rusya Federasyonu'nun katılım düzenlemeleri anlaşma uyarınca tamamlanmıştır. NATO üyesi olmayan bir düzineden fazla ülke de KFOR'a katılmaya ilgi göstermiştir.

Avrupa Müttefik Yüksek Komutanı (SACEUR) 20'sinde Sırp güvenlik güçlerinin Kosova'dan çekildiğini teyit etti ve NATO Genel Sekreteri'nin Askeri Teknik Anlaşma uyarınca hava harekatını resmen durdurduğunu ilan etmesine yol açtı. Sırp hükümetinin

etnik temizlik operasyonları nedeniyle Kosova'dan kaçan binlerce insana NATO askerleri büyük ölçüde yardım etti. NATO güçleri Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti'nde (1) ihtiyaç sahiplerine yüzlerce ton insani yardım gönderdi ve burada mülteci kampları, mülteci işleme merkezleri ve acil beslenme istasyonları inşa etti. NATO da aynı desteği sağlamak üzere Arnavutluk'a büyük bir kuvvet gönderdi. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) insani yardım uçuşlarının koordinasyonunda NATO'nun yardımından ve örgütün üye ülkelerin uçaklarını kullanmasından yararlanmıştır. UNHCR yardım faaliyetleri Mayıs 1998'de NATO bünyesinde kurulan Avrupa-Atlantik Afet Müdahale Koordinasyon Merkezi'nin (EADRCC) koordinasyon çabalarından büyük ölçüde yararlanmıştır.

Çatışmanın başlangıcından bu yana, halen Kosova'da yaşayan Kosovalı Arnavutların kaderi NATO ülkeleri ve genel olarak uluslararası toplum için özel bir endişe kaynağı olmuştur. Birçok insan öldürüldü, bazıları canlı kalkan olarak kullanıldı, bazılarına tecavüz edildi, bazıları kovuldu, bazılarının evleri ve köyleri yakıldı, bazılarının ekinleri ve hayvanları yok edildi, bazılarının belgeleri ellerinden alınarak kimlikleri ve nerede oldukları gizlendi, bazıları açlık ve yorgunluktan öldü ve bazıları da diğer insan hakları ve uluslararası hukuk ihlallerine maruz kaldı.

Kuzey Atlantik Konseyi 28 Mayıs 1998'de Dışişleri Bakanları toplantısında Kosova'daki çatışmaya karşılık olarak NATO'nun iki ana hedefini ortaya koydu:

Arnavutluk ve Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti başta olmak üzere çevre ülkelerde istikrar ve güvenliği teşvik etmek; uluslararası toplumun tepkisine katkıda bulunarak sorunun barışçıl bir sonuca ulaşmasına yardımcı olmak.

2.3 1998-1999 Kosova Savaşı

Rusya, Sırbistan ve diğer ülkelerdeki sosyal medya, gazeteciler ve siyasetçiler, Rusya'nın 24 Şubat 2022'de Ukrayna'yı işgali ile NATO'nun Mart 1999'da Yugoslavya

Federal Cumhuriyeti'ne müdahalesi arasında paralellikler kurmaya hevesliydi. Bu benzetme, hem olumlu hem de olumsuz diğer pek çok benzetme gibi, mevcut çatışmayı anlamlandırmaya, yorumlamaya veya kendini bu çatışmayla ilişkili olarak konumlandırmaya yardımcı olmaktadır. Bu çalışmanın ana konusu olan Kosova'daki çatışma, burada çizilen paralelliklerin çoğu için çok önemlidir. Rusya'da, özellikle Vladimir Putin'in yönetimi altında, Kosova Savaşı NATO tehdidini ortaya çıkarmak ve önceki Rus müdahalelerini meşrulaştırmak için merkezi bir tema olurken, Sırbistan'da NATO bombardımanı Miloşeviç rejimi ve ortakları tarafından işlenen savaş suçlarını gizlemeye ve azaltmaya hizmet eden önemli bir mit haline geldi. Putin'in Ukrayna'daki angajmanının gerekçesini ve Sırbistan'ın çatışmaya ilişkin tutumunu anlamak, Kosova Krizi ile Ukrayna'daki mevcut savaş arasında paralellikler ve bağlantılar kurmayı gerektiriyor.

Her iki savaşın da uluslararası normları çiğnediği ve özünde aynı olduğu söyleniyor. Bazıları NATO'nun askeri harekatının uluslararası hukuka dayanmadığı için yasadışı olduğunu ve Kosova'daki Arnavutların korunmasının, Ukrayna'daki Ruslara yönelik tehlike ya da bu ülkeyi "denazify" etme gerekliliği kadar "sahte bayrak" olduğunu savunuyor. Bu mantık silsilesi, Birleşmiş Milletler Şartı'nın öngördüğü güç kullanma yasaklarını hiçe sayarak uluslararası hukukun erozyona uğramasına ilk katkıda bulunanın NATO olduğunu vurgulamaktadır. Kosova'nın ayrıldığı ülke olan Sırbistan'ın Kosova'nın bağımsızlığını hiçbir zaman tanımadığı göz önüne alındığında, on yılı aşkın bir süre sonra Batılı ülkelerin çoğunun Kosova'nın bağımsızlığını tanımasının bu durumu daha da kötüleştirdiği düşünülmektedir.

Buradaki tez, ABD'nin tek taraflılığının zirve yaptığı bir dönemde NATO ve Batı'nın statükoyu değiştirmek için devreye girdiğidir. Putin ve vekilleri, Rusya'nın 2008'de Gürcistan'ı işgali ve ardından Güney Osetya ve Abhazya'yı tanıması da dahil olmak üzere, o zamandan beri bu davayı sürdürmektedir. Bu arada Rusya, Kosova'nın bağımsızlık iddiasını reddetmeye devam ediyor. Başkan Putin, vilayetin nihai statüsü hakkındaki görüşmeleri sırasında "Kosova bizim için sadece uluslararası hukuk

normlarına uymak açısından değil, aynı zamanda Sovyet sonrası bölgenin pratik çıkarları açısından da muazzam öneme sahip bir konu [...]" dedi. Eski Sovyet topraklarındaki çatışmaların tamamı çözüme kavuşturulmamıştır, bu nedenle farklı durumlarda farklı kurallar uygulayacak bir yol izlemekten kaçınmalıyız.

Putin'in Ukrayna'ya karşı savaşı meşrulaştırmak için NATO'nun iddialarını yineleyen iddialarını gerçekliğin korkunç bir çarpıtması olarak reddetmek kolay olacaktır. NATO'nun müdahalesinin yasal dayanağı belirsiz olsa da, Yugoslav ve Sırp hükümetlerinin ciddi insan hakları ihlallerinde bulundukları ve Arnavutlara karşı ırkçı saiklerle ayrımcılık yaptıkları açıkça tespit edilmişti. Bu sayıda Kathleen Zeidler, Kosova'da sivillere yönelik cinsel şiddetin bir savaş silahı olarak kullanılmasına uluslararası ve yerel aktörlerin nasıl tepki verdiğini inceliyor.

Buna ek olarak, yönetimin baskıcı politikaları, dört yıldan daha kısa bir süre önce silahlandırılan, desteklenen ve Yugoslav ordusuyla birleştirilen Bosna Sırp ordusu tarafından işlenen soykırım, etnik "temizlik" ve büyük savaş suçları deneyimine bir tepkiydi. NATO'nun katılımı gerekliydi, ancak operasyona onay verebilecek olan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Rusya ve Çin'in itirazları nedeniyle bunu yapmayı reddetti. Rua Fotiadis'in Yunanistan ve Robin Hering ile Bernhard Stahl'ın Almanya üzerine makaleleri, müdahale konusunun NATO ülkeleri arasında bile tartışmalı olduğunu ve uzlaşmaya varmanın zor olduğunu göstermektedir. Savaşın gerekçeleri ve NATO'nun müdahalesinin yarattığı zorluklarla ilgili daha derinlemesine bir tartışmaya girmeden, Rusya'nın Gürcistan ve Ukrayna'ya müdahalesinin hem jus ad bellum (savaşın yasal dayanağı) ve jus in bello (Rus silahlı kuvvetleri tarafından işlenen savaş suçlarının niteliği) açısından hem de güç kullanarak toprak ilhak etme nihai hedefi açısından kendisinden önemli ölçüde farklı olduğu açıktır.

Rusya ve Çin'in Sırbistan ile artan ittifakı Kosova Savaşı'na kadar geri götürülebilir. Aslında Sırp yönetiminin Rusya ve Çin'i kazanma girişimleri Kosova'dan önceye dayanıyor. En azından Rusya söz konusu olduğunda, önemli tarihsel bağlar var.

Miloşeviç'nin yakın müttefiki ve Sırbistan'ın Yugoslavya Cumhurbaşkanlığı elçisi Borisav Jovi, muhafazakar yetkililerden Sovyet yardımı almak için lobi yapmak üzere Mart 1991'de Moskova'ya gitti. Aynı yıl Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Rusya'nın dikkati bu hedeften uzaklaştı. Takip eden yıllarda da Rusya Sırbistan'a kayda değer bir yardımda bulunamadı. Bu arada Slobodan Miloşeviç'nin eşi Mira Markoviç Çin ile ilişkileri geliştirmek için çalışıyordu. Yuguang Zhou'nun araştırmasından, iki ülke arasındaki yeniden bağın Kosova'daki çatışmanın arka planında gerçekleştiği anlaşılıyor.

Kosova'nın Rusya için bariz sembolik önemine rağmen, bu ülke eyalete çok az ilgi göstermiştir. Nisan 1999'da çatışmanın ortasında Yugoslav parlamentosu Rusya ve Belarus Birliği'ne katılma kararı aldı. Büyük olasılıkla tekilliği açısından eşi benzeri görülmemiş olan bu işlevsiz federal devletin gönüllü olarak işlevsiz devletler birliğine katılma tercihi sonuçta önemsizdi. Bunu izleyen çok uluslu yönetim ve NATO liderliğindeki KFOR'un BM Güvenlik Konseyi yetkisi altında Kosova'da konuşlandırılması, Rusya ve Finlandiya'nın NATO ile Yugoslav hükümeti arasındaki ateşkese aracılık etmeleri sayesinde mümkün oldu. Ateşkesin ilan edildiği Haziran 1999'un ilk günlerinde Rusya, BM Güvenlik Konseyi'nin 1244 sayılı kararı uyarınca Kosova'da oluşturulacak NATO liderliğindeki barışı koruma misyonunda yer almakta ısrar etti. Kosova Savaşı'nın 9 Haziran 1999'da Kumanova Anlaşması ile sona ermesinin ardından Bosna Hersek'teki Rus barış gücü askerleri NATO güçlerinden önce Kosova'ya ulaşmak için acele ettiler. Rusya, Priştine'nin Slatina havaalanının kontrolünü ele geçirmek için Sırbistan üzerinden küçük bir barış gücü gönderdi. Bu manevranın nedenleri hemen anlaşılamadı, ancak NATO'yu Kosova'nın kuzeyinde Rus kontrolündeki bir bölgeyi kabul etmeye zorlama girişimi olduğu anlaşılıyor; bu bölge ya Kosova'nın bağımsızlığını engellemek için ya da bir pazarlık kozu olarak kullanılabilirdi. Ancak Ruslar NATO'nun iradesine karşı böyle bir bölgeyi yönetecek altyapıdan yoksundu ve 1998'deki ekonomik kriz sırasında Batı'dan önemli miktarda mali yardım aldıktan sonra Batı'ya karşı açık düşmanlık yapmakla ilgilenmiyorlardı. Bir hafta sonra Rusya kendi bölgesinin olmayacağını, bunun yerine Rus güçlerinin NATO üyesi olan ABD, Almanya ve Fransa'nın komuta ettiği sektörlerde konuşlanacağını kabul etti. Kısaca söylemek

gerekirse, Rusya'nın Priştine'ye asker göndermesi Balkanlar'da nüfuz kurmak için sembolik bir çabaydı, ancak Rusya'daki koşullar ve sahada savaşma taahhüdünün sınırlı olması nedeniyle kalıcı bir kaldıraca dönüşemedi.

1999'da Kosova'yı alenen işgal eden Rus güçleri 2003'te belirsiz bir şekilde geri çekildi. Hem geri çekilme hem de NATO himayesinde yürütülen operasyon barışçıldı ve Priştine Havaalanı'ndaki ilk olaydan sonra ve Kosova'nın efsanevi statüsüne kavuşmasından önce ortaya çıkan gergin duruma dair hiçbir belirti vermedi. Rus barış gücü askerleri neredeyse aynı anda Bosna Hersek'ten ayrılarak Rusya'nın Balkanlardaki askeri müdahalesinin sonunu getirdiler. Rusya'nın Kosova konusunda Sırbistan'a verdiği destek, BM destekli Finlandiya Cumhurbaşkanı Maarti Ahtisaari'nin Kosova için şartlı bağımsızlık önermesi ve bunun hem Sırbistan hem de Rusya tarafından reddedilmesiyle önem kazandı. Bu durum iki ülkeyi daha da birbirine bağladı ve nihayetinde Kosova'nın Şubat 2008'de tek taraflı bağımsızlık ilanıyla sonuçlandı.

Rusya ile Sırbistan arasındaki bağların ne kadar sıkı olduğunu ve Kosova'nın her ikisi için de ne kadar önemli olduğunu yansıtan bir film, daha sonra Rus ordusunun 1999'da Kosova'ya yönelik kaotik saldırısını yeniden yorumlayacaktı. Balkan Hattı (Balkanska Medja/алкански pye) 2019'da uydurma bir tarih ve başka bir dünya sundu. Rusya ve Sırbistan'ın ortak çalışması olan film, her iki hükümetten de önemli miktarda mali destek alınarak çekildi ve geçmişte yapılan yanlışları düzeltmeyi amaçlıyor. Film, NATO müdahalesinin başlamasının yirminci yıldönümünde, Belgrad'daki ünlü bir etkinlik mekânı olan Sava Centre'da gösterime girdi.

Filmde Kosova Savaşı sırasında Kosovalı Arnavut bir gangster/zalim, Priştine havaalanını Sırpları organlarını toplamak üzere hapsetmek için kullanır ve Rus özel kuvvetleri havaalanını onun elinden almakla görevlendirilir. Kosova Kurtuluş Ordusu havaalanına doğru ilerlerken, Rus birliği Rus ordusu Bosna'dan gelene kadar havaalanını elinde tutmayı planlar. Film, acımasız NATO bombardımanından cani Arnavut diktatöre kadar, Sırp ve Rus popüler söyleminde ilgi gören çarpık çatışma imajını sürdürüyor.

Film bir utancı silmekten ziyade, ABD'deki Rambo serisi gibi çatışmanın dramatize edilmiş ve yüceltilmiş bir versiyonu olarak yazılabilir. "Deer Hunter" ve "Apocalypse Now" gibi filmler, ABD'nin Vietnam Savaşı'nı tüm cephelerde kaybettiğine dair kamuoyunun hissiyatını yakalamıştı. Buna karşılık Balkan Hattı, Batı'nın bakış açısını düzelttiği iddia edilen alternatif bir anlatı olarak tanıtıldı ve sunuldu.

Sırp ve Rus yetkililer filmi destekledi ve kendi ülkeleri için öneminden övgüyle söz etti. Burada söz konusu olan "sadece" iş yapmaktan çok daha fazlasıydı. Rus sinema eleştirmenleri arasında çıkan eleştirel sesin de gösterdiği gibi, bu film tarihin yeniden yazılmasıyla ilgiliydi. Bir Rus bakanın ifadesiyle, "Sonunda ilkelerimizi, dürüstlüğümüzü ve uluslararası ilişkilere dair farklı bir vizyonumuzu destekleyen filmler yapmaya başladık" (Petrovskaja ve Goanin 2019). Film, milliyetçiliğe olan bağlılığı alaycı ve kendine hizmet eden organ toplayıcı Arnavut gangster Smuk; genç, çekici Sırp Jasna Blagojevi tarafından temsil edilen Kosova'daki Sırpların mağduriyeti ve Sırp müttefiklere yardım eden Rus askerlerinin kahramanlığı ve özverisi de dahil olmak üzere savaşla ilgili yaygın popüler anlatıların ipliklerini ustalıkla bir araya getiriyor. Böylece film, Rusya ile Sırbistan arasındaki mevcut bağlantıyı temsil etmek üzere 1999'daki olayları kurgusal olarak yeniden yazmıştır.

NATO'nun Yugoslavya'ya müdahil olmasıyla ilgili olarak Sırpların kendi kendilerini mağdur etme hikayesi, bu özel sayıya katkıda bulunan Werner Distler, Elisa Satjukow ve Jelena Jovanovi'nin çalışmalarıyla paralellik göstermektedir. Gerçekte Kosova Savaşı, tam da filmde gösterildiği gibi, Rusya ve Sırbistan'da her iki ülkenin elitlerinin yararına olacak şekilde yeniden anlatıldı. Rusya bu çatışmayı, Gürcistan ve Ukrayna'ya müdahale suçundan aklanmak için (şüpheli) bir kanıt olarak kullandı ve bu ülkelerin ayrılıkçı cumhuriyetlerini meşru hükümetler olarak tanıdı. Sırbistan açısından ise, NATO müdahalesi lehine Kosova'da Sırp güvenlik güçleri tarafından işlenen zulmü görmezden gelen bir anlatının oluşturulmasına yardımcı oldu (örnekler için Elisa Satjukow ve Jelena Jovanovi'nin araştırmalarına bakınız). Kosova'nın bağımsızlığının reddedilmesi Sırbistan ve Rusya'yı da birleştiriyor.

2.4 Kosova savaşının ortaya çıkış nedenleri

Slobodan Miloseviç'in etnik Arnavutlara on yıl boyunca uyguladığı kötü muamele Kosova'daki savaşın doğrudan sebebidir. Kosova Kurtuluş Ordusu'nun kurulmasıyla sembolize edilen Sırp otoritesine karşı şiddetli direniş ve ardından 1998 ve 1999 yıllarında kan dökülmesinin tırmanması bu baskıya dayandırılabilir. Ancak Kosova'daki çatışmanın kökenleri bin yıl öncesine kadar götürülebilir.

Muhtemelen son bin yılda Kosova'da meydana gelen en iyi bilinen tarihi olay, günümüz Priştine'si civarındaki bölgede gerçekleşmiştir ve Kara Kuşlar Savaşı (1389) olarak bilinmektedir. Bu bölgede Sırp askerleri, her iki tarafta da etnik Arnavutların bulunduğu işgalci bir Türk ordusunu püskürtmek için savaştı. Bölgenin kaderi 1448 yılında Kosova'da Osmanlı Türkleri ve Macarlar arasında yapılan savaş ve 1453 yılında Konstantinopolis'in Osmanlıların eline geçmesiyle belirlendi. Kısa süre içinde Osmanlı İmparatorluğu egemen hale gelecek ve Kosova üzerindeki kontrolünü 20. yüzyıla kadar sürdürecekti. Sırp milliyetçileri 19. ve 20. yüzyıllarda bu önemli olaylara bakarak 1389 çatışmasını ve Kosova'nın Sırbistan tarihindeki önemini mitleştirdiler. Bu yolla, çoğunluğu Müslüman olan Arnavutları fiilen Türk işgalcilerle aynı safta gösterdiler. Takip eden yüzyıllarda Sırplar, Arnavutlar ve Türkler arasındaki etkileşimler, tarihin farklı yorumlarının yanı sıra mitleri, endişeleri ve kinleri de körükleyecekti.

Osmanlı kontrolü boyunca Kosova halkı çoğunlukla Arnavut kökenli oldu. Siyasi ve demografik açıdan 17. yüzyılın sonları, Sırpların bölgeden Macaristan'a kitlesel göçü ile bir kırılma noktasına sahne oldu. 1683'ten 1699'a kadar süren Osmanlı-Habsburg Savaşı, Osmanlı askerlerinin kuzeye doğru ilerlemesi ve sonunda Viyana'da Habsburg Hanedanı tarafından yenilgiye uğratılmasıyla sonuçlandı. Kosova'da Osmanlı egemenliği iki yüzyıl daha devam edecek olsa da, bu çatışma Balkanlar'daki Osmanlı hakimiyeti için sonun başlangıcı oldu.

Osmanlı İmparatorluğu, tamamen dağılmadan hemen önce, yirminci yüzyılın başlarında Balkanlar'dan sürüldü. 1800'lerin başında fiili bağımsızlığını ve 1878 Berlin

Antlaşması ile resmi devlet statüsünü yeniden kazanan Sırbistan, 1912'de Kosova üzerinde bir kez daha hak iddia etmiştir. Kosova, Arnavut halkı için Sırplar için taşıdığı tarihsel öneme eşdeğer bir öneme sahiptir, zira bağımsızlığa giden yoldaki önemli hareketlerin birçoğunun gerçekleştiği yerdir. Birinci Dünya Savaşı patlak verdiğinde, Sırbistan bir kez daha Kosova'nın elinden düştüğünü gördü. Çatışmanın ardından hem Sırbistan hem de Kosova'nın üye olduğu Yugoslavya kuruldu.

Slobodan Miloseviç'in 1999'da eyaleti etnik Arnavut nüfustan tamamen arındırma planının kökleri, Sırpların daha önce çok sayıda Arnavut'u Kosova'dan sürme çabalarına dayanıyordu. Ancak etnik Arnavutlar yüzyılın baskın demografik grubu olarak kaldılar ve sonraki on yıllarda sayısal üstünlüklerini artırdılar. Tito Yugoslavya'yı 1945'ten 1980'deki ölümüne kadar yönetti ve o dönemde Sırplar ve Karadağlılar nüfusun yüzde 30'undan biraz azını oluşturuyordu. Ancak Sırpların göçü ve ülkedeki Arnavut nüfusun artmasıyla bu oran yüzde 15'in altına düştü. Mevcut demografik yapısına rağmen Kosova, Sırplar ve Arnavutlar arasında her zaman tartışmalı bir bölge olmuştur.

Özetle, hem etnik Sırpların hem de etnik Arnavutların şu anda Kosova olarak bilinen bölgeyle güçlü tarihi ve kültürel bağları vardır. Ancak burası her iki grubun da ne "Kudüs'ü" ne de "kalpgahı "dır. Her iki taraftaki radikallerin bu toprakların tamamında hak sahibi oldukları yönündeki iddiaları da, halkların birbirlerinden barış içinde bir arada yaşayamayacak kadar temelden farklı oldukları yönündeki iddialar gibi temelsizdir. Kosovalı Arnavutların şu anda fiili olarak vilayetin kontrolünü ellerinde bulundurmaları ve nihayetinde bağımsızlıklarını hak etmelerinin, bize göre bölge üzerindeki tarihi hak iddialarıyla hiçbir ilgisi yoktur. Bunun yerine, Slobodan Miloseviç ve diğer Sırpların son zamanlarda Kosovalı Arnavutlara nasıl davrandıklarıyla ilgisi var.

Savaşın kökenleri 1980'de Tito'nun ölümüne, Miloseviç'in Kosova'daki Sırpları giderek düşmanlaşan etnik Arnavut çoğunluğa karşı koruma vaadiyle Sırbistan'da iktidara gelmesinden çok öncesine kadar uzanabilir. Tito'nun ölümünden bir yıl sonra Priştine'de çıkan bir öğrenci isyanı tüm eyalette Yugoslav yetkililere karşı protestolara yol açmış ve yüzlerce olmasa da onlarca etnik Arnavut'un ölümüne neden olmuştu. Yugoslav

anayasasının 1974'teki revizyonu kapsamında Kosova'ya Arnavutça eğitim veren okullar da dahil olmak üzere daha fazla özerklik ve hak tanınmış olması, ayaklanmayı Sırplar için şaşırtıcı kıldı. Ancak Arnavutlar için bu yeni haklar sadece daha fazlasını istemelerine neden oldu ve eyaletteki kötüleşen ekonomik koşullar ve ikinci sınıf ekonomik statüleri siyasi gerilimi daha da arttırdı. 1980'lerde Sırplar ve Arnavutlar arasında bir dizi korkunç ama çoğunlukla münferit olay sonucunda daha fazla düşmanlık gelişti.

Sırbistan Devlet Başkanı Slobodan Miloseviç, Sırbistan Devlet Başkanı olarak gücünü pekiştirmek amacıyla (1997'de Yugoslavya Devlet Başkanı olana kadar bu görevi sürdürdü) 1989'da Kosova'nın özerkliğini elinden aldı ve 1974'te yeni bir anayasanın kabul edilmesinden bu yana Sırp vilayetinin Yugoslavya Federasyonu içinde sahip olduğu benzersiz statüyü ortadan kaldırdı. Arnavutların Miloseviç'in bu cüretine tepkisi, hem şiddet içeren protestolar hem de İbrahim Rugova ve Kosova Demokratik Birliği (LDK) tarafından savunulduğu gibi alternatif hükümet kurumlarının oluşturulması da dahil olmak üzere çok yönlü oldu. Takip eden yıllarda Kosova'nın etnik Arnavut halkı kendi seçimlerini yapacak ve Rugova'yı defalarca "başkanları" olarak seçecekti.

Rugova ve LDK'nın eylem planı, Yugoslav hükümetinin resmi müdahalesi olmadan eyaleti etkili bir şekilde yönetebileceklerini kanıtlamaları halinde Batı'nın Kosova'nın bağımsız olma hakkını kabul edeceği ve sonunda tanıyacağı inancına dayanıyordu. Neredeyse herkes Yugoslavya'dan ayrılmaktan yanaydı; 1995'te yapılan bir ankete göre Kosovalı Arnavutların %43'ü Arnavutluk'a katılmak istiyor, %57'si tam bağımsızlığı destekliyor ve %0'ı alternatif bir seçeneği (Yugoslavya içinde bağımsız cumhuriyet statüsü dahil) tercih ediyordu. Bu beklentiler ve umutlar tamamen asılsızdı. Kosova'da yaygın şiddet olayları patlak vermemiş olsaydı, bu vilayet ABD ve Avrupa için Balkanlar'da bir öncelik olmayacaktı. İş o noktaya geldiğinde, Batılı güçler Yugoslavya'nın özerk bölgelerinin değil, sadece cumhuriyetlerinin bağımsızlığını tartışmaya istekliydiler.

Kosova, istikrarsız bir bölgenin ortasında olası bir barut fıçısı olarak görülüyordu ve ABD ile Avrupalı müttefikleri bunun gerçekleşmesini önlemek için harekete geçti.

Arnavut milliyetçiliğini körükleyecek herhangi bir şey Kosova'nın komşuları, özellikle de nüfusu Slavlar ve önemli bir azınlık oluşturan Arnavutların potansiyel olarak değişken bir karışımından oluşan Makedonya için son derece istikrarsızlaştırıcı olabilirdi. Arnavutlar en az dört farklı ülkede (Arnavutluk, Yunanistan, Makedonya ve Yugoslavya) yaşamaktadır. Sonuç olarak, Kosova'da yaygın kan dökülmesini önlemek yüksek bir öncelikti. Sonuç olarak, daha önce Yugoslavya'nın dağılması konusunda eli kolu bağlı bir yaklaşım sergileyen Bush yönetimi, 1992 sonlarında Sırbistan'ın Kosova'da giderek bağımsızlaşan Arnavut nüfusa karşı şiddet içeren bir baskı uygulamayı düşünebileceğine dair işaretlere, bu tür bir eylemin ABD askeri harekatına yol açacağına dair sert bir uyarı yayınlayarak yanıt vermeye karar verdi. Clinton yönetimi 1993 yılında iktidara geldiğinde, bir ay sonra "Noel uyarısını" tekrarladı.

Ancak Kosova, bölgedeki Batı ve Amerikan politikalarında genellikle daha düşük bir öncelik olarak görülmüştür. Nitekim Kosova, Bosna, Hırvatistan ve diğer eski Yugoslav cumhuriyetlerinin aksine hiçbir zaman 1990'ların başında dağılan federasyonun bir parçası olarak görülmedi. Dolayısıyla, cumhuriyetler Yugoslavya'nın dağılmasıyla ortaya çıkan yeni devletler olarak tanınırken ve egemenlik hakları verilirken, özerk iller (Kosova ve Voyvodina) tanınmadı. Kendi anayasalarına, hükümetlerine, yargılarına, merkez bankalarına ve Yugoslavya'nın federal başkanlığında cumhuriyetlerle birlikte bir sandalyeye sahip olmalarına rağmen, bu ayrıcalıklar vilayetlere verilmedi. Çoğunluğun azınlık tarafından ezildiği bir bölgede azınlıkların ve insan haklarının korunması, kendi kaderini tayin etme veya ulusal haklar konularından ziyade Kosova'daki batı politikasının ana odağı haline geldi.

Bu nedenle, neredeyse en başından beri, ABD ve Avrupa'nın Kosova'ya yönelik stratejisi, bölgedeki insan hakları durumunun iyileştirilmesi ve daha fazla özerklik ve kendi kendini yönetme koşullarının geliştirilmesi için Belgrad üzerindeki baskıyı arttırmakla sınırlıydı. Bu talepler Belgrad yönetimiyle yapılan tüm diplomatik temaslarda rutin olarak dile getirildi ve Bosna'da bir barış anlaşmasının uygulanmasının ardından resmi olarak kaldırılan yaptırımlardan oluşan bir "dış duvar" yerinde tutuldu. Ancak 1995

yılında Dayton'da Bosna'da bir barış anlaşması için yapılan görüşmeler sırasında Kosova'nın ABD ve Balkanlar'da çalışan diğer diplomatlar için öncelikli bir konu olmayacağı anlaşıldı. Orada uluslararası toplumun dikkati Kosova'da gelecekte çıkabilecek çatışmaları önlemekten ziyade Bosna'daki katliamı sona erdirmeye odaklanmıştı. Miloseviç'in yardımının başarı için hayati önem taşıması, Dayton'da çözüme kavuşturulması gereken konuların çok karmaşık olmasına ve görüşmelerin hararetli geçmesine rağmen, müzakerecilerin Kosova sorununda ilerleme kaydedilmesi için gerekli olan tavizleri verme kapasitesini engelledi.

Kosova'nın Dayton'da tartışılmaması makul olsa da, uluslararası ilginin (hatta alaka) yokluğu Rugova'nın şiddetsizlik politikasına ciddi bir darbe indirdi. 1990'ların ortalarından sonra Sırpların bölgeye karşı baskıcı tutumlarını değiştirmeyecekleri ve uluslararası toplumun Kosovalıların bağımsızlık isteklerini desteklemek bir yana, Sırp politikasında bir değişikliği etkilemek için hiçbir şey yapmayacağı açıktı. Birçok etnik Arnavut, dünyanın dikkatini çekmenin tek yolunun şiddet olduğu fikrine kapıldı. Bir zamanların gizemli Kosova Kurtuluş Ordusu bu anlayıştan hızla faydalandı ve Sırp polis memurları ve diğer hükümet yetkililerinin taciz edilmesi ve öldürülmesi de dahil olmak üzere rastgele şiddet eylemlerine başladı. Askeri açıdan KLA çok saldırgan değildi: 1996 ve 1998 yılları arasında sadece 10 Sırp öldürdüklerini iddia ettiler. Bununla birlikte, işler daha da kötüye gidiyordu.

BÖLÜM 3

Bölgesel aktörlerin durumu ve Kosova sorununa bakışları

Kosova meselesindeki aktörler arasında dinamik bir etkileşim var gibi görünmektedir, ancak bu etkileşim sadece doğrudan fiziksel temas düzeyinde gerçekleşmektedir. İlgili kişiler, değerleri ve yapmaya motive oldukları eylemler açısından genellikle birbiriyle çok alakasız dünyaları temsil etmektedir. Oyuncular tam olarak kimler?

Kosova'daki Arnavutlar, ülkenin geri kalanının neye benzediğinin bir mikrokozmosudur; yeni bir halkın duygusal, ateşli milliyetçiliğini somutlaştırırlar. Arnavut genç milliyetçiler, tüm genç milliyetçiler gibi, kökleşmiş, eski dünya görüşleri tarafından çağdaş ulus egemenliği istemeye yönlendiriliyorlar. Arnavutlar toprak için savaşırken klan bağlılığına güvenirler. Kimin dost kimin düşman olduğunu kişinin kan grubuna bakarak anlayabiliyorlar. Topluluk, yerli olmayan kanın girmesine karşı çıkıyor. Üyelik için gereken tek şey soyun kanıtlanmasıdır ve sonuç olarak hepsi ortak bir konutu paylaşır. "Ötekilerle" temastan kaçınmak için Arnavutlar onlarla karışmazlar. Arnavut olmayanlar ya da "yabancılar", yerli halktan ayrı coğrafi ve metafizik alanlarda yaşarlar. Sonuç olarak, Arnavut toplumu KFOR'un yardımıyla kontrolü ele geçirdikten sonra, kendilerine karşı çıkan Sırp düşmanları da dahil olmak üzere Arnavut olmayan herkesi sistematik olarak Kosova topraklarından kovdular.

Daha eski ve daha korumacı olmasına rağmen, Sırp milliyetçiliği Arnavut toplumunun yukarıda bahsedilen özelliklerinin çoğunu paylaşmaktadır. Sırplar, Yugoslavya sözde imparatorluğunun eski yöneticileri olarak, diğer kültürel grupları zorla ya da incelikle entegre etme becerisini mükemmelleştirmişlerdir. Ancak Sırpların kendi kimliklerine ilişkin düşünceleri, Arnavutların ırksal üstünlük iddiaları kadar eski ve doğaldır. Sırpların Kosova üzerindeki hakimiyet iddiasının aşkın geçerliliği, Sırplar için ilahi ebedi zaferi Kosova direğinde Osmanlılara karşı fiili savaşta kazanılacak zaferden

üstün tutan efsanevi prens Lazar tarafından temsil edilmektedir. 1399'da Kosova'da uğradıkları aşağılayıcı yenilgiden sonra Sırplar, hiçbir dünyevi gücün kontrolünü ellerinden alamayacağı ilahi bir halk haline geldi.

Kosova üzerindeki **Sırp-Arnavut** çatışması, her iki tarafın da görünüşte bir santim bile veremeyeceği bir ortaçağ ruhani dramının tüm özelliklerini taşıyor. Küresel dünyanın yeni imajları ve yasaları bu oyuna dramatik bir şekilde müdahale etti. CNN'in Körfez'deki Çöl Fırtınası harekatına ilişkin yayınları, yeni uluslararası eliti oluşturan **Batılı liderlerin** bakış açısını önemli ölçüde etkiledi. Bu çatışma ölümcül güç kullanımını içermediği için artık bir "insan hakları savaşı" yürütmek mümkündür. "İyi insanlar" bulutların üzerindeyken, "kötü adamlar" 45.000 feet yükseklikte, Yıldız Savaşları tarzı patlamaların dijital dumanı sayesinde cezalarının şiddetini ancak hayal edebiliyoruz. Haksız yere cezalandırılan insanlar, insan varlığının kaçınılmaz tehlikesi anlamına gelen "eş-yanlı zarar" olarak bilinen marjinal gruba dahil ediliyor. Bu görüntüyü görmek, çatışmayı rutin bir olay ya da hayatın bir gerçeği olarak kabul etmenin önündeki zihinsel engeli önemli ölçüde azaltıyor.

Kosova, ülke içindeki ahlaki otoritesini büyük ölçüde kaybetmiş olan ABD Başkanı **Bill Clinton'a**, dünya sahnesinde bu otoriteyi yeniden kazanması için düşük riskli bir şans sağladı. Clinton yönetiminin insan haklarına bağlılığı, özellikle de Dışişleri Bakanı **Madeline Albright'ın** gösterdiği gibi, tartışılmazdır. İkinci Dünya Savaşı sırasında Çek bir ailede büyümüş olan Bayan Albright'ın Kosova kampanyasına hararetle katılması, siyasi alanda uzun süredir unutulmuş olan "Münih Sendromu" kavramını yeniden canlandırdı. Hitler henüz zayıf bir hükümdarken, Fransa ve İngiltere'nin demokratik liderleri ona Çekoslovakya'yı ve nihayetinde 1938'de tüm Avrupa'yı fethetme yolunu açmışlardı. Bayan Albright'ın hayat tecrübesi ona "zalimle küçükken savaşmak" gibi tarihi bir ders vermiştir.

Kosova çatışmasından bu yana Avrupa'nın siyasi sahnesine sol eğilimli politikacılar hakim oldu ve olmaya da devam ediyor. NATO'nun başarısının Batı

dünyasının hayatta kalması için kritik önem taşıdığı Soğuk Savaş döneminde, bu **Avrupalı liderlerin** çoğu pasifist gösteriler ya da NATO karşıtı aktivistler olarak işe başladılar. 1968'in kültürel dalgası içinde doğan bu kadar çok kişiyi NATO'nun Balkanlar'da şiddet yanlısı ama görece önemsiz bir despota karşı verdiği mücadeleyi desteklemeye iten neydi? Tony Blair ve Xavier Solana, Jesse Helms ve Henry Kissinger'a kıyasla kendilerini nasıl daha şahin olarak gösterebildiler? Sorularınıza nasıl yanıt verileceğine dair pek çok olasılık var, ancak bunlardan biri inkar edilemez bir şekilde doğru. Avrupa'nın yeni nesil solcu liderleri, kıtanın uzun birlik ve bütünleşme yolculuğundaki konumunu arıyor. Avrupa birliği kavramı Schuman ve Monet tarafından yaratıldı. Büyüyen bir süreç olarak Avrupa entegrasyonu fikri de Gaulle ve Adenauer tarafından tasarlandı. Maastricht'in yardımıyla Mitterrand ve Kohl, Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu, Avrupa Topluluğu'nun siyasi, ekonomik ve sosyal yönlerini birleştiren Avrupa Birliği'ne dönüştürmeyi başardılar. Blair, Schroder, Prodi ve Solana'nın geriye kalan görevi AB'nin genişlemesini gerçekleştirmek ve demokratik, birleşik Avrupa ideallerini ve ilkelerini, Avrupa'nın mirasını tartışabileceği gölgeli Balkanlar da dahil olmak üzere kıta topraklarına yaymaktır...

Rusya ve Çin'in perspektifleri de bu resme dahil edilmelidir. Rusya'nın NATO'nun 'Sırp kardeşlere' saldırısına karşı duyduğu 'jeopolitik öfke' gerçekti, ancak bu öfke ülkenin post-emperyal zihniyetinden kaynaklanıyordu. 'Kurnaz Batı' son 'meşru Rus çıkar alanı' olan Balkanlar'a ve sadık Rus jandarması Sırbistan'a saldırdığında Rusya öfkelendi. Çünkü Rusya, Büyük Petro'dan önceki sınırlarına geri dönmeye zorlanmıştı. Sırbistan kaybederse, Rusya Adriyatik'e erişimini kaybedecek ve Akdeniz'de çok daha az dayanağa sahip olacaktı.

Belgrad'daki Çin Büyükelçiliği bu talihsizlikten çok para kazandı. Pekin gelecekte de küresel bir güç olarak konumunu pek çok kez yeniden tesis etmekte gecikmeyecektir ve Kosova krizi bunun için mükemmel bir fırsat sunmuştur.

Kosova ihtilafındaki başlıca aktörlerin arkasındaki itici güçlere yönelik bu kısa inceleme, kesin bir normatif mutabakattan yoksun ideallere dayalı koordineli uluslararası eylemin meşruiyet üzerindeki kısıtlamalarını açıkça ortaya koymaktadır. Eğer rutin olarak saf değer sistemleri güdüsüne dayalı kararlar alıyorsak, 'medeniyetler çatışması' kavramı kaçınılmazdır. Bu paradigma Cambridge, Massachusetts'te yaşayan birine makul gelse de, evlerini Balkanlar'da ya da çeşitli kültürlerin yeni, ortak bir değerler dizisi oluşturmak üzere çarpıştığı diğer yerlerde kuranlara büyük rahatsızlık vermesi muhtemeldir. Küresel dünyanın bir hukuk ve düzen yeri olması için idealleri ve çıkarları pratik normlara "tercüme edebilecek" akıl kuralları gereklidir. Uluslararası toplumun gerçek üyeleri bu standartlara uyulmasını sağlamaktan sorumlu tutulmalıdır. Uluslararası ilişkilerde güç merkezi olarak ulusların yerini birkaç oyuncunun aldığı bir gelecek hayal edebilir miyiz? "Uluslararası sivil toplum" ya da "uluslararası toplum" gibi kuruluşların kontrolü "modası geçmiş ulus devletlerden" geri alacağına güvenebilir miyiz?

Hiç şüphesiz, küresel dünyada yeni bir uluslararası sistem, geleneksel çıkar çatışmalarının çoğunu, uluslararası hukuk yorumlarının geleneksel göreceli değerinin çoğunu yansıtacaktır. Ancak, değerler üzerinde uzlaşmanın imkansız olduğu küresel köyde, farklı çıkarların tüm uluslararası aktörler için eşit, kolay anlaşılabilir uzlaşı normlarına makul bir şekilde tercüme edilmesi geleneğine sadık kalırsak, en azından göreceli bir hukuk ve düzeni yeniden üretme şansımız daha yüksek olacaktır. Bizim anladığımız şekliyle insan haklarına saygı, bu "Yeni Dünya Düzeni "nin ayrılmaz bir parçası olmalı ve bunu evrensel bir standart olarak kurumsallaştırmak için çalışmalıyız. Bu bir yasadır ve küresel şerif bunu eşit bir şekilde uygulamalıdır.

Kosova'daki çatışma, küresel kürenin gelişmekte olan uluslararası çerçevesi içinde insan haklarının ilerletilmesi için açık bir olasılık dönemini başlatmaktadır. Bu ilk "insan hakları savaşından" çıkarılacak dersler çok derindir. Bu, evrensel insan hakları normlarını ihlal etmeye cüret eden gelecekteki tüm yöneticiler için bir uyarı görevi görmelidir. Bununla birlikte, uluslararası insan hakları kaygıları ve toplumlar arası sıcak bir çatışma bağlamında insan hakları savunuculuğunun olgunlaşmamış araçları, Kosova krizi ve

sonrasında çok açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. İnsan hakları savunuculuğu açısından bakıldığında, herkes için adalet sağlamaya yönelik bu az gelişmiş kapasite bir tehdit oluşturmaktadır. Bu, giderek daha fazla insanın, insan hakları kavramının, altında yatan yasadışı amaçları maskelemek için hatalı bir şekilde istismar edilen idealist bir değer sistemini temsil ettiğine yanlış bir şekilde inanması riskidir.

3.1 Kosova'da uluslararası kurumların oluşturulması ve yerleşim

Tarihsel kilitlenme etkileri ve bunların istenmeyen sonuçları, Kosova'daki uluslararası kurumların mevcut etkileşimini açıklamaya yardımcı olmaktadır. UNMIK, EULEX, AGİT, KFOR ve Uluslararası Kosova Koalisyonu Kosova'da varlık gösteren başlıca uluslararası kuruluşlardır. Bu kuruluşların aynı zamanda Kosova'da konuşlandırılmaları çoğunlukla siyasi olarak planlanmamış olup, daha ziyade 1999 yılında kabul edilen ve UNMIK'e Kosova'nın nihai siyasi statüsünü detaylandırmadan süresiz bir yetki veren 1244 sayılı kararın bir sonucudur. Uluslararası örgütler arasında 1244 sayılı kararın kabul edilmesinin bir sonucu olarak yol bağımlılığı kurulmuştur.

Bu nedenle Kosova'daki misyonlar, oraya gönderildikten sonra bile devam etmektedir. Mevcut aktör konfigürasyonunu değiştirmek için yeni bir Güvenlik Konseyi Kararı çıkarmak, görünürde bir anlaşma olmadan çok zor bir iş olduğundan, misyon konuşlandırmaları bayatlamış gibi görünebilir. Kosova'daki bu kademeli ilerlemeler nedeniyle UNMIK ve AGİT, 1999 yılında önemli ölçüde farklı bir işlevsel rol edinmiş olmalarına rağmen hala tam olarak faaliyet göstermektedir. Uluslararası toplum nihayet NATO'nun Mart 1999'daki işgaliyle Kosova'ya müdahil oldu. NATO'nun eyleminin yasallığı, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nden aldığı desteğin yetersizliği nedeniyle sorgulanmıştır. Güvenlik Konseyi'nin 12 Haziran'da aldığı 1244 sayılı karar, BM Genel Sekreteri'ne "uygun uluslararası örgütlerin desteğiyle uluslararası bir sivil varlık oluşturma" yetkisi veriyor.

Kararda sadece Avrupa Birliği'nin adı geçiyor ve Kosova'nın ekonomik rehabilitasyonundan sorumlu olması isteniyor. Ancak Genel Sekreter, kararın 10.

paragrafına ilişkin olarak Güvenlik Konseyi'ne sunduğu raporda misyonun organizasyonuna ilişkin ilk genel değerlendirmeyi yapmıştır (Report of the Secretary-General Pursant to paragraph 10 of the Security Council Resolution 1244, 12 June 1999 S/1999/672). Bu nedenle UNMIK oluşturuldu ve Kosova için bir Özel Temsilci atandı. Birleşmiş Milletler (BM), diğer tüm uluslararası organların altında faaliyet göstereceği bir şemsiye örgüt olarak hizmet verecekti. Bu düzenlemede BM, genel denetimi elinde tutmaya çalışırken bölgesel örgütlere taşeronluk ve delege işleri verdi. Birleşmiş Milletler, tüm çabanın etkili bir şekilde koordine edilmesini sağlamak için "net bir komuta hattına" sahip olmayı planladı (A.g.e., s. 2). UNMIK, polis ve adalet sistemi de dahil olmak üzere geçici sivil idareden sorumluyken, AGİT demokratik kurumların ve kapasitelerin (polis ve yargı sistemi de dahil olmak üzere) güçlendirilmesinden, insan haklarının izlenmesinden ve seçimlerin koordine edilmesi ve denetlenmesinden sorumludur (AGİT Daimi Konseyi Kararı 305, 1 Temmuz 1999).

Avrupa Birliği'nin bir gümrük ajansının kurulmasına katılımı, ekonomik restorasyon ve altyapı gelişimine yardım etme şeklindeki birincil rolünün yanında ikincil kalmıştır (Avrupa Birliği Sütunu 10 Temel Başarı, 1999 2008 Görev Sonu Raporu, s. 14). Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (UNCHR) insani konulardan sorumludur. 1244 sayılı Kararın 9. Paragrafı uluslararası bir güvenlik varlığının konuşlandırılmasına atıfta bulunur ve bu terim kullanılmasa da KFOR'u da içerir. KFOR 12 Haziran 1999 tarihinde sahaya inmiştir. KFOR'un "Kosova içinde herhangi bir engelle karşılaşmadan çalışabilmesini ve Kosova sakinleri için güvenli bir ortamın geliştirilmesi ve sürdürülmesi için gerekli tüm önlemleri alma yetkisine sahip olmasını" sağlamak için NATO, 9 Haziran 1999 tarihinde Sırbistan ile bir Askeri Teknik Anlaşma müzakere etti. (Ek B, paragraf 2, Sırbistan ile NATO Askeri Teknik Anlaşması). Sonuç olarak, Birleşmiş Milletler Kosova'da polis, adalet ve siyasi liderlik gibi en önemli politika alanlarına dahil oldu ve aynı zamanda diğer kurumların da katılabileceği bir şemsiye sundu.

BM'nin bu karmaşık işi, büyüklüğünü yansıtan bir iş bölümüne ihtiyaç duyuyordu. UNMIK'in misyonu, bir barışı koruma ya da ateşkesi izleme gücünün geleneksel

sorumluluklarının çok ötesine uzanmaktadır. Kosova örneğinde, Birleşmiş Milletler olağanüstü idari yetkiler üstlenmiş ve bölgenin fiili sivil yöneticisi haline gelmiştir. 1244 sayılı kararın muğlaklığı başlangıçta bazı sorunlara yol açmış olsa da bu durum daha sonra düzelmiştir. 2 Gerçekten de mevcut senaryo, taraflar arasında artan bir karmaşıklıkla karakterize edilmektedir. Halihazırda mevcut olan UNMIK, KFOR ve AGİT'e ek olarak EULEX ve ICO da Kosova'ya gönderilmiştir. 1999'dan bu yana KFOR ve UNMIK'te görev yapan çok uluslu birliklerin sayısı, Kosova'daki durumun daha iyi olması nedeniyle önemli ölçüde azalmıştır. Kosova'nın cevaplanmamış statüsü ve UNMIK'in süresiz görev süresi, büyüyen karmaşanın merkezinde yer almaktadır. Kosova'nın nihai statüsü tartışmaya açıktır ve 1244 sayılı Karar sadece sınırlı bir özyönetim öngördüğü için gelecekteki bir siyasi süreçle belirlenecektir.

Kosova'da bazı sorumluluklar devredilmiş ve seçimler yapılmış olmasına rağmen, statü konusunun cevapsız kalması Kosovalılar arasında memnuniyetsizliğin artmasına katkıda bulunmuş ve UNMIK'in güvenilirliğini zedelemiştir. UNMIK ile Kosovalılar arasındaki çatışma düzeyi, UNMIK'in çoğunlukla göz ardı edildiği ve etkisiz hale getirildiği noktaya kadar tırmandı (BM Genel Sekreteri'nin Güvenlik Konseyi'ne mektubu, 26 Mart 2007). Aynı zamanda Avrupa Birliği'nin BM'nin 1244 sayılı kararının "sütun yapısına" verdiği destekten vazgeçmesi, örgütün kapsayıcı fikrinin tamamen gözden geçirilmesi çağrılarının daha da artmasına yol açtı. Statü sorunu çözülmeden Kosova'da kalıcı bir barışın sağlanamayacağını göz önünde bulunduran Martti Ahtisaari, statü krizini çözmek üzere Genel Sekreter'in Özel Elçisi olarak atandı, aksi takdirde Birleşmiş Milletler dünya çapında ve özellikle Kosova'da güvenilirliğini kaybedecekti. Kosova'nın nihai statüsüne ilişkin bir anlaşma Ekim 2005 ile Şubat 2007 arasında Ahtisaari tarafından müzakere edildi.

Sırbistan bu tür fikirlere derhal karşı çıkarken, Kosova için bağımsızlıktan başka bir şey kabul edilemezdi. Ahtisaari Planı ya da Kosova Statüsü Çözümü için Kapsamlı Öneri, Mart 2007'de Ahtisaari tarafından kaleme alındı ve Kosova için denetimli bir bağımsızlık modeli önerdi. Kosova'nın statüsünün değişmesiyle birlikte, uluslararası

katılımın yeni koşullara uyum sağlamak için başkalaşım geçirmesi gerekeceği açıktı ve bu karar UNMIK'in eyalette yeni bir rol üstlenmesini öngörüyordu. Kosova'daki çok uluslu güçler söz konusu olduğunda, Ahtisaari Planı büyük bir değişim çağrısında bulunuyor. UNMIK'in birincil sorumluluklarını üstlenerek onun yerini alacak bir ESDP misyonunun konuşlandırılmasını öngörüyor. AGİT izleme göreviyle görevlendirilirken, KFOR Kosova genelinde güvenlik için askeri destek sağlamak üzere sahada kalacaktır. Ahtisaari Planı, Kapsamlı Anlaşma'nın uygulanmasını denetlemek üzere yeni bir oluşum olan ICO'yu kurmaktadır. ICO, aynı zamanda AB'nin Kosova Özel Temsilcisi olan Uluslararası Sivil Temsilci tarafından yönetilecektir. ICO, azınlık grupları için koruma sağlayan, merkezi olmayan karar alma mekanizmalarını teşvik eden, hukukun üstünlüğünü destekleyen, dini ve kültürel öneme sahip tarihi yerleri koruyan ve demokratik kurumlar için yeni tesisler inşa eden Ahtisaari Planı'nın uygulanmasını izlemekle görevlendirilmiştir.

Bu fikirler, Kosova'daki uluslararası idari çerçevenin güncellenmesi ve basitleştirilmesi için uluslararası kurumlara yön vermiş olsaydı çok faydalı olurdu. Bu durum işleri daha da karmaşık hale getirdi ve ülkelerin arasını açtı. Güvenlik Konseyi'nin Ahtisaari Planı'nı reddetmesi ve bu yazı yazıldığı sırada Kosova'nın bağımsızlığını tanıyan ülke sayısının 70'ten az olması, bu planın iyi karşılanmadığını gösteriyor. Ancak ICO, Ahtisaari Planı'nın uygulanmasını izlemek üzere Priştine'de kurulmuştur. ICO, Kosova'daki demokratik ilerlemeyi destekliyor ve ülkenin bağımsızlığını kabul ediyor. Kosova için Uluslararası Koalisyon (ICO), 27 ülkeden oluşan Uluslararası Yönlendirme Grubu'nun desteğine sahiptir. Ancak BM üyesi ülkelerin sadece küçük bir kısmı Kosova'nın bağımsızlığını resmen tanımıştır. 3 Güvenlik Konseyi'nin Ahtisaari Planı'nı onaylamama kararı ne olursa olsun UNMIK'in büyük ölçüde yeniden yapılandırılması gerekliydi. Karar 1244 yürürlükte kaldığı sürece UNMIK'in sorumluluklarının bir AGSP misyonuna devredilmesi öngörüldüğü gibi gerçekleşemezdi. Bunun ışığında Genel Sekreter, AB'nin kolluk kuvvetlerinin sorumluluğunu 1244 sayılı Karar uyarınca Birleşmiş Milletler himayesinde faaliyet gösterecek bir AB misyonuna devretme talebini kabul etti. Böylece UNMIK, temel yetkinliklerinden yoksun olmasına rağmen sahada var

olmaya devam ediyor, Avrupa Birliği hukukun üstünlüğü misyonu EULEX'i konuşlandırıyor ve Uluslararası Yönlendirme Grubu, hem AB Özel Temsilcisi hem de Uluslararası Sivil Temsilci olarak görev yapan Hollandalı Pieter Feith tarafından yönetilen ICO'yu denetliyor.

AGİT ve KFOR'un misyonu yürürlükte kalmaya devam etmektedir, ancak katılımları azaltılmıştır. Kosova'daki mevcut durum en iyi tarihsel kurumsalcılık ile açıklanabilir. Kurumsal yapışkanlık ve kilitlenme etkileri hem makro düzeyde hem de uluslararası örgütler arasında operasyonel düzeyde görülmektedir. Uluslararası toplum, 1244 sayılı kararın esasen açık uçlu olması ve Kosova'nın nihai statüsü konusundaki sessizliği nedeniyle 1999 yılında yapılan bir tercihe kilitlenmiş durumdadır. Bu durum UNMIK ve AGİT'in sahadaki varlığının devam etmesiyle sonuçlanmıştır. Hem Sırbistan hem de Rusya, Kosova'nın bağımsızlığını tanımaya yönelik her türlü hamleye karşı olduklarını belirttiler ve Rusya, yetkisi altında faaliyet gösteren tüm uluslararası kurumların statü açısından tarafsız kalacağına dair sağladığı güvence nedeniyle 1244 sayılı Kararın değiştirilmesine yönelik hiçbir çabayı desteklemeyeceğini açıkladı. Bu nedenle, uluslararası toplum statüko belirsizliği içinde kalmaya ve giderek artan kurumsal karmaşıklıkla karşı karşıya kalmaya mahkumdur.

Ancak ICO'nun denetlediği Ahtisaari Planının uygulanması statüden bağımsız değildir. Zaman içinde değişime direnen yapışkan kurumlar, tarihsel kurumsalcılar tarafından sıklıkla vurgulanmaktadır. EULEX'in Kosova'da yeni bir oyuncu olarak konuşlandırılması, mevcut bazı kurumların kendi alanlarını aktif bir şekilde koruyarak değişime karşı isteksiz olduklarını da göstermiştir. EULEX'in en büyüğü polis departmanı olmak üzere bir polis departmanı, bir yargı departmanı ve bir gümrük departmanı bulunuyor. EULEX'in birincil işlevi, 2008/124/CSFP sayılı Konsey Ortak Eylemi'nin 3a) maddesinde tanımlanmıştır; bu maddeye göre EULEX "Kosova kurumlarını, belirli yürütme sorumluluklarını da içeren hukukun üstünlüğü ile ilgili alanlarda (MMA) izlemek, onlara danışmanlık yapmak ve tavsiyelerde bulunmak "tır (savaş suçları, organize suçlar ve kısmen gümrükler). Mevcut kurumların yeni koşullara rağmen

değişime dirençli olduğu yönündeki tarihsel kurumsalcı düşüncenin aksine, UNMIK adalet ve polis alanındaki yetkilerinin neredeyse tamamını EULEX'e devretmiş olsa da KFOR bazı polis yeteneklerini korumaktadır. KFOR'un polislik yeteneklerinin operasyonel olarak uygulanabilir tutulması, kurumsal yapışkanlığın en iyi örneğidir. Çok Uluslu Özel Birim (MSU) askeri polis gücüne benzer şekilde çalışmaktadır.

Sivil koruma eksikliğini gidermek için başlangıçta Bosna'daki Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü için tasarlanmıştır (Cockell 2003, s. 128 129). KFOR'un ya aktif olarak polislik faaliyetlerine katılması ya da bekleyip suç faaliyetlerini izlemesi gerekiyordu, bu nedenle MSU ilk olarak Kosova'da aynı amaçla kuruldu. Ancak UNMIK Polisinin konuşlandırılması, UNMIK'ten EULEX'e geçiş ve Kosova Polis gücünün oluşturulmasıyla işler değişti. Şu anda bir İtalyan Jandarma alayı MSU bayrağı altında görev yapmakta ve benzer şekilde oluşturulmuş bir Fransız Jandarma birimi de EULEX çerçevesinde çalışmalarına odaklanmaktadır. Buna ek olarak, KFOR tarafından yönetilen her bölgesel MBG'ye yerleştirilmiş bir isyan kontrol birimi bulunmaktadır. EULEX bir Özel Polis Departmanı (SPD) ve yaklaşık 450 personelden oluşan büyük bir isyan kontrol ekibi işletmektedir, bu nedenle en büyük polis uzmanlığı yoğunluğuna sahip olduğu açıktır. EULEX ve KFOR'un belirli alanlarda benzer kapasitelere sahip olmaya devam etmesinin nedeninin iş bölümünden kaynaklanan verimlilik artışı olması pek olası görünmüyor. KFOR'un 2008'de EULEX'in konuşlandırılmasından önce oluşturduğu becerileri muhafaza etme niyeti, yetkinliklerin parçalanmasından büyük ölçüde sorumludur. Kosova kurumlarının UNMIK yerine KFOR ile işbirliği yapmayı tercih etmesi, EULEX konuşlandırılmadan önce KFOR'un neden bazı polis fonksiyonlarını devraldığını açıklamaktadır.

3.2 NATO müdahalesi ve Sırp güçlerinin Kosova'dan çekilmesi

Haziran 1999'dan bu yana NATO, Kosova'da barış ve istikrarın sağlanmasına yönelik daha geniş kapsamlı uluslararası çabalara yardımcı olmak üzere bu ülkede bir barış destek misyonu yürütmektedir.

NATO, Haziran 1999'dan bu yana Kosova'da Kosova Gücü (KFOR) olarak bilinen bir barış destek misyonundan sorumludur. Kosova'daki katliamı durdurmak için NATO, KFOR'u kurmadan önce Miloseviç yönetimine karşı 78 gün süren bir hava harekatı başlattı. NATO, Yugoslavya Federal Cumhuriyeti ve Sırbistan arasındaki Askeri-Teknik Anlaşma ve BM Güvenlik Konseyi'nin 1244 (1999) sayılı kararı operasyonun yasal dayanağını oluşturmaktadır. KFOR'un başlangıçtaki hedefleri

- düşmanlıkların yeniden başlamasını engellemek;
- güvenli ve emniyetli bir ortam yaratmak;
- Kosova Kurtuluş Ordusu'nu askerden arındırmak;
- uluslararası insani yardım çabalarına yardımcı olmak;
- uluslararası sivil varlıkla işbirliği yapmak

3.3 UÇK'nın Ortaya Çıkışı

UÇK, bu Taahhüt sonucunda düşmanlıklara son verecek, çatışma bölgelerinden çekilecek, silahsızlanacak ve sivil hayata dönecektir. BM Güvenlik Konseyi'nin 1244 sayılı kararı doğrultusunda ve Kosovalı Arnavut heyetinin Rambouillet'de kamuoyuna açıkladığı güvenceler ışığında bu koşullar geçerlidir. Bu taahhüdün bir parçası olarak UÇK, Kosova'daki uluslararası güvenlik gücü komutanının (COMKFOR) ve uygulanabildiği yerlerde Kosova geçici sivil yönetiminin emirlerine uymak için şiddete başvurmayacağını ve bu taahhüdün uygulanmasına ilişkin her türlü anlaşmazlığı barışçıl yollarla çözeceğini taahhüt etmiştir. UÇK, KFOR'un ve Kosova'daki uluslararası sivil varlığın konuşlandırılması ve faaliyetlerine devam etmesinin gerekliliğini kabul eder ve

destekler ve KFOR'un Kosova'nın tüm vatandaşları için güvenli bir ortam tesis etmek ve sürdürmek için gerekli tüm önlemleri alma ve misyonunu yerine getirme yetkisini tanır.

Kosova ve komşu ülkelerdeki UÇK güçleri, tüm düşmanca veya kışkırtıcı eylemleri, düşmanca niyetleri derhal durduracak ve Uluslararası sınırlar veya Kosova ile FRY'nin diğer kısımları arasındaki sınır boyunca her iki yönde askeri hareketleri ve UÇK'nın Taahhüdünün ruhuna aykırı diğer eylemleri donduracaktır. Kosova'daki UÇK, 22. ve 23. maddelere uygun olarak askerden arındırmayı, KFOR da dahil olmak üzere yabancı hükümet ve hükümet dışı birlikleri tehlikeye atacak eylemlerden kaçınmayı ve KFOR'un konuşlanmasını ve operasyonunu kolaylaştırmaya yardımcı olmayı resmen taahhüt eder.

Aşağıdaki terimler, bu Taahhütnamenin amaçları doğrultusunda aşağıda belirtilen anlamlara sahip olacaktır:

a. Kosova'da UÇK kontrolü altında bulunan ve askeri veya paramiliter yeteneklere sahip tüm kişi ve kuruluşlar ile KFOR Komutanı tarafından belirlenen diğerleri UÇK'nın (COMKFOR) bir parçası olarak kabul edilir

b. "FRY Kuvvetleri" terimi FRY ve Sırbistan Cumhuriyeti'ndeki tüm silahlı kuvvetleri ve örgütleri ifade eder. Bu kategoriye düzenli ordu ve donanma, silahlı sivil gruplar, ilgili paramiliter gruplar, hava kuvvetleri, ulusal muhafızlar, sınır polisi, ordu yedekleri, askeri polis, istihbarat servisleri, İçişleri Bakanlığı, yerel, özel, çevik kuvvet ve terörle mücadele polisi ve KFOR Komutanı (COMKFOR) tarafından belirlenen diğer herkes dahildir.

c. Yer Güvenlik Bölgesi (GSZ), FRY sınırından Kosova vilayetine kadar uzanan 5 kilometre genişliğinde bir alandır. Bu alan 5 kilometrelik yarıçap içindeki tüm araziyi kapsar.

d. Otomatik ve uzun namlulu silahların yanı sıra 12.7 mm veya daha büyük her türlü silah, el bombaları, mayınlar veya patlayıcılar vb. yasak kapsamındadır.

Tüm UCK faaliyetleri bu Taahhütnamenin şartlarına uygun olacaktır. Bu Taahhütnamenin ve temelini oluşturduğu barış anlaşmasının güvenlik unsurlarının yorumlanmasında nihai yetki, gerektiğinde geçici sivil idare ile birlikte "KFOR" komutanına aittir. Tüm kişi ve kuruluşlar onun kararlarına uymak zorundadır. UÇK'nın bu Taahhütnameye ve COMKFOR'un direktiflerine uyma anlaşması imzalandığı tarihte yürürlüğe girer. Bu Anlaşmanın şartlarına veya COMKFOR'un emirlerine uymayı reddeden kuvvetler, COMKFOR tarafından belirlenen askeri güce tabi olacaktır.

UÇK ile herhangi bir diğer taraf arasındaki tüm düşmanlıklar bu Taahhütnamenin imzalanması üzerine derhal durdurulacaktır. Bu Taahhüdün bir parçası olarak, UÇK Genelkurmay Başkanı, FRY kuvvetleriyle her türlü etkileşimden kaçınmaları ve bu Taahhüdün yürürlüğe konması için yapılan hazırlıklarla tam işbirliği yapmaları için emrindeki tüm birimlere ve birliklere özel emirler vermeyi kabul eder. Bu Taahhütnamenin nihai olarak imzalanmasından hemen sonra, bu Taahhütnamenin sürdürülmesine yönelik emirlerin emrindeki tüm birliklere ulaşmasını ve kamuoyu tarafından anlaşılmasını sağlamaya yardımcı olmak için ilgili tüm araçlarla rutin olarak yayınlanacak duyurular yapacaktır.

3.4 1244 sayılı BM kararı

Güvenlik Konseyi'nin 10 Haziran 1999 tarihli 4011. toplantısında kabul edilen 4011 sayılı karar Birleşmiş Milletler Şartı ve Güvenlik Konseyi'nin uluslararası barış ve güvenliğin korunmasına ilişkin birincil görevi ışığında, 1160 (1998), 1199 (1998), 1203 (1998) sayılı kararlarının ihlal edilmesinden üzüntü duyduğunu belirterek, Kosova, Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'ndeki vahim insani durumu ele almaya ve oradaki tüm mültecilerin ve ülke içinde yerlerinden edilmiş kişilerin derhal ve gönüllü olarak geri

dönmelerini kolaylaştırmaya kararlıyız. Herhangi bir grup tarafından Kosova halkına karşı işlenen her türlü şiddet veya terör eylemini şiddetle kınıyoruz.

Genel Sekreter'in Kosova'daki insani felaketle ilgili yorumlarının (9 Nisan 1999 tarihli) ışığında, tüm mültecilerin ve yerlerinden edilmiş insanların barış içinde evlerine dönmelerine izin verilmesi gerektiği inancıyla, Eski Yugoslavya Uluslararası Mahkemesi'nin yargı yetkisini ve misyonunu yeniden akla getirerek, Kosova krizine siyasi bir çözüm bulunmasına ilişkin olarak 6 Mayıs 1999 tarihinde kabul edilen genel ilkeleri (S/1999/516, bu karara ek 1) ve ayrıca 2 Haziran 1999 tarihinde Belgrad'da sunulan belgenin (S/1999/649, bu karara ek 2) 1 ila 9. maddelerinde belirtilen ilkelerin ve bu belgeye ilişkin anlaşmanın Yugoslavya Federal Cumhuriyeti tarafından kabul edilmesini memnuniyetle karşılayarak,

Helsinki Nihai Senedi'nde belirtildiği üzere, Üye Devletler, Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nin ve bölgedeki diğer Devletlerin bağımsızlığını, egemenliğini ve toprak bütünlüğünü koruma konusundaki kararlılıklarını bir kez daha teyit ederler. Bölgedeki durumun uluslararası barış ve güvenliğe tehdit oluşturmaya devam ettiğini tespit eden, uluslararası personeli korumaya ve tüm tarafların bu karar çerçevesindeki yükümlülüklerini yerine getirmelerini sağlamaya kararlı olan ve bu amaçlar doğrultusunda gerekli tedbirleri alan Güvenlik Konseyi, Kosova'ya önemli ölçüde özerklik ve anlamlı bir özyönetim tanınması için daha önce yaptığı çağrıları yineler.

4. BÖLÜM

4.1 Ahtisaari Planı

Kosova'ya gelecekte ne olacağına ilişkin tartışma çok önemli bir noktaya geldi. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK), Kosova'nın kaderini belirleyecek karar taslağının hükümlerini gözden geçirmeye başladı ve kararın önümüzdeki haftalarda oylamaya sunulması mümkün. BM Özel Temsilcisi Martti Ahtisaari'nin planını temel alan bir karar, bölgesel barış ve istikrarı sağlamanın ve Kosova'yı yorgun, geçici bir BM yönetimi ve gelişmemiş, düşük büyüme oranına sahip bir ekonomiyle sekiz yıldır süren belirsizlikten kurtarmanın en iyi yoludur. (Gómez, 2020) Bu, bölgede barış ve istikrarın sürdürülmesini sağlamanın en iyi yoludur. Bu, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 1244 (1999) sayılı kararının yerini alacak, Kosova'nın iç çözümünü ve azınlıkları koruma önlemlerini belirleyecek, yeni bir uluslararası varlık gerektirecek ve bölgenin denetimli bağımsızlığa kavuşmasını mümkün kılacaktır.[32]

Mart 2007'nin ortalarında Ahtisaari fikrini kısa bir "Rapor" ve uzun bir "Kapsamlı Öneri" şeklinde Genel Sekretere iletti. Genel Sekreter, planı Ahtisaari'nin teklifi tamamen onaylamasıyla 26 Mart 2007'de Güvenlik Konseyi'ne iletti.. Bu, Konsey'in 1244 sayılı kararla "Kosova'nın gelecekteki statüsünü belirlemek üzere tasarlanmış siyasi bir süreç" olarak yetkilendirdiği ve Sırbistan ile Kosovalı Arnavutların bir uzlaşmaya varamadığı on dört aylık bir müzakere sürecinin ardından geldi. 1244 sayılı Karar "Kosova'nın gelecekteki statüsünü belirlemek üzere tasarlanmış siyasi bir süreci" zorunlu kılmıştır.[33]

Ahtisaari tarafından önerilen plan, Kosovalı Arnavutlara bağımsızlık, Kosovalı Sırplara geniş haklar, güvenlik ve Sırbistan ile ayrıcalıklı ilişkiler, Sırbistan'a ise geçmişi tamamen geride bırakma ve Avrupalı geleceğini gerçekleştirme fırsatı sağlayan bir

[32] L. Hisari, Post-War Cultural Heritage Preservation in Kosovo: Rethinking the Implementation of Ahtisaari Plan Annex V. Heritage, 2020, doi:https://doi.org/10.3390/heritage3010006
[33] H. Perritt, J. Henry, The Road to Independence for Kosovo: A Chronicle of the Ahtisaari Plan. Cambridge University Press, 2010.

uzlaşmadır. Bu çok etnikli, demokratik ve adem-i merkeziyetçi bir toplumun kurulması için ideal bir formüldür ve Avrupa Birliği'nin Batı Balkanlar için öngördüğü çok etnikli projeye de uygundur. Avrupa Birliği şu anda Kosova davasına en cömert katkıyı yapan kurumdur ve Kosova'daki statü sonrası sivil misyonun sorumluluğunda aslan payını üstlenmeyi amaçlamaktadır. Nihayetinde Kosova bir Avrupa meselesidir ve bu mesele çözülene kadar da böyle olmaya devam edecektir.[34]

Bunun alternatifi ise umutsuz bir durumdur. Kosovalı Arnavutların Sırbistan'la olan anayasal bağlarına geri dönmeye zorlanmaları halinde kan dökülmesi yeniden başlayacaktır. Kosova'nın Sırp devletinin ayrılmaz bir parçası olmaya devam etmesi önerisi dışında Belgrad daha fazlasını sunmadı. Geçtiğimiz sekiz yıl içinde Kosovalı Arnavutların entegrasyonunu kolaylaştıracak ya da onlara önemli ve somut özerk seçenekler sunacak tek bir adım bile atmadı. Bunun yerine, ülkenin kuzey kesimindeki Mitrovica şehrinden geçen İbar Nehri boyunca Kosova'nın etnik olarak bölünmesi ve parçalanması için zemin hazırlamaya çalıştı. Bu hedefe ulaşmak için, Güvenlik Konseyi tarafından bir kararın kabul edilmesini ertelemeye çalışarak, bunun Kosovalı Arnavut nüfusun şiddet eylemleri de dahil olmak üzere aşırı tepkisine yol açacağını ve dolayısıyla böyle bir bölünmeye zemin hazırlayacağını ummaktadır. Öte yandan bölünme, Kosova'da çok etniklilik ihtimalini ortadan kaldırmakla kalmayacak, aynı zamanda Kosova'nın yakın çevresindeki ulusları da istikrarsızlaştıracaktır.[35]

Ahtisaari'nin Kosova Statüsünün Çözümüne ilişkin Kapsamlı Önerisinin hayata geçirilmesi için önemli engellerin aşılması gerekecektir. Kapsamlı adem-i merkeziyetçilik tedbirleri, yeni Kosova devletinin Sırp azınlık tarafından kabul edilmesini sağlamanın bir yolunu sunmaktadır. Bu özellikle İbar Nehri'nin güneyindeki yerleşim bölgelerinde yaşayan Kosovalı Sırpların çoğunluğu için önemlidir. Bu tedbirler barışçıl bir geçişin anahtarıdır ve bunların uygulanması barışçıl bir geçişin anahtarıdır. Ahtisaari Önerisi, bu

[34] D. Kostovicova, Legitimacy and International Administration: The Ahtisaari Settlement for Kosovo from a Human Security Perspective, International Peacekeeping, 2008.
[35] Maria, Koinova, Four Types of Diaspora Mobilization: Albanian Diaspora Activism for Kosovo Independence in the US and the UK. Foreign Policy Analysis, 2013.

çözümü izleyecek olan AB misyonunun yetkileri ve süresi konusunda kurnazca bir muğlaklık içermektedir. Bu, uluslararası toplumun Kosova'da devletin kuruluş yıllarında nihai sözü söylemeye devam etmesini sağlamak amacıyla yapılmıştır.

Ahtisaari planının tamamını temel alan bir kararın onaylanması en önemli Batılı ülkelerden büyük destek görmüştür. Bununla birlikte, Konsey üyeleri arasında mümkün olan en üst düzeyde uyumun sağlanması ve her şeyden önce Rusya tarafından veto edilmesinin önlenmesi için mümkün olan her olasılığın araştırılması da elzemdir.[36]

Rusya hızlı bir takvime karşı olduğunu ifade etmiş, Ahtisaari'nin önerisini çok eleştirmiş, Kosova'nın yaratabileceği uluslararası teamüle ilişkin endişelerini dile getirmiş ve kendi pozisyonunu dikkate almayan bir belgeyi veto edebileceğinin sinyallerini vermiştir. Buna rağmen, uzlaşma içeren bir çözüm mümkün olabilir ve denenmelidir. Bu çözüm, uluslararası denetçilerin yetkilerinin gözden geçirilmesinden önceki iki yıllık dönemde ilave koşulluluk unsurlarının eklenmesinin yanı sıra azınlık haklarına ilişkin standartlarda daha fazla ilerleme kaydedilmesi gerekliliğinin yinelenmesini içerebilir. Bunu gerçekleştiren ve Ahtisaari Önerisini destekleyen ancak Kosova'nın bağımsızlığını açıkça desteklemeyen bir karar tasarısına gerekli desteğin verilmesi mümkündür.

4.2 UNMIK Misyonu

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 1244 sayılı Kararı, Kosova'daki Birleşmiş Milletler Geçici Yönetim Misyonu'nun (UNMIK) görev süresini belirlemiştir (1999). Misyon, tüm Kosova halkı için barışçıl ve normal bir yaşam için gerekli koşulları sağlamaya çalışmakta ve stratejik çerçevesi doğrultusunda Batı Balkanlar'da bölgesel istikrarı ilerletmektedir. Bu, Kosova'da barışçıl ve normal bir yaşam için koşulların oluşturulmasına yardımcı olur. Özel Temsilci, Güvenlik Konseyi'nin 1244 (1999) sayılı kararı uyarınca faaliyet gösteren uluslararası sivil varlığın eşgüdümlü bir yaklaşım benimsemesini sağlamaktan sorumludur. Bu mevcudiyet, UNMIK bünyesinde kurumsal

[36] Bolton Grance, G. V, The Complex Nature and Implications of International Engagement after Kosovo's Independence Civil Wars, 2011.

yapılanmanın bir ayağı olma statüsünü sürdüren Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nı (AGİT) da kapsamaktadır. Buna ek olarak Özel Temsilci, hukukun üstünlüğü konularını denetlemekle görevli olan Kosova'daki Avrupa Birliği Hukukun Üstünlüğü Misyonu (EULEX) başkanı ile işbirliğini sağlamaktan sorumludur. EULEX, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 1244 (1999) sayılı kararı uyarınca kurulmuştur ve Birleşmiş Milletler'in kapsayıcı yetkisi altında görev yapmaktadır. Priştine, misyonun idari merkezi olarak hizmet vermektedir ve Mitrovic/Mitrovica ve Pej/Pe'deki bölgesel ofisler tarafından desteklenmektedir. Buna ek olarak, Belgrad'daki Birleşmiş Milletler Ofisi önemli bir siyasi ve diplomatik işlevi yerine getirmekte ve Sırbistan'ın siyasi liderliği ile iletişimi sürdürmektedir.[37]

Kosova'da ve bölge genelinde güvenlik, istikrar ve insan haklarına saygının sürekli olarak teşvik edilmesi Misyon'un en önemli hedefleri olmaya devam edecektir. UNMIK, hedeflerine ulaşmaya yaklaşmak için Priştine ve Belgrad'ın yanı sıra Kosova'daki topluluklar, bölgedeki aktörler ve uluslararası toplumla olumlu etkileşimini sürdürmektedir.[38]

Hem Belgrad hem de Priştine'nin güçlü liderliği ve kararlılığı sonucunda 2013 yılında önemli siyasi ilerlemeler kaydedilmiş ve bu ilerlemeler 19 Nisan 2013 tarihinde İlişkilerin Normalleştirilmesine Yönelik Tarihi İlkeler Anlaşması ile sonuçlanmıştır. 2013 yılı siyasi ilerleme açısından bir dönüm noktası olmuştur. Avrupa Birliği tarafından teşvik edilen görüşmelerde kaydedilen temel ilerlemenin yanı sıra her iki taraf da Avrupa Birliği kurumlarıyla daha yakın bir ilişki geliştirme hedeflerine ulaşma yolunda önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Kosova'da, ülkenin kuzey kesiminde yer alan belediyeler de dahil olmak üzere, yerel seçimlerin ilk kez tek bir yasal çerçeve altında başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi, Kosova'da yeni siyasi dinamikler için alan yaratmıştır. Bu aynı zamanda 19 Nisan'da varılan anlaşmanın tam olarak uygulanması hedefine yönelik olarak taraflar arasında yeni bir angajman aşamasının da başlangıcı olmuştur. Priştine ve Belgrad

[37] Iain King, W. M. Peace at Any Price: How the World Failed Kosovo. Cornell University Press, 2011.
[38] N. Lemay-Hebert, STATE-BUILDING FROM THE OUTSIDE-IN: UNMIK AND ITS PARADOχ, 2009.

arasında devam eden doğrudan görüşmeler bu başarıda önemli bir rol oynamıştır ve kaydedilen ilerlemenin yorum farklılıkları ya da sahadaki gerilimler sonucunda ortaya çıkan güçlüklere dayanabilmesini sağlamak amacıyla da böyle olmaya devam edecektir. Bu başarı her iki tarafın çabaları sayesinde mümkün olmuştur.

Geleceğe baktığımızda UNMIK, Priştine ve Belgrad arasında varılan anlaşmaların uygulanması için desteğini güçlendirmeye devam edecektir. Önümüzdeki dönemde Kosova'da gerçekleştirilmesi gereken en önemli hedeflerden biri, tüm düzeylerdeki yetkililer ve tüm halklar arasında resmi ve gayri resmi iletişim kanallarının güçlendirilmesidir. Kosova Cumhuriyeti'ndeki BM Misyonu (UNMIK) ve sahadaki uluslararası ortakları, mevcut tüm kaynaklarını bu tür operasyonları desteklemeye ve kolaylaştırmaya adamaya devam edecektir.[39]

4.3 2000 sonrası dönem

Kosova'nın istikrarsızlık yaratma potansiyeli pek azalmış görünmemektedir. Bu felakete yol açan temel sorun henüz çözülmüş değildir. Kosova'daki savaş, iktidar ya da belirli bir yönetim tarzı üzerine bir anlaşmazlık değildir. Bu, Yugoslavya'nın egemenliği ile Kosova'nın bağımsızlığı arasındaki bir savaştır; anlaşmazlık, söz konusu toprakları kimin yönetmesi gerektiği üzerinde yoğunlaşmaktadır. 1999 yılının Haziran ayında, Kosova'daki Birleşmiş Milletler Geçici Yönetimi (UNMIK) ve NATO komutasındaki askerler (KFOR) kargaşa ortamıyla karşılaştılar. Birleşmiş Milletler yönetimi, Ekim 2000'de bölgede ilk kez belediye seçimleri yapılana kadar asgari düzeyde bir istikrar yaratmayı başardı. Bu seçimler tüm katılımcılar için özgür ve adil geçti. Üstesinden gelinemeyen güçlükler hala ürkütücüydü: Birleşmiş Milletler misyonunun doğasında var olan belirsizlikler ve tutarsızlıklar; Kosovalı Arnavutların ve Kosovalı Sırpların birbirlerine taban tabana zıt hedefleri; ve Arnavutların devam eden kindar şiddeti. Bununla birlikte, UNMIK ve KFOR, istikrarsız olmasına rağmen önemli bir başarı elde ettiklerini

[39] A. d. Guttry, The European Union Rule of Law Mission in Kosovo: Remarks on its Legality and its Relations With UNMIK, 2008.

iddia edebilirler. Nihayet Kosova'daki hem Arnavutların hem de Sırpların güvenini ve işbirliğini kazanmayı başarmışlardır. Bu güveni korumak zorlu bir görev olacak ve uluslararası yönetimin ilk 18 ayında alınan derslerin dikkatli bir şekilde incelenmesi gerekecektir.[40]

[40] R. Grunow, Surveillance of tularaemia in Kosovo*, 2001 to 2010. Eurosurveillance, 2012.

BÖLÜM 5

Bağımsızlığa giden süreç

17 Şubat 2008 tarihinde Kosova, NATO'nun Sırbistan'ın güneyinde yer alan Kosova bölgesine yaptığı askeri müdahalenin yaklaşık dokuzuncu yıldönümünde bağımsız ve egemen bir devlet olduğunu ilan etti. 15 Haziran'da Kosova için yeni hazırlanan anayasa yürürlüğe girdi. Bu olaylar, Batı Balkan bölgesine yönelik uluslararası ilgi ve müdahalede yeni bir aşamaya işaret etmekle birlikte, bu tür endişe ve angajmanların sonu anlamına gelmiyordu. Kosova'nın bağımsızlığı Sırbistan'ın şiddetle karşı çıktığı ve kabul etmediği bir konudur.[41]

Kosova'daki çatışma, 1990'larda Yugoslavya'nın dağılmasının ardından yaşanan çatışmalarda çözülemeyen en önemli sorundu. Amerika Birleşik Devletleri ve NATO'daki ortakları 1998 ve 1999 yıllarında Kosova'da giderek artan kan dökülmesini durdurmak amacıyla kolektif bir şekilde harekete geçtiler. Bu çabalar, Mart-Haziran 1999 tarihleri arasında Sırbistan'a karşı 78 gün süren bir NATO bombardıman operasyonu (Müttefik Güç Operasyonu) ile sonuçlandı. Bu savaşın sonunda dönemin Yugoslav lideri Slobodan Miloseviç askerlerini bölgeden çekme kararı aldı. O tarihten sonra Kosova bölgesi, geçici hükümet sıfatıyla görev yapan BM ve yerel Kosovalı kuruluşların bir karışımı tarafından yönetildi. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 1244 (1999) sayılı kararının hükümleri uyarınca, Kosova'daki Birleşmiş Milletler Geçici Yönetim Misyonu'na (UNMIK) eyalette nihai siyasi gücü kullanma yetkisi verildi. NATO tarafından komuta edilen bir barışı koruma misyonu olan KFOR, güvenli bir ortam yaratma sorumluluğuyla görevlendirildi.[42]

Kosova'nın tartışmalı statüsü BM Güvenlik Konseyi'nin 1244 sayılı kararıyla çözüme kavuşturulamadı. Kosova'daki etnik Arnavutların çoğunluğu bölgeye tam

[41] O. Tansey,Kosovo: Independence and tutelage. Journal of Democracy, 2009.
[42] A. Hoxha, Russian Influence in the Western Balkans. Carrot or Stick? Russia in the Balkans. Threat or Opportunity, 2015.

bağımsızlık verilmesini isterken, Sırplar bölgenin Sırbistan'ın ayrılmaz bir parçası olmaya devam etmesi gerektiğine inanıyordu. Birleşmiş Milletler 2005 yılının ortalarında Kosova'nın statüsünü incelemek üzere uzun bir süreç başlattı. Birleşmiş Milletler özel temsilcisi Martti Ahtisaari, 2007 yılının başında Kosova'ya önemli azınlık haklarıyla birlikte gözetim altında bağımsızlık verilmesini savundu. Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi üyesi olan birkaç Avrupa ülkesi Ahtisaari'nin önerisini güçlü bir şekilde destekledi; ancak Rusya buna karşı çıktı ve veto yetkisini kullanmakla tehdit etti. Sonuç olarak öneri yılın geri kalanında Konsey'de bekletildi. Bunun yerine Amerika Birleşik Devletleri ve bazı Avrupa ülkeleri, Kosova'nın bağımsızlığa giden yolunu koordine etmek ve Ahtisaari planının uygulanmasına yardımcı olacak yeni yabancı misyonlar oluşturmak için Kosova yetkilileriyle yakın işbirliği içinde çalıştı. Bu çalışmalar Kosova hükümeti ile yakın işbirliği içinde yürütülmüştür. Kosova'daki Sırp nüfusun yanı sıra Sırbistan ve Rusya, Kosova'nın bağımsızlığının gayrimeşru olduğunu savunmakta ve AB tarafından yönetilen misyonların geçerliliğini kabul etmemektedir. Bunun doğrudan bir sonucu olarak, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 1244 sayılı kararı yürürlükten kaldırılmamıştır ve sonuç olarak UNMIK ve AB tarafından yönetilen mevcudiyetler bir arada var olmaya devam etmektedir. KFOR, güvenliğin sağlanmasına ilişkin olarak 1244 sayılı Kararda belirtilen yükümlülükleri yerine getirmeye kararlıdır.[43]

5.1 Kosova'da diplomasi ve barışın etkileri

Çatışmanın 9 Mart 1998'de tırmanmaya başlamasının ardından Temas Grubu - ve 31 Mart 1998'de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi - Sırbistan'a karşı yeni yaptırım tehditleri yayınladı. Bu tehditler, Belgrad hükümetinin özel polis birimlerini geri çekmemesi ve güvenlik güçlerinin Kosova'daki sivil halkı etkileyen eylemlerine son vermemesi halinde Sırbistan'a karşı yeni yaptırımların uygulanacağını belirtiyordu (1160

[43] A. Shtuni, Breaking Down the Ethnic Albanian Foreign Fighters Phenomenon. Soundings: An Interdisciplinary Journal, 2015.

sayılı Karar). Belgrad'daki yetkililere ve Kosovalı Arnavutlar topluluğunun liderliğine yapılan talep, "ön koşulsuz olarak siyasi statü konularında anlamlı bir diyaloğa acilen girilmesi" ve bu diyaloğa "dışarıdan bir temsilci veya temsilcilerin katılması" idi.[44]

Arnavutluk tarafı bir dizi görüşme davetine yanıt vermedi; bunun yerine sadece bağımsızlığı görüşmek istediklerini ve dışarıdan bir arabulucu aradıklarını iddia ettiler. Arnavut tarafı da sadece bağımsızlığı görüşmeye hazır olduklarını vurguladı. Sırp tarafı, ikinci şartı reddetme kararını haklı çıkarmak için 1998 baharında yapılan referandumun sonucunu bir bahane olarak kullanabildi. Bu referandumda, katılımcıların büyük çoğunluğu, olumsuz bir uluslararası toplumdan gelebilecek etki potansiyelinden duydukları endişeyle, Kosova ile ilgili müzakerelere yabancı temsilcilerin katılmasına karşı oy kullandılar. KLA'nın bir üyesi, Hırvatistan'daki çatışma sırasında Sırp komutan Milan Martic'in duygularını yansıtarak, müzakerenin bir tür ihanet olduğu açıklamasını yaptı. KLA'nın müzakerelere karşı olumsuz tutumu ve Kosova'nın bağımsızlığı dışında herhangi bir anlaşmayı imzalamaya cüret eden Arnavut siyasi parti liderlerine yönelik tehditleri nedeniyle iki taraf arasında sadece birkaç temas oldu. Buna ek olarak, Sırp tarafının KLA temsilcileriyle müzakere etmeyi reddetmesi (çünkü KLA bir terör örgütü olarak algılanıyor ve öyle adlandırılıyordu), Sırp tarafının KLA temsilcileriyle müzakere etmeyi reddetmesiyle sonuçlandı.

Uluslararası düzeyde ise çok daha fazla faaliyet yürütülmüştür. Bu faaliyetler çatışmanın her bir tarafı ile yabancı temsilciler, büyükelçiler, elçiler vb. arasında gerçekleşti. Ayrıca uluslararası örgütler (başta Birleşmiş Milletler, AGİT, NATO vb.) ve Temas Grubu bünyesinde de gerçekleştirilmiştir. Araştırma çabalarının (tamamen boşa gitmesi gerekmez) gerçeğine rağmen, araştırmacılar gizli diplomasinin sonuçlarını araştırırken gerçeğin tamamını mı keşfettiklerini yoksa hala keşfedilmesi gereken başka bir şey olup olmadığını asla bilemezler.

[44] Z. Isakovic, Diplomacy and the Conflict in Kosovo — Notes on Threats and Fears. International Studies Association, 1999.

5.2 Kosova'da Bağımsızlık İlanı ve Tepkiler

17 Şubat 2008 tarihinde Kosova Cumhuriyeti bağımsızlığını resmen ilan etti. Bu duyuru, Rusya'dan destek alan Sırbistan tarafından hukuka aykırı olarak görüldü. Kosova'nın Haziran ayında yürürlüğe giren yeni anayasasına doğrudan bir meydan okuma olarak hızla kendi meclislerini seçtiler. Kosova'da yaşayan Sırpların çoğunluğu da Kosova'nın bağımsızlığına karşıydı. Sırbistan'ın talebi üzerine Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Ekim ayında Kosova'nın bağımsızlığının uluslararası hukuka uygun olup olmadığı konusunu Uluslararası Adalet Divanı'na havale etti. Bu arada, Rusya tarafından dile getirilen endişeler, nihayet izleme yetkilerini Avrupa Birliği'ne (AB) devretmesi beklenen Birleşmiş Milletler misyonunun ayrılmasının gecikmesine neden oldu. Aralık ayında Avrupa Birliği (AB) nihayet Eulex olarak bilinen misyonunu başlatabildi. Çeşitli Avrupa ülkelerinden yaklaşık 2,000 personelden oluşacak olan Eulex, Kosova'daki gümrük, yargı ve polis operasyonlarını izlemekten sorumlu olacaktı. Görüşmelerde ilerleme kaydedilmediğini gören Kosovalılar, en iyi hareket tarzının Kosova Cumhuriyeti'ni kendi başlarına ilan etmek ve böylece Ahtisaari planının gerekliliklerine bütünüyle uymak zorunda kalmak olduğu sonucuna vardılar. Nisan 2008'in ortalarından itibaren bu durum büyük ölçüde gerçekleşmiş, yeni Cumhuriyet hem yerel hem de uluslararası akademisyenler tarafından yazılan, azınlık haklarını koruyan ve etnik temsiliyeti garanti altına alan temsili bir hükümet öngören bir anayasayı kabul etmiştir. Bu yasanın 15 Haziran 2008 tarihinde yürürlüğe girmesi planlanmaktadır. Ayrıca, bayrak ve arma gibi bazı ulusal sembolleri kabul etmiş olup, ulusal marşın tanımlanması için çalışmalar devam etmektedir. Ayrıca Kuzey Makedonya ile ortak sınırlarının belirlenmesi konusundaki tartışmalara gecikmeli de olsa katılmıştır. Başlangıçta, önce tanınmak için ısrar etti, ancak o zamandan beri görüşmeler için bir ihtiyaç olarak bu şarttan vazgeçti.

2008 yılında Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesi dünya sahnesinde çeşitli tepkilerle karşılanırken, Kosova'nın kendi içindeki tartışmalar da Kosovalı Arnavutlar ve Kosovalı Sırpların karşı karşıya gelmesiyle etnik çizgilerde oldukça bölücü bir hal aldı. Bunun doğrudan bir sonucu olarak, Kosova üzerindeki etkin kontrol de benzer çizgide

kötüleşti. Kosova'daki Sırp Ortodoks Kilisesi piskoposu, Kosova'nın bağımsızlığının "geçici bir işgal durumu" olduğunu ve "Sırbistan'ın Rusya ve diğer ülkelerden son teknoloji silahlar satın alması ve Rusya'yı gönüllüler göndermeye ve Sırbistan'da askeri bir varlık kurmaya çağırması gerektiğini" belirterek öfkeyle tepki gösterdi. (Sırbistan Rusya'dan ve diğer ülkelerden son teknoloji silahlar almalı ve Rusya'yı gönüllüler göndermeye ve Sırbistan'da askeri varlık kurmaya çağırmalıdır). Mitrovica'nın kuzey kesiminde Birleşmiş Milletler üniforması giymiş bir Japon gazeteci Sırplar tarafından saldırıya uğradı. 22 Şubat'ta Kosova'nın Mitrovica kasabasında toplanan yüzlerce Sırp, taş atma ve küçük çaplı çatışmalar dışında çoğunlukla sakin geçen bir gösteri düzenledi. Sırbistan Hükümeti'nin resmi tepkisi, 12 Şubat 2008 tarihinde bir önleyici Eylem Planı'nın oluşturulmasını içeriyordu. Bu plan, diğer hususların yanı sıra, Kosova'yı tanıyan herhangi bir devleti protesto etmek amacıyla Sırp büyükelçilerinin istişarelerde bulunmak üzere geri çağrılmasını, Kosova liderleri hakkında vatana ihanet suçundan tutuklama emri çıkarılmasını ve hatta Kosova konusunda uzlaşma sağlanamadığı gerekçesiyle hükümetin feshedilmesini ve yeni seçimlerin 11 Mayıs 2008'de yapılmasını öngörüyordu.

5.3 Deklarasyonu destekleyenler ve karşı çıkanlar

1999 yılından bu yana Kosova, Birleşmiş Milletler tarafından yönetilen bir protektoranın parçasıdır. Bu süre zarfında bölgenin Sırp komşuları ve Kosova'nın liderleri, tüm taraflar için karşılıklı olarak kabul edilebilir bir anayasal statü belirlemek üzere görüşmelerde bulundu. Görüşmelerin sonuçsuz kalmasının ardından Kosova'nın geçici hükümeti tek taraflı bağımsızlık ilanında bulunarak yeni devlete Kosova Cumhuriyeti adını verdi. İki milyonluk nüfusun yüzde doksanı etnik Arnavutlardan, sadece yüzde onu ise Sırplardan oluşuyor. Dünyanın 193. bağımsız ülkesinin kurucuları, uluslarının egemenliğini resmen tanımak amacıyla dünyanın çeşitli ülkelerine 192 mektup gönderdi. Kosova'nın bağımsızlık ilanını takip eden günlerde, aralarında Amerika Birleşik Devletleri, Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı, Almanya, Fransa, Afganistan ve Avustralya'nın da bulunduğu bir dizi ülke Kosova'yı bağımsız bir ulus olarak tanıdı. Sırplar korkunç bir ruh hali içindeydi. Nüfusunun çoğunluğu farklı bir etnik

gruptan oluşmasına rağmen, Kosova'yı ortaçağdan bu yana devletlerinin merkezi olarak görüyorlar. Sırbistan Başbakanı Vojislav Kostunica yakın zamanda verdiği bir röportajda Kosova'dan "sahte ulus" olarak bahsetti. ABD'nin önderliğinde NATO'nun Sırbistan'a yönelik hava saldırılarına katılan uluslar, işlenen suçları durdurmak için harekete geçti. Başkan George W. Bush daha şimdiden Kosova'nın bağımsız bir devlet olarak statüsünü resmen tanımıştır. İngiltere, Fransa, Almanya ve İtalya'nın yanı sıra Japonya'nın da aralarında bulunduğu başlıca Avrupa ülkelerinin büyük çoğunluğunun hükümetleri de tanıyacaktır. AB üyesi diğer ülkeler ise Kosova'yı bağımsız bir devlet olarak tanımayacaklarını açıklamışlardır. Bu ülkeler arasında İspanya, Yunanistan, Kıbrıs, Bulgaristan, Romanya ve Slovakya bulunmaktadır. Bu ülkelere ek olarak Sri Lanka ve Endonezya da bağımsız bir Kosova fikrine karşı çıkmaktadır. Balkanlar'daki komşu ülkeler de aynı şekilde bölünmüş durumdadır. Hırvatistan ve Makedonya Kosova'nın bağımsızlığını desteklerken Bosna Hersek desteklememektedir.

5.4 Dış politikada değişim

Geçici Öz Yönetim Anayasal Çerçevesi kapsamında UNMIK yönetimi, Kosova'nın uluslararası ilişkilerinin ve dış politikasının ele alınmasını "yedek yetki" olarak görmüştür. (Rama, 2018) Bu süre zarfında Kosova'nın dış ilişkilerine dair birbiriyle rekabet eden bakış açıları norm haline gelmiştir. Bir yanda, Belgrad'ın Kosova üzerindeki resmi egemenliğinin tanınmasıyla örneklenen geleneksel uluslararası hukuk perspektifi vardı. Diğer tarafta ise UNMIK/Kosova'nın anlaşma yapma yetkisi sınırlı olan bağımsız bir uluslararası aktör olarak pratikte tanınması vardı. Bu süre zarfında Kosova, özellikle ekonomi, güvenlik ve enerji ile ilgili olanlar başta olmak üzere, çeşitli alanlarda bir dizi uluslararası kuruluşa girme ve bu kuruluşların bir parçası olma konusunda başarılı olmuştur. Bu organlar arasında Güney Doğu Avrupa Bölgesel Serbest Ticaret Bölgesi Anlaşması ve Arnavutluk ve Makedonya gibi komşu ülkelerle yapılan diğer serbest ticaret bölgesi anlaşmaları bulunmaktadır. Kosova ayrıca bir dizi başka uluslararası organa da girmeyi ve katılmayı başarmıştır. Kosova adına UNMIK tarafından 2005 yılının Ekim ayında Atina'da imzalanan bu önemli anlaşmaya ek olarak, "AB ve Güney Doğu Avrupa

arasında Enerji Topluluğu'nu kuran Antlaşma" da imzalanan önemli bir anlaşmaydı. Antlaşma, uluslararası sınırlar boyunca enerji ticareti için birleşik bir düzenleyici yapı oluşturmaktadır. UNMIK, Makedonya Cumhuriyeti ile güvenlik alanında anlaşmalar yapmak üzere inisiyatif almıştır. Bu anlaşmalar, polis ve sınır ötesi işbirliği, gizlenen kişilerin ortak tespiti, adli tıp bilgilerinin paylaşımı ve kimliği tespit edilebilen kalıntıların sınır ötesi geri gönderilmesini içermektedir. UNMIK ayrıca Arnavutluk ve Karadağ ile de polis işbirliği anlaşmaları imzaladı.

Ülke bağımsızlığını kazandıktan sonra Kosova'nın dış politikasının temel vurgusu "Genel Amaç "tan türetilen iki kısa vadeli hedefe ulaşmak olmuştur. Bu hedefler aşağıdaki gibidir:

- Birleşmiş Milletler üyesi ülkelerin çoğunluğunun ve Avrupa Birliği üyesi ülkelerin tamamının Kosova'yı tanıması için çaba sarf etmek; ve

- Kosova vatandaşlarının yoğun olarak yaşadığı ülkelerde etkin diplomatik ve konsolosluk hizmetlerinin kurulması.[45]

5.5 2008'de Yeni Kosova

Uluslararası sistem, küçük devletler olarak sınıflandırılan nispeten küçük ulusların büyük bir çoğunluğundan oluşmaktadır. 17 Şubat 2008 tarihinde, sekiz (8) yıl boyunca Birleşmiş Milletler Kosova Misyonu (UNMIK)2 tarafından yönetildikten ve yaklaşık iki (2) yıl süren nihai siyasi statünün çözümüne yönelik müzakerelerden sonra - Birleşmiş Milletler (BM) arabulucusunun önerisiyle - Kosova bağımsızlığını ilan etti ve uluslararası sistemde küçük devletler olarak kabul edilen devletlerin büyük çoğunluğunun bir parçası haline geldi. Bu olay Birleşmiş Milletler (BM) arabulucusunun önerisiyle gerçekleşmiştir. Sırbistan Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'nin, BM Şartı, Sırbistan Anayasası, Helsinki Nihai Senedi, BM Güvenlik Konseyi'nin 1244 sayılı Kararı (önceki kararlar da dahil

[45] A. Marleku, Small States Foreign Policy: the Case of Kosovo. ALTERNATIVES TURKISH JOURNAL OF INTERNATIONAL RELATIONS, 2012.

olmak üzere) ve Badinter Co. ile uyumlu olmadığı gerekçesiyle bu eylemi yasadışı ilan etmesinin ardından, 18 Şubat 2008 tarihinde Sırbistan Cumhuriyeti Ulusal Meclisi, Sırbistan Cumhuriyeti Hükümeti'nin önerisi üzerine Kosova'nın bağımsızlık ilanını hükümsüz ve geçersiz ilan etti. Bu karar, Sırbistan Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'nin, Birinci Balkan Savaşı sırasında Sırbistan'ın Kosova'yı resmen topraklarına kattığı sırada 1903 tarihli anayasanın hala yürürlükte olduğuna karar vermesinin ardından alındı. Bu anayasanın, Sırbistan'ın sınırlarının Kosova'yı da kapsayacak şekilde genişletilebilmesi için bir Büyük Millet Meclisi kurulmasını şart koştuğunu daha ayrıntılı olarak anlatıyor. (Rrahmani, 2018) Ancak hiçbir zaman böyle bir Büyük Millet Meclisi olmamıştır. Onun anayasa yorumuna göre, Kosova Sırbistan Krallığı'na dahil edilmemeliydi. Başlangıçta fermanla yönetiliyordu. Birleşmiş Milletler üyeliği için yapılacak herhangi bir başvurunun Rusya tarafından engelleneceği görüşü yaygındır ve bu da yeni kurulan ulusa örgütte bir koltuk verilmemesinin nedenlerinden biridir. Rusya, Kosova'nın bağımsızlığına karşı çıkarken bir "intikam planı" uygulamaya yemin etmişti. Sırbistan da benzer şekilde proaktif bir tavırla Kosova'nın bağımsızlığının geçersiz olduğunu ilan etmiş ve cumhuriyetin bağımsız bir devlet olarak uluslararası alanda tanınmasını engellemek üzere tasarlanmış bir dizi adımı hayata geçirerek Kosova'nın bağımsızlığını reddetmeyi taahhüt etmiştir.[46]

Kosova'nın bağımsızlık ilanının Uluslararası Adalet Divanı'na gönderilmesine ilişkin karar 8 Ekim 2008 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 77 ülkenin lehte, 6 ülkenin aleyhte ve 74 ülkenin çekimser oy kullanmasıyla onaylanmıştır. Şubat ayında Uluslararası Adalet Divanı'ndan (UAD) Kosova'nın Sırbistan'dan bağımsızlık ilanının meşruiyeti konusunda tavsiye niteliğinde bir karar vermesi talep edildi. Mahkeme, 22 Temmuz 2010 tarihinde, "17 Şubat 2008 tarihli bağımsızlık ilanının genel uluslararası hukuku ihlal etmediğini, çünkü uluslararası hukukun 'bağımsızlık ilanlarına ilişkin bir yasak' içermediğini" belirttiği tavsiye niteliğindeki görüşünü yayınladı. Bu

[46] Robert Pichler, R. F, Kosovo in the 1980s – Yugoslav Perspectives and Interpretations. Comparative Southeast European Studies, 2021.

karara 10'a karşı 4 oyla varıldı ve "17 Şubat 2008 tarihli bağımsızlık ilanının genel uluslararası hukuku ihlal etmediği" açıklandı.[47]

[47] M. Vulovic, Performing statehood in Northern Kosovo: Discursive struggle over contested space. Cooperation and Conflict. 2020.

SONUÇ

Kosova'daki çatışma, tarihin yıllıklarında bir dönüm noktasına işaret ediyor. Allied Force Operasyonu, 1990'larda Balkanlar'ı rahatsız eden milliyetçi çatışmaları sona erdirdi ve Avrupa Birliği ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü ile yeni bir işbirliği ve entegrasyon çağını başlattı. Bir bütün olarak Avrupa Birliği'nin istikrarı üzerinde çelişkili etkileri vardır. Allied Force Operasyonu, Avrupa Birliği'nin yarı askeri bir varlık olarak büyümesinin ilerlemesine yardımcı olurken, aynı zamanda NATO'nun Avrupa'nın önde gelen güvenlik kurumu konumunu yeniden teyit etti. Yerel bölgenin dışında, Rus-Batı ilişkilerinde bir kriz patlak verdi ve bunu sahada yeniden işbirliği izledi. Ancak daha uzun vadeli sonuç, Moskova'da NATO operasyonlarına karşı süregelen bir öfkeydi. Bu arada Müttefik Kuvvet Operasyonu, hem Amerika liderliğindeki batı gücünün hem de müdahalenin üzerine kurulduğu liberal ilke ve ideallerin küresel ölçekte üstünlüğünü somutlaştırıyor gibiydi. Ancak bu zirve olmuş olabilir; Şu andan itibaren, dünyanın en acil güvenlik meselelerinin, zayıflayan Batı, Batılı olmayan daha bölünmüş bir dünya ve uluslararası işbirliğine yön vermesi gereken değerler üzerine hararetli bir tartışma bağlamında ele alınması gerekecek.

KAYNAKÇA

- ABAZI, E. A New Power Play in the Balkans: Kosovo's Independence. *Insight Turkey*, 2008.

- CHINKIN, C, Kosovo: A "Good" or "Bad" War? *American Journal of International Law*, 1999.

- CROSS, M. E., Equipping the Specialist Chambers of Kosovo to try transnational crimes: Remarks on independence and cooperation. *Journal of International Criminal Justice, 14(1)*, 2016.

- GODWIN, N., Birth Pangs: In Kosovo, Explosive Ethnic Tensions and Lingering Devastation from Its War of Independence with Serbia Are Among the Immense Challenges the Nation Faces as It Strives to Tap Its Potential as a Tourism Destination. *Travel Weekly 69, 2010.*

- LELLIO, A. D.-S., The Legendary Commander: the construction of an Albanian master-narrative in post-war Kosovo. *Nations and Nationalism, 12(3)*, 2006.

- SUNY, R. G., Making states and breaking states: Kosovo and the Caucasus in 2008. *Introduction. Nationalities Papers, 40(5)*, 2012.

- VISOKA, G.,The Complex Nature and Implications of International Engagement after Kosovo's Independence. *Civil Wars, 13(2)*, 2011.

- WELLER, M., *Contested statehood Kosovo's struggle for independence.* Oxford University Press, 2009.

- WELLER, M, Contested Statehood: Kosovo's Struggle for Independence. *provisional outcome of independence for Kosovo,* 2009.

- WOLFGRAM, M. A., Democracy and Propaganda: NATO's War in Kosovo. *European Journal of Communication, 23(2)*, 2008.

- ABADI, C. 2019. “The Small War That Wasn’t. Why the Kosovo Conflict Still Matters Today.” *Foreign Policy*. 2 January. https://foreignpolicy.com/2019/01/02/the-small-war-that-wasnt/ (accessed 6 April 2022).Search in Google Scholar

- ARBATOV, A. 2000. “The Transformation of Russian Military Doctrine: Lessons Learned from Kosovo and Chechnya.” *Marshall Center Papers*. June. https://www.marshallcenter.org/de/node/1409 (accessed 6 April 2022).Search in Google Scholar

- BECHEV, D. 2017. *Rival Power: Russia in Southeast Europe*. New Haven, CT: Yale University Press.Search in Google Scholar

- BRUDENELL, A. M. 2008. “Russia’s Role in the Kosovo Conflict of 1999.” *The RUSI Journal* 153 (1): 30–4.Search in Google Scholar

- FABRY, M. 2012. “The Contemporary Practice of State Recognition: Kosovo, South Ossetia, Abkhazia, and their Aftermath.” *Nationalities Papers* 40 (5): 661–76.Search in Google Scholar

- GESSEN, M. 2022. “How the Kosovo Air War Foreshadowed the Crisis in Ukraine.” *The New Yorker*. 15 February. https://www.newyorker.com/news/our-columnists/how-the-kosovo-air-war-foreshadowed-the-crisis-in-ukraine (accessed 6 April 2022).Search in Google Scholar

- MCGLYNN, J. 2022. “Why Putin Keeps Talking About Kosovo.” *Foreign Policy*. 3 March. https://foreignpolicy.com/2022/03/03/putin-ukraine-russia-nato-kosovo/ (accessed 6 April 2022).Search in Google Scholar

- MIKOVIC, N. 2022. “NATO’s Serbia Assault Set ‘Moral’ Precedent for Ukraine.” *Asia Times*. 24 March. https://asiatimes.com/2022/03/natos-serbia-

assault-set-moral-precedent-for-ukraine/ (accessed 6 April 2022).Search in Google Scholar

- NATO. 2003. "Russian Troops Leave KFOR." *NATO homepage*. 10 July. https://www.nato.int/docu/update/2003/07-july/e0702a.htm (accessed 6 April 2022).Search in Google Scholar

- NATO. n.d. "NATO and Russia: Partners in Peacekeeping." *NATO homepage*. https://www.nato.int/docu/presskit/010219/brocheng.pdf (accessed 6 April 2022).Search in Google Scholar

- PETROVSKAJA, J., and S. Gočanin. 2019. "'Balkanska međa' za rasprave i svađe." *Radio Slobodna Evropa*. 23 April. https://www.slobodnaevropa.org/a/balkanska-medja-film/29896618.html (accessed 6 April 2022).Search in Google Scholar

- *POLITIKA* . 1999. "Usvojena odluka o pristupanju Savezne Republika Jugoslavije Savez Rusije i Belarusije." 13 April.Search in Google Scholar

- PUTIN, V. 2022. "Address by the President of the Russian Federation." *Intervals in Time*. 21 February. https://intervals.substack.com/p/russian-president-putin-speech?s=r (accessed 6 April 2022).Search in Google Scholar

- RAGOZIN, L. 2022. @leonidragozin, Tweet: "What Putin's Kosovo cosplay—mass exodus and claims of genocide—involves, I am afraid, is an implicit threat of bombardment." 18 February, 5.17 p.m. https://twitter.com/leonidragozin/status/1494707653540560899 (accessed 6 April 2022).Search in Google Scholar

- SAKAGUCHI, Y., and K. Mayama. 2001. "Significance of the War in Kosovo for Chinese and Russian Defense Policies." *NIDS Security Reports 3*. https://dl.ndl.go.jp/view/download/digidepo_1282719_po_bulletin_j4-

1_6.pdf?contentNo=1&alternativeNo= (accessed 6 April 2022).Search in Google Scholar

- Verohovnoi Rady Avtonomnoi Respubliki Krym i Sevastopolyskogo gorodskogo soveta. 2014. “Deklaracia o nezavisimosti Avtonomnoi Respubliki Krym i goroda Sevastopolia.” *Internet Archive Wayback Machine*. 11 March. https://web.archive.org/web/20140312060543/http://www.rada.crimea.ua/app/2988 (accessed 6 April 2022).

- A HOXHA, A. A. (2015). Russian Influence in the Western Balkans. Carrot or Stick? *Russia in the Balkans. Threat or Opportunity*.

- GOMEZ, A. M. (2020). Kosovo’s Constitutionalism and Some Notes on the Legitimacy of the Spanish Position. doi:https://doi.org/10.22201/iij.24487872e.2021.21.15602

- GRANCE BOLTON, G. V. (2011). The Complex Nature and Implications of International Engagement after Kosovo's Independence. *Civil Wars* .

- GRUNOW, R. (2012). Surveillance of tularaemia in Kosovo*, 2001 to 2010. *Eurosurveillance* .

- GUTTRY, A. d., The European Union Rule of Law Mission in Kosovo: Remarks on its Legality and its Relations With UNMIK, 2008.

- HENRY H. Perritt, J., *The Road to Independence for Kosovo: A Chronicle of the Ahtisaari Plan.* Cambridge University Press, 2010.

- HISARI, L. (2020). Post-War Cultural Heritage Preservation in Kosovo: Rethinking the Implementation of Ahtisaari Plan Annex V. *Heritage*. doi:https://doi.org/10.3390/heritage3010006

- IAIN KING, W. M. (2011). *Peace at Any Price: How the World Failed Kosovo.* Cornell University Press.
- ISAKOVIC, Z. (1999). Diplomacy and the Conflict in Kosovo — Notes on Threats and Fears. *International Studies Association*.
- KOINOVA, MARIA, Four Types of Diaspora Mobilization: Albanian Diaspora Activism For Kosovo Independence in the US and the UK. *Foreign Policy Analysis*, 2013.
- KOSTOVICOVA, D., Legitimacy and International Administration: The Ahtisaari Settlement for Kosovo from a Human Security Perspective. *International Peacekeeping*, 2008.
- LEMAY-HEBERT, N., STATE-BUILDING FROM THE OUTSIDE-IN: UNMIK AND ITS PARADOχ, 2009.
- MARLEKU, A., Small States Foreign Policy: the Case of Kosovo. *ALTERNATIVES TURKISH JOURNAL OF INTERNATIONAL RELATIONS*, 2012.
- RAMA, M. F., The Liberation and Independence of Kosovo. *Kosovo Security Forces*, 2018.
- ROBERT PICHLER, R. F., Kosovo in the 1980s – Yugoslav Perspectives and Interpretations. *Comparative Southeast European Studies*, 2021
- RRAHMANI, B., RECOGNITION OF NEW STATES: KOSOVO CASE. *Journal of Liberty and International Affairs*, 2018.
- SHRUNI, A., Breaking Down the Ethnic Albanian Foreign Fighters Phenomenon. *Soundings: An Interdisciplinary Journal*, 2015.

- TANSEY, O., Kosovo: Independence and tutelage. *Journal of Democracy*, 2009.
- VULOVIC, M., Performing statehood in Northern Kosovo: Discursive struggle over contested space. *Cooperation and Conflict*, 2020.